

Szellemi Tulajdon
Nemzeti Hivatala

SZELLEMITULAJDON-KEZELÉS ÉS A KUTATÁSI EREDMÉNYEK HASZNOSÍTÁSA A KÖZFINANSZÍROZÁSÚ KUTATÓHELYEKEN

Összehasonlító elemzés és gyakorlati javaslatok

I. Tartalom

I. Vezetői összefoglaló	5	2. A szabályzatok összehasonlító elemzése	27
1. Fontosabb megállapítások és javaslatok tématerületenként	5	A Személyi hatály	27
A Szabályozási környezet	5	B Tárgyi hatály	29
B Tudáshasznosítási gyakorlat az intézményekben	7	C A szellemi alkotásokhoz fűződő jogok	30
		D A szellemi alkotások kezelése	31
		E A kutatók motiválása, a hasznosításból származó bevételek megosztása	33
		F Összeférhetetlenség és titoktartás	35
II. A tudástranszfer fogalma	8	3. A kutatás-fejlesztési együttműködés gyakorlati jellemzői	36
		4. A hasznosításra vonatkozó intézményi gyakorlatok bemutatása	38
III. Szabályozási háttér	9	1. számú melléklet: Ajánlás és gyakorlati útmutató egyetemek részére tudástranszfer-tevékenységeik fejlesztéséhez (2015)	40
1. Európai uniós kitekintés	9	2. számú melléklet: proof of concept esettanulmányok	43
2. Hazai szabályozás	10	A szingapúri Proof of Concept Grant	43
A Stratégiai dokumentumok	10	Debreceni Egyetem Proof of Concept Programja	43
B Jogsabályi háttér	11	Felhasznált irodalom	46
3. Összeférhetetlenségi szabályok	15	Linkgyűjtemény	47
4. Intézményi szintű szabályozás	16		
IV. A tudástranszferet támogató szervezetek, eszközök	18		
1. Uniós helyzetkép	18		
2. Tudástranszfer a hazai közfinanszírozású kutatóhelyeken	19		
3. A szellemitulajdon-védelem finanszírozása	20		
4. A proof of concept (PoC-) finanszírozás	22		
V. Szellemitulajdon-kezelési gyakorlatok összehasonlító elemzése	25		
1. Általános helyzetértékelés	25		

Bevezetés

Az Európai Bizottság 2008-ban ajánlást tett közzé a közfinanszírozású kutatóhelyeken keletkezett szellemi tulajdon kezeléséről és az innovációt szolgáló tudástranszfer-gyakorlat kialakításáról.¹ Az ajánlás a bevezetőjében a következőképpen fogalmaz a közfinanszírozású kutatóintézetek innovációban betöltött szerepéről: „A lisszaboni stratégia 2005-ös újraindításakor az állam- és kormányfők hangsúlyozták, hogy az állami kutatószervezetek – beleértve az egyetemeket – és az ipar közötti szorosabb kapcsolat kulcsszerepet játszhat a tudásalapú társadalmat lendületbe hozó ötletek elterjedésének és felhasználásának elősegítésében, valamint a versenyképesség és az életszínvonal növelésében.”

A világ vezető egyetemei által diktált versenyben a hazai intézményeket is ösztönözni kell arra, hogy a kutatási eredmények hasznosításán keresztül elérhető társadalmi és gazdasági előnyöket hatékonyan kiaknázzák. Ennek érdekében, még a bizottsági ajánlást megelőzően, a 2005-ben hatályba lépett innovációs törvény² a hazai közfinanszírozású kutatóhelyek számára előírta szellemi tulajdon-kezelési szabályzat bevezetését. A rendelkezés jelentős szemléletváltozást eredményezett a hazai egyetemeken és akadémiai kutatóintézetekben létrejövő kutatási eredmények kezelésének területén, és megteremtette a piaci hasznosításra irányuló törekvések jogi hátterét. Ezzel párhuzamosan az elmúlt évtized során az intézmények fokozatosan megteremtették a szellemi tulajdon korszerű menedzseléséhez szükséges személyi és infrastrukturális feltételeket, és mára a legnagyobb egyetemek önálló szakmai csapattal rendelkeznek a tudástranszfer-tevékenységek ellátására. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) erős szakmai kapcsolatot épített ki ezekkel az intézményekkel, és szaktanácsadással, illetve képzésekkel támogatja a közfinanszírozású kutatóhelyek szellemi tulajdon-védelmi tevékenységét.

A tanulmány célja

A jelen tanulmány célja, hogy áttekintést nyújtson a magyarországi állami egyetemek és kutatóintézetek szellemi tulajdon-kezelési gyakorlatáról, az ehhez kapcsolódó szabályozási háttérrel, az elmúlt évtizedben bekövetkezett változásokról és a kutatáshasznosítás területén megfigyelhető nemzetközi irányvonalokról.

A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala közreműködésével 2010-ben már készült egy összehasonlító elemzés³ (a továbbiakban: 2010-es tanulmány) a közfinanszírozású kutatóhelyek szellemi tulajdon-kezeléséről. Az azóta eltelt időszakban számos kapcsolódó részterületen átalakulás ment végbe, ezért indokoltá vált egy új felmérés készítése. A jelen tanulmányban bemutatjuk a 2010 után bekövetkezett változásokat, és megvizsgáljuk, hogy milyen irányban fejlődött az egyetemek és kutatóintézetek technológiatranszfer-tevékenysége.

Módszertan és a tanulmány felépítése

A tanulmány elkészítéséhez mélyinterjút készítettünk hét hazai egyetem és két akadémiai kutatóintézet szellemi tulajdon-kezelésért felelős szervezeti egységének vezetőjével, továbbá a szabályozási háttérre vonatkozóan elemzéseket végeztünk, és megvizsgáltuk a jelenlegi nemzetközi technológiatranszfer gyakorlatát. Mindezek alapján, a következtetések bemutatását követően ajánlásokat fogalmaztunk meg egy korszerű hazai szellemi tulajdon-kezelési rendszer és technológiatranszfer-gyakorlat kialakítására.

A mélyinterjú elkészítésénél arra törekedtünk, hogy a tudástranszfer területén élenjáró egyetemek, illetve MTA-kutatóintézetek véleménye reprezentálva legyen. Az interjúkat az intézmények kutatáshasznosítási feladatokért felelős, vezető beosztású munkatársaival folytattuk le.

¹ Az Európai Bizottság ajánlása (2008. április 10.) a szellemi tulajdon kezeléséről a tudásátadás során, valamint az egyetemeknek és más állami kutatószervezeteknek szóló gyakorlati útmutatóról (2008/416/EK). Forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008H0416&from=HU>.

² 2004. évi CXXXIV. törvény a kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról; hatálytalan: 2015. 01. 01-től.

³ Szellemi tulajdon-kezelés a közfinanszírozású kutatóhelyeken; NFGM – MSZH (2010). Forrás: http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/technologiatranszfer/Szellemi_tulajdon-kezes_tanulmany_boritoval.pdf.

Az interjúalanyok nevét és beosztását az alábbi táblázatban foglaltuk össze.

	Intézmény neve	Interjúalany neve
1.	Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	Bacsa László igazgató, Műegyetemi Technológia- és Tudástranszfer Iroda
2.	Debreceni Egyetem	Bene Tamás központvezető, Kutatáshasznosítási és Technológiatranszfer Központ
3.	Eötvös Loránd Tudományegyetem	Magyar Dániel igazgató, Innovációs Központ
4.	MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet	Oberfrank Ferenc ügyvezető igazgató
5.	MTA Szegedi Biológiai Központ	Heffner Péter irodavezető, Pályázati Iroda
6.	Óbudai Egyetem	Korányi László innovációs igazgató, Innovációs Igazgatóság
7.	Pécsi Tudományegyetem	Vass Orsolya osztályvezető, Kutatáshasznosítási és Technológia-transzfer Osztály
8.	Semmelweis Egyetem	Balogh András igazgató, Innovációs Igazgatóság
9.	Szegedi Tudományegyetem	Pitó Enikő igazgató, Kutatás-fejlesztési és Innovációs Igazgatóság

A tanulmány elsődleges célcsoportját a hazai egyetemek és akadémiai kutatóintézetek technológiatranszfer-irodáinak (TTI) vezetői és munkatársai jelentik, lévén ők azok, akik a szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok megalkotásában, valamint az abban lefektetett szabályrendszerek gyakorlati megvalósításában részt vesznek.

Másodlagos célcsoportunkat a technológiatranszfer-szervezetek működéséért felelős egyetemi és akadémiai felső vezetők, valamint a kutatáshasznosításhoz kapcsolódó közigazgatási szervek (Nemzetgazdasági Minisztérium, Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal, Emberi Erőforrások Minisztériuma) vezetői, szakértői jelentik. Számukra a tanulmány nemcsak összefoglalást nyújt az elmúlt évek technológiatranszfer-eredményeiről, de egyúttal a nemzeti szintű intézkedések formálása és a jövőbeni stratégiai teendők meghatározása során is jól használható koncepciót nyújthat.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton fejezzük ki köszönetünket interjúalanyainknak az értékes konzultációkért és az intézményi gyakorlat lelkiismeretes megosztásáért.

Szerzők

A tanulmány összeállításával megbízott külső szakértők:

Dr. Bene Tamás (Debreceni Egyetem, Kutatáshasznosítási és Technológiatranszfer Központ);

Dr. Liber Noémi (Pécsi Tudományegyetem, Általános Orvostudományi Kar, Transzdiszciplináris Kutatások Intézete)

A tanulmányban foglalt információk a fenti szakértők által hitelesnek vélt forrásokon, valamint meghatározott intézményi kör szakmai képviselőivel készített mélyinterjúk során gyűjtött információkon alapulnak. Azok pontosságáért, megalapozottságáért a szakértők és a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala felelősséget nem vállalnak.

A tanulmány elkészítését a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala részéről *dr. Németh Gábor* igazgató felügyelte, koordinálta.

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 2018. május

Második, javított kiadás

I. Vezetői összefoglaló

Az állami kutatószervezetek – beleértve az egyetemeket – és az ipar közötti szorosabb kapcsolat kulcsszerepet játszhat a tudás-alapú társadalmat lendületbe hozó ötletek elterjedésének és felhasználásának elősegítésében, valamint a versenyképesség és az életszínvonal növelésében.⁴

A világ vezető egyetemei és kutatóintézetei által diktált versenyben a hazai intézményeket is ösztönözni kell arra, hogy a kutatási eredmények hasznosítása és a tudástranszfer által biztosított társadalmi és gazdasági előnyöket hatékonyan kiaknázzák.

A hazai kutatás-fejlesztéssel és innovációval foglalkozó stratégiák (Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia, Nemzeti KFI Stratégia, Felsőoktatási Stratégia) a fenti megállapítással összhangban felismerték a közfinanszírozású kutatóhelyek nemzetgazdaságban betöltött innovációs szerepét, és kiemelt célként fogalmazták meg az innovációs ökoszisztéma általános fejlesztésén belül a tudástranszfer erősítését és az akadémiai–ipari együttműködések kialakításának ösztönzését. A felsőoktatási intézmények esetében mindezt kiegészíti a harmadik misszió erősítése, amely társadalmi innovációs és tudásbázis-szolgáltató szerepük, valamint nemzetközi beágyazottságuk növelését célozza.

Az innovációs tevékenységekre serkentőleg ható szabályozási környezet mentén, a rendelkezésre álló pályázati források felhasználásával a legnagyobb magyarországi egyetemek és kutatóintézetek az elmúlt évtizedben jelentős szervezeti fejlesztést hajtottak végre a szellemi tulajdon-kezelés, a technológiatranszfer-tevékenység és az ipari partnerekkel történő együttműködés területén. A szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok megalkotásának jogszabályi előírása, a szellemi alkotások intézményi vagyonkörbe adása, a hasznosítívállalkozások alapításának engedélyezése, illetve a törekvés a kutatói összeférhetetlenség feloldására, mind olyan előremutató rendelkezések a hazai jogszabályokban, melyek ösztönzőleg hatottak az intézményekre innovációs stratégiáik kialakítása során. Az elmúlt években az intézményekben kiépült szellemi tulajdon-védelmi és -hasznosítási rendszer szereplői, azaz a hazai technológiatranszfer-szakemberek mára olyan gyakorlati tapasztalatot halmoztak fel, melynek alapján az innovációs rendszer továbbfejleszhető. Annak érdekében, hogy a szabályozási környezet és a támogató eszközök feltérképezésén túl közvetlen információkat szerezzünk ezekről a tapasztalatokról és a szükségesnek vélt változtatásokról, hét hazai egyetem és két akadémiai kutatóintézet kutatáshasznosítási feladatokért felelős vezető beosztású munkatársával készítettünk személyes, illetve egy esetben telefonos mélyinterjúkat. Összefoglalásképpen meg-

állapítható, hogy a fenti célok teljesülése érdekében jelenleg a legfontosabb feladatokat a világos, egyértelmű és ösztönzőleg ható szabályozási környezet és a kiszámítható, a hasznosítási tevékenységeket elősegítő finanszírozás megteremtése jelentik.

1. Fontosabb megállapítások és javaslatok tématerületenként

A Szabályozási környezet

1. A tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló 2014. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: KFI-törvény) szabályozása⁵ alapján a központi költségvetési szervnek minősülő kutatóhelynél keletkező szellemi alkotásokhoz fűződő jogok az államot illetik meg azzal, hogy a tulajdonosi jogokat az érintett kutatóhely gyakorolja. A tanulmány későbbi részeiben is bemutatott szakmai indokok alapján meggyőződésünk szerint a hatékony kutatáshasznosítási tevékenység alapfeltétele, hogy – a nemzetközi gyakorlattal és az európai uniós ajánlásokkal, illetve a 2014-ig fennálló hazai szabályozással összhangban – az egyetemeken és kutatóintézetekben keletkezett szellemi alkotások feletti rendelkezési jog az adott kutatóhelyet illesse. Ebből kifolyólag javasoljuk, hogy a közfinanszírozású kutatóhelyek kapjanak **korlátozásoktól mentes rendelkezési jogot** a szellemi alkotásokhoz kapcsolódó vagyoni jogok tekintetében. Ezzel egy lépésben megszüntethető a törvényi anomália a KFI-törvény, a Polgári Törvénykönyv kutatási szerződésekre vonatkozó rendelkezései, illetve az iparjogvédelmi és szerzői jogi törvényeknek a szellemi tulajdon átszállása tekintetében meghatározott rendelkezései között.
2. A **hasznosítívállalkozás fogalma** a hazai szabályozásban is kerüljön összhangba a nemzetközi viszonylatban is széles körben elfogadott definícióval, mely kiküszöböli a KFI-törvény jelenleg hatályos értelmezéséből eredő korlátozásokat, mint például a kutatóhelyek kötelező részvétele a társaság működésében. Egy ilyen új, korszerű megfogalmazás szerint hasznosító- (spin-off) vállalkozásnak minősül a költségvetési kutatóhelyen létrejött szellemi alkotás üzleti hasznosítása céljából alapított gazdasági társaság, mely licencszerződés vagy átruházási szerződés (ideértve az apportot) útján szerzi meg a szellemi alkotás hasznosításának jogát.
3. A hasznosítívállalkozásban a kutatóhely által megszerzett részesedés jelenleg állami tulajdonnak minősül, melynek kapcsán a költségvetési kutatóhely gyakorolja a társasági

⁴ Az Európai Bizottság ajánlása (2008. április 10.) a szellemi tulajdon kezeléséről a tudásátadás során, valamint az egyetemeknek és más állami kutatószervezeteknek szóló gyakorlati útmutatóról (2008/416/EK); forrás: I. 1. l. ábragyjegy.

⁵ 2014. évi LXXVI. törvény a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról (hatályos: 2018. 01. 01-től) L. 30. §.

részesedései felett a tulajdonosi jogokat és kötelezettségeket. A hatékony és gyors döntéshozatal kritikusnak számít az ilyen korai fázisú vállalkozások életében, ezért a vállalkozói kedv növelése és a kutatóhelyek környezetébe érkező befektetések ösztönzése érdekében célszerűnek látjuk a **hasznosítívállalkozásban szerzett társasági részesedés intézményi tulajdonba adását**.

4. A felsőoktatási törvény szerinti **intézményi társaság** és a KFI-törvény szerinti **hasznosítívállalkozás** egymáshoz való viszonyát szükségesnek tartjuk jogszabályi szinten tisztázni. Javasoljuk, hogy a felsőoktatási intézmények által alapított hasznosítívállalkozás minden tekintetben minősüljön intézményi társaságnak, és legyen egyértelműen rögzítve, hogy a hasznosítívállalkozásban szerzett társasági részesedés – az intézményi vállalkozások tekintetében meghatározott kivételi szabályt alkalmazva – ne minősüljön állami vagyonnak.
5. A kutatási eredmények gazdasági hasznosításának előmozdítása céljából indokoltnak tűnik, hogy minden közalkalmazotti státuszban álló kutató közreműködhesen hasznosítívállalkozások alapításában és tevékenységében. Ezért célszerűnek látjuk az erre vonatkozó **összeférhetlenségi szabályok harmonizálását**, és javasoljuk, hogy az intézmények kötelezően rendelkezzenek összeférhetlenségi szabállyal (conflict of interest policy).

A tudástranszfer támogató külső eszközök

1. A 2010-es tanulmány egyik kiemelt fejlesztési javaslata volt a **képzésfejlesztés és a gyakorlati tapasztalatszerzés támogatása**. Továbbra is jelentős szakemberhiány tapasztalható a technológiatranszfer-szakmában, így javasoljuk specifikus képzési programok indításának támogatását, a hazai és nemzetközi technológiatranszfer-közösség bevonásával.
2. A technológiatranszfer-szervezeteknek **kiszámítható, hosszú távú finanszírozásra** van szükségük szakmai kompetenciáik és kialakított kapcsolatrendszerük megtartása érdekében. Az elmúlt években tapasztalt ciklikus pályázati finanszírozás kedvezőtlenül hatott a technológiatranszferirodák működésére: az egyes pályázati konstrukciók között jelentkező finanszírozási hiány és a jelentős mértékű munkaerő-fluktuáció jelentősen csökkentette a kutatáshasznosítási folyamatok hatékonyságát. Egyes egyetemeken a vizsgált 2010–2017-es periódus alatt akár többször is újrászerveződtek a technológiatranszferirodák az intézményen belül, a teljes szakembergárda cseréjével. Az európai uniós szakmai kezdeményezésekhez történő csatlakozás és a forrásokhoz történő hozzáférés alapfeltétele a stabil működés. Ezért javasoljuk, hogy a hazai stratégiákban felvázolt célok teljesülése érdekében az intézményi tudástranszfer-szervezetek célzott állami finanszírozást kapjanak alaptevékenységeik hosszú távú ellátására, mely kötelezően elkülönül a belső intézményi költségvetésben.
3. A sikeres kutatáshasznosítás elengedhetetlen feltétele az **iparjogvédelmi költségek finanszírozása**. A szabadalmaztatás az intézmények részéről pénzügyi befektetés, melynek megtérülésére abban az esetben mutatkozik esély, ha a kutatóhelyek megfelelő méretű szellemi tulajdon-portfóliót alakítanak ki. Az intézményekben keletkezett kutatási ered-

mények technológiai és üzleti szempontból korai fázisban vannak, ezért a megtérüléshez el kell érni a kritikus tömeget, melyhez jelentős költségek társulnak. Az iparjogvédelmi szabályok már az előkészítés szakaszától pontos, előrelátható határidőket határoznak meg az egyes eljárási szakaszok tekintetében, ezért – a szellemi tulajdon-védelmi portfólió fenntartása érdekében – fontos, hogy az intézmények megfelelő időben jussanak forrásokhoz. Ezért javasoljuk a széles körben elérhető Iparjog pályázatok⁶ átalakítását: az interjúk során megfogalmazott vélemények alapján célszerű lenne egy hatékony és gyors, akár „automatizált” támogatási rendszer kialakítása, amelyben egyszeri intézményi regisztrációval, a szabadalmi bejelentés benyújtását követően egy egyszerűsített elszámolási sablon alapján lehetne visszaigényelni a szabadalmaztatásra fordított költségeket.

4. A TTI-k számára komoly kihívást jelent a kutatóktól beérkezett találmányi bejelentések értékelése, melynek lényegi részét képezi az újdonságkutatás. Tovább segítheti a közfinanszírozásból megvalósuló kutatás-fejlesztéshez kapcsolódó szabadalmi aktivitás növelését új, támogató szolgáltatások bevezetése a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalában: például a magyar és angol nyelvű leírások alapján igényelt **előzetes szabadalmazthatósági vélemény** és az írásos véleménnyel kiegészített újdonságkutatási jelentés elkészítésének gyors és rugalmas, a hivatali vizsgálóval konzultációra is lehetőséget adó folyamata.
5. Általános tapasztalat a közfinanszírozású kutatóhelyeken, hogy az ígéretes kutatási eredményekben rejlő hasznosítási lehetőségek sok esetben kiaknázatlanok maradnak. A kutatási eredmények technológiai és piaci validálása ugyanakkor elengedhetetlen feltétele annak, hogy egy új technológia hasznosító partnereket vonzzon magához, és ezáltal sikeres, a társadalom számára hasznos innovációvá válhasson. A technológiatranszferirodák képviselőivel lefolytatott interjúk alapján javasoljuk egy hazai, **országos szintű proof of concept alap** létrehozását, mellyel hatékonyan áthidalható a kutatóhelyeken keletkezett szellemi alkotások hasznosítása során jelentkező finanszírozási rés. A tanulmány későbbi fejezetében, nemzetközi példák jó gyakorlatait alapul véve részletes javaslatot teszünk ennek működtetésére.
6. Az új kutatási eredmények feltérképezésében meghatározó szerepet játszik a kutatók motiválása, érdekeltté tétele a kutatáshasznosítási folyamatokban. Az intézményi szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok mindegyikében találunk rendelkezést erről: ennek jellemző módja a hasznosításból származó bevételek előre meghatározott hányadának megosztása a feltalálókkal. A találmányi díjakat terhelő magas adó- és járulékfizetési kötelezettség ugyanakkor kedvezőtlenül hat a hasznosítási folyamatra, és végső soron arra is ösztönözheti a kutatót, hogy bele se kezdjen a jelentős szakmai hozzájárulást igénylő szabadalmaztatási eljárásba, vagy ese-

⁶ A tanulmány megjelenésekor két típusú Iparjog pályázat érhető el:

^{a)} Iparjog, GINOP-2.1.3-15: Szellemi alkotások hazai és nemzetközi szellemi tulajdon-védelmét szolgáló tevékenységek támogatása az alkotások hasznosulásának előmozdítása érdekében. (Nem támogathatóak a Közép-Magyarország régió területén megvalósuló projektek.)

^{b)} IPARJOG_15, NKFI Alap: Szellemi alkotások hazai és nemzetközi szellemi tulajdon-védelmét szolgáló tevékenységek támogatása az alkotások hasznosulásának előmozdítása érdekében. (Gazdálkodó szervezetek kizárólag a Közép-Magyarország régióban megvalósuló projekttel pályázhatnak.)

tenként az intézményen kívül keresse a hasznosítási lehetőséget. Ennek a problémakörnek a megoldására, a kutatói motiváció növelése érdekében javasoljuk a **találmányidő-fizetés adókedvezményben történő részesítését**.

7. A tudástranszfer-tevékenység egyik gyakori formája a külső partnerekkel együttműködésben vagy megbízás keretében végzett, szerződésen alapuló kutatás-fejlesztési tevékenység nyomán létrejövő kutatási eredmények átadása. Az elmúlt időszakban folyamatosan erősödött a technológiatranszfer-irodák intézményen belüli pozíciója, ugyanakkor a külső partnerek számára még mindig nem nyilvánvaló, hogy hol „kopogjanak be” az egyetemekre, kutatóintézetekbe abban az esetben, ha nincs előzetes kutatói, tanszéki ismeretségük. Az **ipari-akadémiai együttműködés erősítése** érdekében javasoljuk egy könnyen elérhető támogató mechanizmus kialakítását, melyben egy országos hatáskörű központi szervezet segíti a vállalkozások és kutatóhelyek közötti kommunikációt a kutatás-fejlesztési igények és kapacitások összeegyeztetése érdekében.

B Tudáshasznosítási gyakorlat az intézményekben

1. A folyamatosan változó belső és külső körülmények miatt az elmúlt évtizedben a technológiatranszfer-irodáknak kevésbé volt arra lehetőségük, hogy a jövőre fókuszáljanak, és világos küldetés, illetve stratégia mentén tevékenykedjenek. A 2010-es tanulmány kiemelt horizontális javaslatként fogalmazta meg a tudás- és technológiatranszfer-misszió definiálását, ez azonban jellemzően még nem került írásban rögzítésre intézményi szinten. Bár a technológiatranszfer-tevékenység bekerült az egyetemi intézményfejlesztési tervekbe, továbbra is javasoljuk az intézmények számára a kutatás-fejlesztési és innovációs stratégiájukkal összhangban álló **tudástranszfer-stratégia** kialakítását, elfogadását.
2. A tanulmány összeállítása során vizsgált intézményekben többé-kevésbé jól azonosíthatóak a technológiatranszfer-ügyekért felelős szervezetek és/vagy személyek, azonban azt tapasztaltuk, hogy ezek elhatárolása más szervezeti egy-

ségektől nem mindenhol történt meg, és sok esetben többes funkciókat látnak el az alkalmazottak. A kutatáshasznosítási tevékenység több intézményben keveredik a pályázati, kutatómenedzsment vagy egyéb stratégiai feladatokat ellátó felelősségi körökkel, és csak kevés kutatóhely rendelkezik önálló technológiatranszfer-irodával. A külföldi jó gyakorlatok és eredményesség vizsgálata alapján megállapítható, hogy az intézményen belül szervezeti önállósággal rendelkező, a belső viszonyokat ismerő, tudományos és az üzleti szemlélettel bíró **technológiatranszfer-egység kialakítására** van szükség, mely speciális szaktudással és megfelelő kompetenciával rendelkező munkatársakat foglalkoztat.

3. A kutatáshasznosítási tevékenységet nem lehet függetleníteni az akadémiai környezettől, ezért a tudás létrehozásában központi szerepet játszó kutatók érdekeltté tételét a kutatói életpályamodellben is tükrözni kell. Ezért javasoljuk, hogy a minőség- és teljesítményalapú **kutatói előmeneteli rendszer** értékelési tényezői között hangsúlyosan jelenjenek meg az innováció és a kutatáshasznosítás területén elért eredmények.
4. A technológiatranszfer-irodák szintjén nem lehetséges megfelelő mutatók definiálása, ugyanis a tudástranszfer-folyamat külső (pl. szabályozói környezet, innovációs politika, gazdasági környezet) és belső (pl. az intézményi vezetés elkötelezettsége, a kutatásra fordított kiadások nagysága, a kutatási eredmények minősége) tényezőktől függő komplex tevékenység. Ebből kifolyólag célszerű lenne intézményi és országos szinten kialakítani egy egységes, a **tudástranszfer-tevékenység eredményességét mérő mutatórendszert**.
5. Jelenleg nincs egységes gyakorlat a közfinanszírozású kutatóhelyek körében a **szellemi alkotások** könyvviteli szempontból történő értékelésére és **számvetési nyilvántartására**. Javasoljuk, hogy ebben a tárgykörben országos szinten kerüljön kialakításra egy olyan iránymutatás, mely tükrözi és kezeli a szellemi alkotások természetéből fakadó sajátosságokat, és a helyes gyakorlat kialakítására ösztönzi a kutatóhelyeket.

II. A tudástranszfer fogalma

Az állami finanszírozású egyetemek és kutatóintézetek elsődleges célja évszázadok óta a tudás közvetítése a közérdek szolgálatában. Az elmúlt évtizedekben, a nyílt innovációs szemléletmód⁷ elterjedésével párhuzamosan az egyetemek hagyományos funkciói, így az oktatás és a kutatás mellett újabb feladat jelent meg, melyre harmadik missziós tevékenységként is hivatkozik a szakirodalom. A harmadik misszió alapcélja az intézményben előállított tudás széles körű hasznosítása a közjó szolgálatára érdekében.

Akadémiai viszonylatban tudástranszfernek tekintünk minden olyan tevékenységet, mely a kutatóintézetekben keletkezett tudás megosztására irányul. Ide tartozik jellemzően a tudományos publikálás, a konferencia-előadások, a külső partnerekkel végzett kutatási jellegű együttműködés és a szerződésen alapuló klaszterhasznosítási tevékenységek, azaz a licencia és a spin-off alapítás. A technológiatranszfer szűkebb értelemben egy adott technológia piacra juttatását célozza meg, és beleértünk minden olyan folyamatot, amelynek felhasználásával a hasznosító partner képessé válik új termékek vagy szolgáltatások előállítására.

A jelen tanulmányban a szellemi tulajdon-kezelés a tudástranszfer-tevékenység részét képező belső intézményi folyamatot jelöli. A dokumentum elkészítése során a szellemi tulajdon-kezelés fogalmát tágan értelmeztük, így abba beleértendő többek között az új kutatási eredmények intézményen belüli azonosítása, a szellemi tulajdon-védelem, a piaci hasznosítást célzó folyamat és a kutatás-fejlesztési együttműködések menedzselése.

---

⁷ A témáról részletesebben I. Molnár István, Németh Gábor: Egyetemi szellemi tulajdon-védelem és ipari kapcsolatok a nyílt innovációs közegben: open access vagy monopoljogok? In: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 4. (114.) évfolyam 5. szám, 2009. október.

III. Szabályozási háttér

1. Európai uniós kitekintés

Az Európai Unió a Lisszaboni Szerződésben meghatározott célokkal összhangban kiemelt figyelmet fordít a felsőoktatási intézmények és más közfinanszírozású kutatóintézetek tudástranszfer-tevékenységére. Ennek megfelelően az Európai Bizottság az utóbbi években több ajánlást, kommunikációs felhívást tett közzé, melyekben szorgalmazza az általa kívánatosnak vélt szabályok bevezetését és irányelvek elfogadását.

A tudástranszfer-tevékenység fejlesztése szempontjából fontos kiadvány az a 2007-ben megjelent kommunikációs felhívás,⁸ melyben a Bizottság részletes ajánlásokkal ösztönzi az ipar és az egyetemek, kutatóintézetek közötti együttműködés megerősítését a tudásbázisú gazdaság megvalósítása érdekében.

A Bizottság 2008-ban fogadta el a tudástranszfer-tevékenységek során megvalósított szellemi tulajdon-kezelésről szóló ajánlását⁹ (IP Charter kezdeményezés), és ezzel együtt egy gyakorlati kézikönyvet (Code of Practice) adott közre egyetemek és más közfinanszírozású kutatóintézetek számára. Az ajánlás tagországoknak szóló rendelkezései többek között a következő lépéseket tartják kívánatosnak:

- annak biztosítása, hogy a közfinanszírozású kutatóintézetek a tudástranszfert stratégiai küldetésnek tekintsék;
- a közfinanszírozású kutatóintézetek ösztönzése a szellemi tulajdon-kezeléssel kapcsolatos szabályok létrehozására;
- a tudástranszfer-kapacitás és -szakértelem fejlesztésének támogatása és a hallgatók képzése a szellemi tulajdon-védelem, a tudástranszfer és a vállalkozói ismeretek területén;
- a közfinanszírozással létrejött tudás széles körű disszeminációjának előmozdítása;

- a szellemi tulajdon-jogok feletti rendelkezéssel kapcsolatos szabályok összehangolása a határokon átívelő kutatási együttműködés és tudástranszfer elősegítése céljából;
- a „Code of Practice” alkalmazásának elősegítése.

A kutatóintézeteknek szóló gyakorlati útmutató három nagy csoportba foglalt elveket tartalmaz a szellemi tulajdon-kezelésre, a tudásátadásra és az együttműködés keretében vagy szerződés alapján végzett kutatásokra vonatkozóan.

Az Európai Egyetemek Szövetségének közreműködésével és a Bizottság támogatásával 2009-ben jelent meg a kutatás-fejlesztési együttműködések és tudástranszfert illetően a „Responsible Partnering Guidelines”¹⁰ kézikönyv. A dokumentum részletesen mutatja be a kutatás-fejlesztési és az innovációs együttműködések humán aspektusait, a jó partnerséget befolyásoló alapvető tényezőket és a közös kutatásra irányuló megállapodások helyesnek vélt rendelkezéseit.

A fenti ajánlásokból megállapítható, hogy Európai Bizottság a nyílt innovációs modell jegyében a tudástranszfer-tevékenység és a szellemi tulajdon-védelem erősítésén, illetve az ipari partnerekkel történő együttműködések ösztönzésén keresztül jelentősen növelni kívánja az egyetemek gazdaságban betöltött szerepét.

⁸ Commission Communication adopted on 4 April 2007: “Improving knowledge transfer between research institutions and industry across Europe: embracing open innovation – Implementing the Lisbon agenda” – COM(2007)182; forrás: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/com2007182_en.pdf.

⁹ Az Európai Bizottság ajánlása (2008. április 10.) a szellemi tulajdon kezeléséről a tudásátadás során, valamint az egyetemeknek és más állami kutatószervezeteknek szóló gyakorlati útmutatóról (2008/416/EK); forrás: l. 1. lábjegyzet.

¹⁰ Responsible Partnering Guidelines – Joining Forces in a World of Open Innovation: Guidelines for Collaborative Research and Knowledge Transfer between Science and Industry. 2009 forrás: <http://www.eua.be/activities-services/projects/current-projects/research-and-innovation/Responsible-Partnering-Initiative.aspx>.

2. Hazai szabályozás

A Stratégiai dokumentumok

A *Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia*¹¹ több helyen is foglalkozik a kutatásmenedzsment és a tudástranszfer kérdésével. Az akadémiai kutatási eredmények hasznosításával kapcsolatban két fontos, a stratégia által javasolt tevékenységet szeretnénk kiemelni:

- A nagy kockázat miatt piaci alapon nehezen finanszírozható, kezdeti fázisban lévő ötletek számára szükség van a megvalósítási kockázatokat eltűrő támogatási eszközök indítására, jellemzően vissza nem térítendő közvetlen anyagi támogatások formájában.
- A szellemi eredmények gazdasági eredményekké konvertálásában kulcsszerepet játszó start-up és spin-off vállalkozások számára szükséges biztosítani a megfelelő támogató eszközöket. (Pl. a piac számára megfelelő konstrukcióban államilag támogatott üzleti inkubátorok elérhető szolgáltatásaival, támogatott kockázati tőke-konstrukciókkal és garanciaalapokkal, valamint a szellemi tulajdon-jogok megfelelő szabályozásával.)

A stratégiában rögzített beavatkozási mátrix külön intézkedésként nevesíti a tudás- és technológiatranszfer-szolgáltatások fejlesztését, különösen az intelligens szakosodás terén.

A *Befektetés a jövőbe: Nemzeti Kutatás-fejlesztési és Innovációs Stratégia 2020*¹² kiemelt célként fogalmazza meg az innovációs ökoszisztéma általános fejlesztésén túl a K+F-ráfordítások és a kutatói állomány növelését. A stratégia három fő elem köré rendeződik: a tudás előállítása, a tudás felhasználása és közöttük a tudás áramlása (tudástranszfer) alkotják az alappilléreket. A tudástranszfer-tevékenységekhez kapcsolódóan a stratégia helyzetelemzése erősségként említi az egyes szegmensekben erősödő egyetemi–vállalati együttműködéseket, azonban gyengeségként jelentkezik az, hogy nem kapnak a kutatásban kellő hangsúlyt a piaci–társadalmi igények/elvárások, nem hatékonyak a technológiatranszfer-folyamatok, és a spin-off folyamatokat is számos szemléletbeli-intézményi tényező hátráltatja. A fentiek tükrében lehetőségként kínálkozik a gazdasági–társadalmi igényeket jobban kielégítő „vállalkozó egyetemek” kialakítása és a párbeszéd erősítése az egyetemek és a vállalatok között, melyek azonban megfelelő intézményi támogatás és kiszámítható, támogató jogi környezet nélkül nem, vagy nem elégséges hatásokkal valósíthatók meg.

A stratégia a tudásáramlás kapcsán megállapítja: ha a tudástranszfer intézményei és szervezetei gyengék, vagyis nem képesek a gazdaság számára is felhasználható módon közvetíteni a kutatás-fejlesztés során teremtett eredményeket, akkor olyan szűk keresztmetszet alakulhat ki, ami önmagában is megnehezíti a magasabb hozzáadott érték előállítását, tágabb értelemben az ország gazdasági felzárkózását. A stratégia ezért kiemelt célként határozza meg a tudástranszfer erősítését és fejlesztését a tech-

¹¹ Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia, 2014; forrás: <http://nkfih.gov.hu/szakpolitika-strategia/intelligens-szakosodasi-strategia-s3>.

¹² Befektetés a jövőbe: Nemzeti Kutatás-fejlesztési és Innovációs Stratégia (2013–2020); forrás: <https://nkfih.gov.hu/szakpolitika-strategia/nemzeti-kfi-strategia/befektetes-jovobe-kfi>.

nológiatranszfer-egységek működésének és az egyetemi–ipari együttműködések kialakításának ösztönzésén keresztül.

A *Fokozatváltás a felsőoktatásban*¹³ középtávú szakpolitikai stratégia deklarált célkitűzése erősíteni a felsőoktatás kutatási és fejlesztési tevékenységeinek egészét, hatékonyabbá tenni a felsőoktatási kutatási folyamatokat, javítani a tudományos és kutatói utánpótlás feltételrendszerét, markánsabb részvételt biztosítani a regionális K+F-ökoszisztéma fejlesztésében és erősíteni a felsőoktatási intézmények „harmadik misszióját”: azaz növelni társadalmi innovációs és tudásbázis-szolgáltató szerepüket, valamint nemzetközi beágyazottságukat.

A felsőoktatási stratégia az egyetemek küldetéseként definiálja a tudásvagyon társadalmi–gazdasági hasznosítását, melyhez szorosan kapcsolódik a technológiatranszfer-tevékenység. A szakpolitikai elemzés szerint az intézményekben rendelkezésre álló KFI-potenciál hasznosítása az ország gazdasági fejlődése szempontjából kulcskérdés. Az intézmények szerepe az iparjogvédelmi bejelentések területén folyamatosan növekszik, 2013-ban a hazai szabadalmak 13%-át itt állították elő. A stratégia által előirányzott célérték 2023-ra a 20%-os részesedés. A technológiatranszfer-tevékenység a közvetlen KFI-bevételhez is jelentősen hozzá tud járulni a licenciabevételek növelésén keresztül. Az intézmények KFI-bevételének aránya 2012-ben 1,5% volt az összbevételhez képest, ehhez kapcsolódóan a stratégia célul tűzte ki, hogy 2023-ra 10%-ra emelkedjen ez az arány.

A felsőoktatási stratégia által megfogalmazott, az innovációhoz és technológiatranszferhez kötődő célkitűzések:

- a felsőoktatási intézmények kompetenciaterképe alapján a kiemelt kompetenciaterületek beazonosítása az ágazatirányítás szintjén;
- együttműködési rendszerek kialakítása az innovációs értéklánc minden lépésében (alapkutatás, alkalmazott kutatás, kísérleti fejlesztés, piaci innováció, társadalmi innováció);
- a felsőoktatás fokozott részvétele a technológiaintenzív vállalatok – elsősorban a kkv-k – innovációs kompetenciájának felépítésében;
- a felsőoktatási intézmények ipari kapcsolatainak erősítése, felsőoktatási és ipari együttműködési központok kiépítése;
- a közvetlen K+F-megrendelések volumenének a növelése;
- a felsőoktatás helyi gazdaságfejlesztésre gyakorolt hatásának erősítése;
- a felsőoktatási intézmények gazdálkodási feltételrendszerének módosítása a vállalatokkal való együttműködés biztosítása érdekében.

Az egyetemek harmadik missziós tevékenységén belül a tudományos kutatások eredményeinek tényleges innovációvá alakításához szükséges a felsőoktatási intézmények tudás- és tech-

¹³ Fokozatváltás a felsőoktatásban, 2016; forrás: http://www.kormany.hu/download/c/9c/e0000/Fokozatvaltas_Felsooktatásban_HONLAPRA.PDF.

nológiatranszfer-tevékenységének javítása, illetve az inkubációs szolgáltatások és a spin-off vállalkozások alapításához segítséget nyújtó szolgáltatások fejlesztése.

A 2016-ban lezárult *Jedlik-terv – Nemzeti stratégia a szellemi tulajdon védelmére*¹⁴ című szakpolitikai stratégia a szellemi tulajdon-védelmi ismeretek széles körű hiányát, a közfinanszírozású kutatóintézetekre vonatkozó szabályozási háttérrel, illetve a szellemi tulajdon-védelmi aktivitás kirívóan alacsony mértékét azonosította a hazai technológiatranszfer működésében a legfőbb hiányosságoknak. Ezek kiküszöbölésére a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala stratégiai célként fogalmazta meg az egyetemi –akadémiai szféra szellemi tulajdon-védelmi ismereteinek gazdagítását célzó együttműködések fejlesztését, az IPARJOG pályázat hosszú távú fennmaradását és kibővítését, valamint annak megvizsgálását, hogy a nemzetközi jó gyakorlatok adaptálásával középtávon megteremthető-e egy olyan, tőkepiaci elven alapuló befektetési alap, amely a kutatóhelyek és innovatív vállalkozások iparjogvédelmi aktivitásán keresztül támogatja a hasznosítási folyamatokat.

B Jogszabályi háttér

A közfinanszírozású kutatóintézetekben létrejövő szellemi tulajdon vagyoni jogi státusza

A felsőoktatási intézményekben és más költségvetési kutatóhelyeken létrejövő szellemi alkotásokkal kapcsolatos szabályozás meglehetősen összetett. A jogszabályi környezetet a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló törvény, az állami vagyonról szóló törvény, a nemzeti vagyonról szóló törvény, a szerzői jogi törvény és az egyes iparjogvédelmi oltalmi formákról szóló törvények alkotják.

Korábbi szabályozás

A 2014. december 31-ig hatályos innovációs törvény 15/A. §-a úgy rendelkezett, hogy a központi költségvetési szervnek minősülő kutatóhelynél keletkező, továbbá az általa ellenérték fejében vagy ingyenesen megszerzett, szellemi alkotásokhoz fűződő jogok, valamint a szellemi alkotás hasznosítására létrejövő hasznosító vállalkozásban megszerzett részesedés – az állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény 2. §-ának (2) bekezdésében foglaltaktól eltérően – az adott, kutatóhelynek minősülő központi költségvetési szervet illeti.

Ez a rendelkezés 2007. szeptember 25-én lépett hatályba, tekintettel arra, hogy a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok korábbi, kincstári vagyoni körbe tartozása nem kedvezett a kutatóhelyeken létrejött szellemi alkotások hasznosításának. A szellemi alkotáshoz fűződő jogok kincstári vagyoni körbe tartozása számos gyakorlati nehézséget okozott, mivel nem állt összhangban sem a szellemi alkotások természetével, sem pedig az állam innovációs célkitűzéseivel. Mivel kincstári vagyont értékesíteni vagy azt megterhelni bizonyos feltételek mellett kizárólag a központi állami szervek voltak jogosultak, és ellenérték nélkül még ők sem mondhattak le róla, ez ellehetetlenítette volna a kutatóhelyeket mind a szolgálati találmányokkal

kapcsolatos joggyakorlás, mind az együttműködésben végzett kutatás-fejlesztési tevékenység tekintetében. A kutatási (konzorciumi) szerződésben a szellemi alkotások sorsáról előre szöveges rendelkezni, amikor még nem feltétlenül ismert a projekt eredményeként keletkező szellemi tulajdon értéke, így ennek a szabályozásnak a hatálya alatt előfordulhatott, hogy a kutatóhely jogi szempontból érvényesen nem járulhatott hozzá az átruházáshoz. A kutatóhelyek presztízsét is hátrányosan befolyásolhatta ez a rendelkezés, hiszen az intézmény nem tudta garantálni, hogy a hasznosító partnerekkel történő tárgyalások során kialakított feltételeket a kincstári vagyonért felelős szerv is jóváhagyja. Erre a problémakörre jelentett megoldást a 2007-ben megjelent törvénymódosítás.

Hatályos szabályozás a felsőoktatásban

A 2015-től hatályos új KFI-törvény 30. §-ában foglaltak szerint a közfinanszírozásból létrehozott szellemi alkotásokhoz fűződő jogok az államot illetik meg azzal, hogy az állam nevében és képviselésében a tulajdonosi jogokat a központi költségvetési szervnek minősülő költségvetési kutatóhely gyakorolja.

Ez az új szabályozás tehát ismételtelen állami vagyoni körbe helyezi a kutatóhelyeken keletkező szellemi alkotásokat, aminek a következtében a fentiekben vázolt problémák egy részével újra szembeesniük kell az állami egyetemnek és kutatóintézeteknek. A törvény a kapcsolódó indoklásban nem említi ennek a változásnak az okát, így sajnos nem ismert előttünk a jogalkotó szándéka a módosítással. A 30. §-hoz fűzött indoklás szerint a törvény az innovációs közfinanszírozású támogatások egyik lényeges rendezőelvéként fogalmazza meg, hogy azok a kutatás-fejlesztés teljes tevékenységi körén belül a gazdaságban és a társadalmi élet egyéb területein hasznosuló kutatás-fejlesztési tevékenység támogatását és ösztönzését, a kutatási eredmények hasznosítását, ezáltal az innováció előmozdítását szolgálják. Úgy tűnik, hogy az újonnan bevezetett rendelkezés és az indoklásban foglaltak között ellentmondás húzódik, hiszen a szellemi alkotások állami vagyoni körbe helyezése nem támogatja a kutatási eredmények gyors és hatékony hasznosítását.

Az új jogszabály a kutatóhelyeket tulajdonosi joggyakorlóként jelöli meg, azaz a szellemi alkotással a kutatóhely maga gazdálkodik: ez akár pozitívan is hangozhat azok számára, akik nem ismerik az állami vagyonnal kapcsolatos háttérszabályokat. Az állami vagyonról szóló törvény szerint az állami vagyon hasznosítására kötött szerződések elsődleges célja az állami vagyon hatékony működtetése, állagának védelme, értékének megőrzése, illetve gyarapítása, az állami és közfeladatok ellátásának elősegítése. Ezek a célok alapvetően az állami vagyon megőrzését szolgálják, ezért nem állnak összhangban a közfinanszírozású kutatóintézetekben létrejött kutatási eredmények hasznosítására irányuló gyakorlattal, ahol a fő cél a szellemi alkotás mihamarabbi hasznosításba adásba.

A teljesség kedvéért érdemesnek tartjuk megjegyezni, hogy a KFI-törvény hatályos rendelkezése és az állami vagyonról szóló törvény 69. § (4) bekezdésében található átmeneti rendelkezése között ellentmondás áll fenn, hiszen az állami vagyonról szóló törvény e rendelkezése – a 2004-es innovációs törvényre történő hivatkozással – tulajdonosként ismeri el a kutatóhelyeket.

¹⁴ Jedlik-terv – Nemzeti stratégia a szellemi tulajdon védelmére (2013–2016); forrás: <http://www.sztnh.gov.hu/hu/sztnh/kiadvanyok/a-szellemi-tulajdon-vedelmere-iranyulo-nemzeti-strategia-jedlik-terv>.

A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló törvény az MTA jogállását jogi személyként működő köztestületként,¹⁵ az általa működtetett kutatóközpontokat és kutatóintézeteket akadémiai költségvetési szervként határozza meg. A jogszabályok vonatkozó rendelkezéseinek összevetése után nem egyértelmű, hogy az MTA-kutatóközpontok és -kutatóintézetek a KFI-törvényben meghatározott költségvetési kutatóhely fogalma alá tartoznak-e, és ennek fényében vonatkozik-e rájuk a törvény 30. §-a, mely a kutatóhelyeken keletkezett szellemi alkotásokat állami vagyonkörbe helyezi.

Az akadémiai törvény 23. § (2) bekezdésében foglaltak alapján az MTA-nál keletkező szellemi tulajdon-jogok az akadémiai vagyon körébe tartoznak, és kikerülnek az állami vagyonról szóló törvény hatálya alól.¹⁶ Ezen szabályozás alapján azt állapítottuk meg, hogy az akadémiai költségvetési szerveknél keletkező szellemi alkotások feletti tulajdonjogok nem tartoznak az állami vagyon körébe, vagyis a KFI-törvény vonatkozó rendelkezését ezekre nem szükséges alkalmazni. Ezt a szemléletet tovább erősíti az Akadémia alapszabályának¹⁷ 66. § (6) bekezdése, melynek értelmében az akadémiai költségvetési szerveknél keletkezett szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogok – a vonatkozó külön jogszabályok szerint – a költségvetési szervet illetik meg. A szellemi vagyon létrehozásával és kezelésével kapcsolatos kérdések szabályozására az Akadémia szellemi tulajdon-kezelési szabályzatot ad ki: ehhez illeszkedve az akadémiai költségvetési szervek elkészítik a saját, a szellemi tulajdon kezelésére vonatkozó szabályzataikat. A szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogok értékesítéséből vagy hasznosításából származó bevétel felett elsődlegesen a külön jogszabály szerinti tulajdonos (vagy annak rendelkezése alapján a használó intézmény) rendelkezik.

Kapcsolódás az iparjogvédelmi és a szerzői jogi szabályokhoz

A szellemi tulajdon egyik legfontosabb sajátossága időben korlátozott jellege. A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Szt.) 22. §-a értelmében a szabadalmi oltalom a bejelentés napjától számított húsz évig tart, azonban a fenntartási díj meg nem fizetése, az oltalom megsemmisítése vagy az arról való lemondás esetén az oltalom hamarabb is megszűnhet. A hasznosítás szempontjából megközelítve megállapítható, hogy az Szt. a szabadalom jogosultjának kizárólagos hasznosítási jogot biztosít. E kizárólagos jogosultsághoz ugyanakkor hasznosítási kötelezettség is társul: amennyiben a szabadalmas meghatározott időn belül nem gondoskodik a találmány hasznosításáról, illetve másnak sem ad hasznosítási engedélyt, akkor – egyéb körülmények teljesülése esetén – az ezt kérelmező számára a hasznosításra vonatkozó kényszerengedélyt kell adni. Egy közfinanszírozású kutatóhely viszont a szellemi alkotások jellegéből és a kutatóhely elsődleges feladataiból

¹⁵ 1994. évi XL. törvény a Magyar Tudományos Akadémiáról.

¹⁶ A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény 23. § (2) szerint „Az Akadémia vagyonába tartozik az e törvény hatálybalépésével az Akadémiának átadott törzsvagyon és az állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény 69. § (1) bekezdése alapján az Akadémiának átadott vagyon (a továbbiakban: az Akadémia vagyon). Az Akadémia vagyonába tartoznak az ingatlanok, az immateriális javak (ideértve a szellemi tulajdont is), a tárgyi eszközök, a pénz, a befektetések és a részese-dések is.”

¹⁷ A Magyar Tudományos Akadémiáról szóló 1994. évi XL. törvény, a Magyar Tudományos Akadémia Alapszabálya és Ügyrendje egységes szerkezetben, 2017; forrás: <http://mta.hu/hatteranyagok/akademiai-szabalyozasok-105583>.

következően meglehetősen ritkán hasznosítja a találmányokat saját szervezeti keretein belül, azokat többnyire átruházza, vagy azok hasznosítására engedélyt ad.

Érdemes megjegyezni azt is, hogy a szellemi tulajdon átszállása tekintetében az iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények számos különös rendelkezést tartalmaznak. A szellemi alkotáshoz fűződő jogok főszabályként a szellemi alkotást létrehozó személyt (pl. az Szt. szerint a szabadalomhoz való jog a feltalálót) illetik meg. A szellemi alkotásokhoz kapcsolódó jogok közül az átruházhatóak a közfinanszírozású kutatóhelyekre szállhatnak át valamely jogügylet eredményeként, illetve jogszabály erejénél fogva, bár tipikusan inkább az utóbbi nevezhető. Az Szt. 10. §-ának (1) bekezdésében foglaltak értelmében a szolgálati találmányra a szabadalom a feltaláló jogutódjaként a munkáltatót illeti meg.

A fenti ex lege jogutódlással a közfinanszírozású kutatóhely azonban csak egy korlátozott rendelkezési jogosultságot szerez a szellemi tulajdon vonatkozásában. Az Szt. 12. §-ának (1) bekezdése értelmében a munkáltató a szolgálati találmány ismertetésének átvételét követő észszerű időn belül köteles szabadalmi bejelentést tenni, továbbá az általában elvárható gondossággal eljárni a szabadalom megszerzése érdekében. Ugyanezen paragrafus (4) bekezdése pedig kimondja, hogy szolgálati találmány esetén a munkáltató a szabadalom megadását kizáró eljárási cselekmény vagy szándékos mulasztás előtt köteles felajánlani a feltalálónak a szabadalmi igény ingyenes átruházását az alkalmazotti találmány tekintetében érvényesülő hasznosítási jog kikötésével vagy anélkül. Az Szt. e rendelkezésének gyakorlati következménye, hogy a szellemi alkotáshoz fűződő jogok már ezen a ponton kikerülhetnek az állami vagyoni körből.

Gyakorlati problémák

Az állami vagyonra vonatkozó szabályok jelenleg számos ügyviteli akadályt gördítenek a kutatóhelyeken működő technológiatranszfer-irodák hasznosítási törekvései elé. A teljesség igénye nélkül ilyen akadályok a hasznosítás esetére előírt versenyztetés, a hasznosítóval szemben támasztott elvárások, a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. hozzájárulási kötelezettsége vételi jog alapításához és az értékesítésre vonatkozó szigorú szabályok, mint pl. az előzetes független szakértői értékbecslés és a nyilvános pályázat kiírására irányuló összetett szabályrendszer. A nemzeti vagyonról szóló törvény a hasznosítási szerződés időbeli hatályának korlátozásával további kedvezőtlen szabályozást jelent: hasznosításra irányuló szerződés határozatlan vagy legfeljebb 15 éves határozott időre köthető, amely időszak egy alkalommal legfeljebb 5 évvel meghosszabbítható. Szintén a nemzeti vagyonról szóló törvény rendelkezése, miszerint hasznosításra vonatkozó szerződés csak természetes személlyel vagy átlátható szervezettel köthető.

A technológiatranszfer-ügyletekben jártas szakemberek számára nyilvánvaló, hogy a nemzeti és állami vagyonra vonatkozó szabályok nem segítik elő a kutatási eredmények hasznosítását és a korai fázisú technológiák piacra vitelében rejlő kockázatok kezelését. A hasznosító partnerek nem pusztán haszonélvezői a kutatóintézetben keletkezett szellemi alkotásnak: sokszor jelentős, az állami vagyonból történő ráfordításnál nagyságrendekkel nagyobb befektetés szükséges ahhoz, hogy egy termék vagy szolgáltatás megjelenjen a piacon. Az iparjogvédelmi oltalom megindítását követően nagyon rövid idő áll a kutatóhelyek rendel-

kezésére a további befektetéseket vállaló partner megtalálására és a hasznosítási konstrukció komplex feltételrendszerének letárgyalására, így nem életszerű a fent ismertetett versenyztetési és engedélyezési eljárások lebonyolítása. A 15 éves szerződéskötési időtartam szintén gátló tényező, hiszen még a kutatóintézetek által leggyakrabban hasznosított oltalmi forma, a szabadalom maximális oltalmi idejét sem éri el (20 év). Azt pedig kizártnak tartjuk, hogy egy hasznosító partner kockázatot vállaljon a tekintetben, hogy a szabadalmi oltalom utolsó éveiben fennmarad-e a hasznosítási joga. Itt érdemes megemlíteni, hogy a szerzői jogi művek (pl. szoftver) esetében ennél sokkal hosszabb az oltalmi idő, a know-how viszonylatában pedig nem is értelmezhető az oltalmi idő lejárat. Egy-egy világszínvonalú kutatási eredmény hasznosításához számos szektorban (pl. gyógyszeripar, biotechnológia) piacvezető, tőkeerős külföldi vállalkozás bevonása szükséges, ami nem lehetséges, ha az átlátható szervezetekre korlátozzuk a partnerek körét, hiszen így számos külföldi vállalatot kizárunk. Ráadásul a hasznosító félnek azt is vállalnia kell, hogy a hasznosításban – a hasznosítóval közvetlen vagy közvetett módon jogviszonyban álló harmadik félként – kizárólag természetes személyek vagy átlátható szervezetek vesznek részt, ami szintén nem várható el egy olyan szervezettől, amely jelentős befektetést vállal a hasznosítás érdekében. Az itt felsorolt akadályok nem teljes körűek, a nemzeti és állami vagyonról szóló törvényekben és a kapcsolódó háttérjogszabályokban további olyan rendelkezések lelhetők fel, amelyeket kedvezőtlennek ítélt meg a hazai technológiatranszfer-közösség.

javaslat

Álláspontunk szerint a hazai innováció előmozdítása, azaz a közfinanszírozású kutatóhelyeken létrehozott kutatási eredmények hasznosítása és azok piaci terméké, szolgáltatássá fejlesztésének hatékony szabályozási környezetben megvalósuló elősegítése nagyobb prioritással rendelkezik, mint a szellemi alkotások állami vagyonkörben tartása. A fent ismertetett és a tanulmány későbbi részeiben is bemutatott szakmai indokok alapján meggyőződésünk, hogy a hatékony technológiatranszfer-tevékenység alapfeltétele, hogy – a sikeres nemzetközi gyakorlattal és az európai uniós ajánlásokkal összhangban – az egyetemeken és kutatóintézetekben keletkezett szellemi alkotások feletti rendelkezési jog az adott kutatóhelyet illesse. A korábban bemutatott hazai innovációs stratégiák kiemelt célként határozzák meg a közfinanszírozással előállított tudásvagyon társadalmi-gazdasági hasznosítását, ezek teljesüléséhez azonban elengedhetetlen a jogszabályi környezet módosítása és a szellemi alkotások kivétele az állami vagyonkörből.

A fentiek alapján javasoljuk, hogy a közfinanszírozású kutatóhelyek kapjanak korlátozásoktól mentes rendelkezési jogot (tulajdonjogot) a szellemi alkotásokhoz kapcsolódó azon jogok tekintetében, amelyeket a kutatóhely jogszabály erejénél fogva, illetve valamely jogügylet folytán megszerez. A korlátozó rendelkezések alóli felmentés megfelelő ellentételezését jelentheti az, hogy a KFI-törvény 18. §-ának (1) bekezdése alapján a közfinanszírozású kutatóhelyeknek szellemitulajdon-kezelési szabályzattal kell rendelkezniük, amely többek között rögzíti az adott kutatóhelyen létrehozott szellemi alkotások kezelésére és hasznosítására irányadó szabályokat, illetve a szellemi alkotások létrehozásában közreműködő kutatók jogait és kötelezettségeit. Ezen túlmenően maradnak még lehetőségek a rendelkezési jog korlátozására: a KFI-törvény 16. §-ának (2) bekezdése értelmében

például közfinanszírozású támogatás esetén a támogató megkövetelheti, hogy a közfinanszírozású kutatás-fejlesztési támogatással megvalósított projekt eredményeként létrejött szellemi alkotás közcélú felhasználásra ellenérték nélkül a támogató által meghatározott személy javára átengedésre kerüljön. Ezen túlmenően az állam mint fenntartó érdekeinek képviselőtét biztosító kancellári rendszer bevezetése a felsőoktatási intézményekben szintén abba az irányba mutató lépés volt, hogy az egyetemek nagyobb döntési szabadságot nyerjenek a vagyongazdálkodás területén, egyidejűleg megőrizve annak a lehetőségét, hogy az állami érdekek ne szenvedhessenek hátrányt.

Az akadémiai kutatóintézetek tekintetében a fentiek szellemiségében javasoljuk a vonatkozó jogszabályok harmonizálását.

A spin-off (hasznosító-) vállalkozás útján történő hasznosítás

Az akadémiai környezetben létrejött szellemi alkotásokban rejlő gazdasági értékek kiaknázásának egyik különleges formája a spin-off vállalkozás¹⁸ alapítása útján történő hasznosítás.

Hazai szabályozás

A 2010-es tanulmányban foglalt megállapítások továbbra is helytállóak, a spin-off vállalkozásokkal kapcsolatos szabályozás területén nem történt érdemi, előremutató változás. Az új KFI-törvény változtatás nélkül átvette a korábbi innovációs törvényből a hasznosítót vállalkozás definícióját: *költségvetési kutatóhelyen létrejött szellemi alkotás üzleti hasznosítása céljából az állam nevében és képviselőtében alapított vagy annak részvételével, részesedéssel működő gazdasági társaság*.

A KFI-törvény 34. §-a alapján a kutatóhely által a hasznosító-vállalkozásban megszerzett részesedés tekintetében az államot a költségvetési kutatóhely képviseli, és a hasznosítót vállalkozásnak az állam tulajdonában álló társasági részesedései felett a tulajdonosi jogokat és kötelezettségeket a költségvetési kutatóhely gyakorolja. Az egyetemeken által alapított hasznosítót vállalkozások esetén ugyanakkor bizonytalan a tulajdonosi háttér: valószínűsíthető, hogy a *lex specialis derogat lex generalis* elv alapján a felsőoktatási intézmények által alapított hasznosítót vállalkozásokban megszerzett részesedés a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény (továbbiakban: Ftv.) 86. § (4) bekezdés értelmében nem minősül állami vagyonnak, azonban nem egyértelmű a megítélése annak, hogy a két törvény miként viszonyul egymáshoz. A bizonytalanságot növeli, hogy az Ftv. 88. § (7) bekezdése értelmében a szellemi alkotás hasznosítására létrehozott, illetve működtetett intézményi társaságra egyebekben a KFI-törvényt kell alkalmazni, amely ugyebár állami vagyonként rendelkezik a részesedésekről. Megjegyzendő, hogy a 2014-ig hatályos innovációs törvény ebben a kérdésben is egyértelműen fogalmazott, miszerint a hasznosítót vállalkozás részesedése – az állami vagyonról törvényben foglaltaktól eltérően – a kutatóhelynek minősülő központi költségvetési szervet illeti.

Ha a tulajdonosi háttér vizsgálatától elszakadunk, további olyan rendelkezéseket találunk a hasznosítót vállalkozásokra vonatkozóan, melyek nem tükrözik a közfinanszírozásból létrejövő kutatási eredmények hasznosítása során elvárható állami és in-

¹⁸ A tanulmányban a spin-off vállalkozás és hasznosítót vállalkozás kifejezést egymás szinonimájaként használjuk.

tézményi érdekeket. A KFI-törvény csak azt a vállalkozást ismeri el hasznosítívállalkozásnak, melyben a kutatóhely részesedést szerez, és amely átruházás (nem pénzbeli hozzájárulás) útján megszerzi a szellemi alkotás tulajdonjogát a kutatóhelytől. Ez az erősen korlátozó rendelkezés nincs összhangban a spin-off vállalkozások kapcsán megfigyelhető hasznosítási modellekkel: a hasznosítívállalkozásban a szellemi alkotást létrehozó kutatóhely nem feltétlenül vesz részt közvetlenül üzletrész-tulajdonosként, illetve az intézményi érdekeket hatékonyabban szolgálja a licencia útján történő hasznosítás.

A nemzetközi szakirodalomból¹⁹ megismerhető jó gyakorlatok alapján a kutatóhelyeken létrehozott szellemi alkotások hasznosítása során licenciaszerződések útján is hatékony módon lehet védeni az intézményi érdekeket – ehhez nem feltétlenül kell a kutatóhelynek a társaság tagjává válnia.

Licencia vs. átruházás

A licenciaszerződésnek számos előnye van az átruházással szemben, hiszen nem kerül ki a szellemi alkotás az intézmény tulajdonából, és számos olyan biztosítékot lehet beépíteni a szerződéses feltételekbe, melyek nem teljesülése esetén, azaz a szellemi vagyonnak nem az elvárt módon történő hasznosítása esetén a licenciaszerződés megszűnik, és a hasznosítás joga visszazáll az kutatóhelyre. Ráadásul a szellemi alkotásokra jellemző, hogy egyszerre több hasznosító partnerrel, többféle különböző hasznosítási mód is lehetséges, melynek érvényesítését az átruházás egyértelműen kizárja. Egy-egy széles körben alkalmazható technológia hasznosítása esetén (pl. platformtechnológiák) az intézmény érdekei azt diktálják, hogy egyszerre több partner is kaphasson nem kizárólagos hasznosítási jogot, melyek közül adott esetben az egyik az intézményi spin-off vállalkozás. A szabadalom hasznosítása során arra is lehetőség van, hogy az egyes igénypontok tekintetében más-más partner kapjon hasznosítási jogot a találmány egyes hasznosítási módozataira. A licencia sok egyéb előnyt hordoz magában, melyet az átruházás fogalmilag kizár magából: ilyen az időbeli vagy területi alapon történő hasznosításba adás, de igen gyakori az a konstrukció is, hogy a hasznosításba adó intézmény fejlesztési mérföldkövekhez köti a hasznosítás jogának biztosítását, és ha nem következnek be a licenciaszerződésben előírt feltételek, úgy a licenciaszerződés megszűnik.

Gyakran előfordul, hogy a korai fázisú hasznosítívállalkozás egy későbbi (kockázatitőke-) befektetésre vagy egy komolyabb iparági partnerrel történő együttműködésre alapozza üzleti tervét. Amennyiben a befektetés vagy az együttműködés meghiúsul, és a hasznosítívállalkozás nem képes tovább működni, úgy az intézménynek az az egyértelmű érdeke, hogy a szellemi alkotás hasznosításának joga visszazálljon rá, és lehetősége legyen új hasznosító partnert keresni. Megjegyzendő, hogy ez nem csak az intézmény, hanem az intézményi feltalálók érdekeit is szolgálja, akik végső soron a szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok alapján ugyanúgy kedvezményezettjei a hasznosításnak, mint az intézmények.

Összességében megállapítható, hogy a szellemi alkotások hasznosítása során az átruházás a legkevésbé preferált opció, hiszen megfosztja az intézményt a licenciatípusú hasznosításból eredő előnyöktől és a szellemi alkotás feletti fokozott ellenőrzés lehetőségétől. Az átruházással a szellemi alkotás kikerül az intézményi vagyonkörből, ami jelentősen veszélyezteti a közfinanszírozású kutatási eredmények hasznosításának eredeti célját, miszerint az ott előállított eredmények a társadalom hasznára váljanak. Amennyiben a szellemi alkotás új tulajdonosa úgy dönt, hogy üzleti vagy egyéb megfontolásból nem folytatja a találmány továbbfejlesztését/hasznosítását, úgy az intézménynek nem maradnak jogi eszközei a szellemi alkotás visszavételére és új hasznosító partner keresésére.

További gyakorlati problémák

A hasznosítívállalkozásra vonatkozó további olyan szabályokat is tartalmaz a KFI-törvény, melyek nehezíthetik a társaság működtetését. A 34. § (4) bekezdésében foglalt rendelkezés szerint a hasznosítívállalkozásba pénzbeli hozzájárulás akkor teljesíthető, ha az egy naptári évben összesen teljesített pénzbeli hozzájárulások összege nem haladja meg a költségvetési kutatóhely előző évi költségvetési beszámolójában kimutatott vállalkozási tevékenység eredményének ötven százalékát. Ez a pont különösen a felsőoktatási intézmények körében jelent indokolatlan korlátozást, hiszen a felsőoktatási törvény 88. § (2) értelmében az állami fenntartású felsőoktatási intézmény kincstárnál vezetett külön fizetési számlájának egyenlege, valamint az (1) bekezdés b) pontjában meghatározott maradvány, illetve a törvényben meghatározott gazdasági társaságtól kapott osztalék terhére tulajdonosi joggyakorló szervezet engedélyéhez, jóváhagyásához nem kötött döntésével zártkörűen működő részvénytársaságot vagy korlátolt felelősségű társaságot (a továbbiakban együtt: intézményi társaság) alapíthat, illetve ezekben szerezhethet részesedést. Az egyetemek tehát bizonyos vagyonelemek terhére szabadon alapíthatnak intézményi társaságot, így a KFI-törvény korlátozása a befizetés tekintetében indokolatlannak és elavultnak tűnik.

Végezetül a szabályozásban rejlő ellentmondások kapcsán szólnunk kell arról, hogy a felsőoktatási törvényben foglaltak alapján az intézményi társaság – a KFI-törvény által szabályozott hasznosítívállalkozás kivételével – kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységet nem végezhet. Üdvözlendő az a jogalkotói szándék, hogy a hasznosítívállalkozások működtetését kivegyék e korlátozás alól, azonban a fentiekben bemutatott okok miatt a kivétel nem képes hatékonyan betölteni funkcióját: a KFI-törvény szerinti hasznosítívállalkozás alapítására a legritkább esetben kerül sor az azzal járó, a kutatóhelyet érintő üzleti szempontú hátrányok miatt.

A gyakorlati oldal meghatározó vetületét, a tőkevonzó képességet megvizsgálva felmerül az a kérdés, hogy a fenti jogszabályi előírások szerinti működés esetén a kockázatok minimalizálására törekvő kockázatitőke-befektető vagy üzleti angyal hajlandó-e befektetni egy ilyen hasznosítívállalkozásba. Az egyetemek környezetében működő és az innovációs ökoszisztéma építését célzó regionális inkubátorok²⁰ és a korai fázist megcélzó Hiventures Kockázati Tőkealap-kezelő társaság²¹ elindulásával ez a kérdés a következő években különösen időszerűvé válik.

¹⁹ Az ASTPProton európai tudástransfer-hálózat a 2016-os éves felmérése során a következő definíciót fogadta el spin-off vállalkozásnak: „A spin-off is a company expressly established to develop or exploit IP created by a Public Research Organization and with a formal contractual relationship for the use of this IP. Include, but do not limit to, spin-offs established by PRO staff. Exclude companies that have no formal agreement for commercially developing IP or know-how created by the institution.”

²⁰ További információ: <http://nkfih.gov.hu/palyazatok/europai-unios-forrasbol/innovacios-okoszisztema>.

²¹ További információ: Hiventures Kockázati Tőkealap-kezelő Zrt. (<https://www.hiventures.hu>).

Javaslat

A fentiekre tekintettel, a nemzetközi technológiatranszfer-szakmában széles körben elfogadott gyakorlat alapján a hasznosító (spin-off) vállalkozást a következők szerint javasoljuk definiálni a hazai szabályozásban: költségvetési kutatóhelyen létrejött szellemi alkotás üzleti hasznosítása céljából alapított gazdasági társaság, mely írásbeli szerződés útján szerzi meg a szellemi alkotás hasznosításának jogát a kutatóhelytől. Hasznosítótársaságnak tekinthető továbbá az az újonnan alapított gazdasági társaság, mely a költségvetési kutatóhellyel közös kutatás-fejlesztési tevékenység végzésére jön létre, a keletkező kutatási eredményeket a későbbiekben licencia vagy átruházás útján hasznosítja, és erről a két fél írásbeli megállapodásban rendelkezett.

Szerződésen alapuló kutatás-fejlesztési tevékenység

A tudástranszfer-tevékenység egyik leggyakoribb formája a külső partnerekkel együttműködésben vagy megbízás keretében végzett, azaz szerződésen alapuló kutatás-fejlesztési tevékenység eredményeként létrejövő kutatási eredmények átadása. Ezért a jelen fejezetben helyt adunk az így keletkezett szellemi alkotásokkal kapcsolatos szabályozási háttér vizsgálatának is.

Szabályozási háttér

A vállalkozási típusú kutatási szerződésekre a Polgári Törvénykönyv (Ptk.) 6:253. §-a diszpozitív szabályokat állapít meg. A hivatkozott törvényhely (3) bekezdésében foglalt rendelkezés szerint, ha az eredmény szerzői jogi védelemben részesül vagy iparjogvédelmi oltalomban részesíthető, a kutató a védelemből eredő vagyoni jogokat köteles a megrendelőre átruházni. Ha a vagyoni jog átruházását jogszabály kizárja, a kutató a megengedett legszélesebb terjedelmű felhasználási jog engedélyezésére köteles. Az (5) bekezdés ezzel összhangban úgy rendelkezik, hogy a szerződéssel összefüggő üzleti titok jogosultja a megrendelő és a kutatómunka alapján elkészített szellemi alkotás nyilvánosságra hozatalához a megrendelő előzetes hozzájárulása szükséges.

A szerződést kötő felek a fenti szabályoktól szabadon eltérhetnek, és számos esetben indokolt lehet az eltérés. Mielőtt ennek a gondolatnak a kibontására rátérünk, ebben az összefüggésben is szeretnénk ismételtén rávilágítani arra a problémakörre, mely a közfinanszírozás útján keletkezett szellemi alkotások állami vagyonkörben történő kezeléséből ered. A Ptk. alapján eltérő megállapodás hiányában a kutatóhely köteles a megrendelésre végzett kutatás eredményét átruházni a megrendelőre, a vizsgált esetekben viszont állami vagyon átruházásáról beszélünk, hiszen az iparjogvédelmi törvények (pl. szolgálati találmány), a szerzői jogi törvény (szolgálati mű) és az intézményi szellemi-tulajdon-kezelési szabályzatok értelmében a kutatóhelyek alkalmazásában álló kutatók munkaviszonyával összefüggésben keletkezett szellemi alkotások az érintett kutatóhelyet illetik. A szellemi alkotás Ptk. szerinti átruházása a kutatási szerződés útján ezt követően történhet meg jogérvényesen, hiszen a kutatóhelynek először meg kell szereznie a kutatóktól a szellemi alkotás feletti rendelkezési jogosultságot. Ha a jogosultság megszerzésével a szellemi alkotás állami vagyonkörbe sorolódik, ellentmondás alakul ki a Ptk. szerinti kvázi automatikus átruházás és az állami vagyon hasznosítására előírt szabályok között. Ez az ellentmondás ugyanakkor nemcsak a vállalkozási típusú, ha-

nem az együttműködésben (pl. konzorciumi vagy kollaborációs megállapodás alapján) végzett kutatás-fejlesztési tevékenységre is kiterjed. Sőt, a Ptk. szerinti vállalkozási típusú kutatásnál is indokolt lehet eltérő rendelkezés a létrejövő szellemi vagyon megosztására abban az esetben, ha pl. nem a teljes kutatást finanszírozza a megrendelő fél, vagy a kutatás olyan háttértudást kíván, amelyet a vállalkozó a szerződéskötést megelőzően fejlesztett ki (background IP).

A fentiek okán a jelen tanulmányban vizsgált intézmények egy része már bevezette azt a gyakorlatot, hogy a KFI-típusú szerződések szellemi tulajdonra, titoktartásra és publikálásra vonatkozó rendelkezéseit a technológiatranszfer-irodák alakítják ki vagy hagyják jóvá.

A felsőoktatási törvény 2016. január 1-jétől önálló alfejezetben szabályozza az állami felsőoktatási intézményekben folytatott kutatás-fejlesztési vállalkozási tevékenységet. A felsőoktatási kutatás-fejlesztési vállalkozási tevékenység a törvényi meghatározás szerint az államháztartáson kívülről származó bevételből, megrendelés alapján vagy együttműködés keretében az állami felsőoktatási intézmény alaptevékenységeként végzett, a KFI-törvény 3. § 6. pontjában meghatározott innovációs és 11. pontjában meghatározott kutatás-fejlesztési tevékenységek, továbbá ezek résztevékenységei. A törvényi indoklás szerint az új szabályozás bevezetésére annak érdekében került sor, hogy az ipari, vállalati kapcsolatok, együttműködések erősödéséből származó tudományos és anyagi „haszon” elsősorban ne az állami felsőoktatási intézmények által alapított gazdasági társaságoknál, hanem közvetlenül a szigorúbb elszámolási kötelezettségeket teljesíteni köteles, költségvetési szervi formában működő intézményeknél jelenjen meg. Tehát az üzletszerű KFI-tevékenységet az intézmény falai között kell tartani, ez alól kivételként csupán a már korábban tárgyalt és jelenleg előnytelen szabályozási háttérrel bíró hasznosítótársaságok működését engedélyezi a jogszabály. A törvény ezzel egy olyan speciális tevékenységi formát kíván definiálni, amely képes biztosítani a költségvetési szerv formájában működő intézmények esetében is a megfelelő feltételeket. A KFI-vállalkozási tevékenység törvényi nevesítésével fokozottan indokoltá vált, hogy az egyetemek az erre irányuló tevékenységük körében létrejövő szerződések kezeléséhez kapcsolódó eljárásrendjét meghatározzák, és a felelősöket kijelölik.

Javaslat

A jelenlegi szabályozás tükrében felmerül a kérdés, hogy valóban képes-e a közfinanszírozású kutatóhely megfelelni a kutatás-fejlesztési partnerek elvárásainak, ha bizonytalanság van a szerződésen alapuló KFI-tevékenység eredményeként keletkező szellemi alkotások tulajdonjogi helyzetében. A kialakult ellentmondás feloldására javasoljuk, hogy a korábban bemutatott ajánlás szerint az állam helyett a költségvetési kutatóhelyek szerezzék meg a kutatóik által létrehozott szellemi alkotásokhoz fűződő vagyoni jogokat.

3. Összeférhetlenségi szabályok

A 2005-ben hatályba lépett innovációs törvény egyik előremutató pontja volt, hogy a törvény 21. §-a értelmében a költségvetési kutatóhely közalkalmazotti jogállású munkatársa a hasznosítótársaságnak – a munkáltató előzetes írásbeli hozzájárulásával

– tagjává vagy vezető tisztségviselőjévé válhat, illetve azzal munkavégzésre irányuló további jogviszonyt létesíthet. A rendelkezés nem titkolt célja a kutatóhelyeken létrejött szellemi alkotások hasznosításának ilyen módon történő támogatása volt.

E kétségkívül pozitív lépéshez képest némi zavart okozott a jogalkalmazók körében, hogy a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény (Kjt.) 2009. január 1-jén hatályba lépett módosítása az innovációs törvénynek épp e rendelkezéseit kérdőjelezte meg. A Kjt.-be 2009. január 1-jei hatállyal beiktatott új 43/D. § (1) bekezdése kimondja, hogy az MTA által fenntartott köztisztviselési költségvetési szervnél, valamint a központi költségvetési intézményként működő kutatóintézeteknél összeférhetetlen az olyan munkavégzésre irányuló további jogviszony, amelynek keretében a közalkalmazottat foglalkoztató munkáltató üzleti titkát képező módszerek, eljárások, ismeretek, know-how-k alkalmazására, hasznosítására kerülne sor. Márpedig nehezen képzelhető el olyan hasznosítót vállalkozás, ahol ezekre az ismeretekre ne lenne szükség. Ugyanezen § (3) bekezdése még azt is megtiltja, hogy a kutatóintézetnél foglalkoztatott magasabb vezető, vezető beosztású, illetve témacsoport-vezető közalkalmazott tagja, illetve vezető tisztségviselője legyen olyan gazdasági társaságnak, amelynek az őt foglalkoztató munkáltató az alapítója, tagja vagy a munkáltatóval gazdasági kapcsolatban áll.

Sokáig vitatott volt, hogy az innovációs törvény a Kjt.-hez képest e tekintetben mennyire tekinthető az általános szabályokat felülíró speciális szabálynak. A realitások figyelembevételével – a Kjt. szabályainak alkalmazását mellőzve – a gyakorlatban mindenestre az innovációs törvény rendelkezései jutottak érvényre. Időközben – 2010. január 1-jei hatállyal – az innovációs törvény ezen paragrafusára törésre került, illetve ugyanilyen tartalommal egy új (5) bekezdést iktattak be a Kjt. 41. §-ába. A vázolt problémát ez sem oldotta meg, mivel a Kjt. 43/D. §-ának rendelkezései alól a 41. § (5) bekezdése nem ad felmentést.

A hasznosítót vállalkozás egyik legfőbb előnye, hogy azok a kutatók (feltalálók) lesznek érdekeltek a társaságban történő részesedésszerzés útján a kutatási eredmények továbbfejlesztésben, akik korábban az intézményben a kapcsolódó szellemi alkotást létrehozták, és akik ebből eredően szakértői az adott kutatási területnek. A szakmában nem jártas olvasók számára is könnyen belátható, hogy a szellemi alkotást létrehozó tevékenységet és a feltalálói státuszt függetleníteni kell attól, hogy az érintett személy éppen betölt-e vezetői tisztséget az adott intézményben, hiszen így hátrányos helyzetbe kerülhet a nem vezető státuszú feltalálókkal szemben. Az összeférhetlenséget ezekben a speciális esetekben másképp szükséges kiküszöbölni, pl. belső szabályzatok létrehozása útján.

A kutatási eredmények gazdasági hasznosítása céljából tehát indokolt, hogy a közalkalmazottak, ideértve a vezető beosztású közalkalmazottakat is, közreműködhesse a hasznosítót vállalkozások tevékenységében, ezért – a Kjt. 41. §-ának (5) bekezdésében rögzítettekkel való összhang megteremtése érdekében is – indokoltnak látjuk, hogy a költségvetési kutatóhely által foglalkoztatott közalkalmazott a hasznosítót vállalkozásnak – a munkáltató előzetes írásbeli hozzájárulásával – tagja vagy vezető tisztségviselője lehessen, illetve azzal munkavégzésre irányuló további jogviszonyt létesíthessen. Ezt célszerű lenne ahhoz a feltételhez kötni, hogy az intézmény rendelkezzen összeférhetlenségi sza-

bályzattal (angol nyelvterületen: conflict of interest policy), melyben pontosan rögzítésre kerülnek a hasznosítót vállalkozásban történő részvételre vonatkozó intézményi irányelvek és szabályok.

4. Intézményi szintű szabályozás

A felsőoktatási intézmények működésére vonatkozóan a felsőoktatási törvény²² 2016. január 1-től kiegészült az egyetemek harmadik missziós tevékenységére utaló rendelkezéssel:

2. § (5a) A felsőoktatási intézmény az alaptevékenységéből származó szellemi értékek közösségi célú megismertetésével és gazdasági hasznosításával hozzájárul a térsége társadalmi és gazdasági fejlődéséhez.

Ezzel a jogalkotó a felsőoktatási intézmények alaptevékenységeinek körébe emelte a tudáshasznosítást. A szellemi tulajdonkezelést és tudástranszfer-tevékenységeket érintően az egyes intézmények szellemi tulajdonra és hasznosításra vonatkozó stratégiákat fogadhatnak el, és belső szabályzatokban rendelkezhetnek a kapcsolódó eljárásrendről. Intézménytől függően ilyen szabályzat lehet jellemzően a szervezeti és működési szabályzat, a kollektív szerződés, a szellemi tulajdonkezelési szabályzat, továbbá az összeférhetlenségi szabályokat, illetve a különleges jogállású kutatókra (hallgatókra, vendégkutatókra) vonatkozó rendelkezéseket tartalmazó szabályzatok. A jelen tanulmányban vizsgált egyes intézmények szellemi tulajdonkezelésre vonatkozó gyakorlatát, a releváns szabályzatokra történő hivatkozással, a következő fejezetekben ismertetjük.

A 2005-ben hatályba lépett innovációs törvény előírta a közfinanszírozású kutatóhelynek minősülő intézmények számára szellemi tulajdonkezelési szabályzat megalkotását, és jogkövetkezményt is fűzött a szabályzat hiányához: 2006. január 1-jétől kizárólag azok az intézmények pályázhatnak közfinanszírozású támogatásra, amelyek rendelkeznek ilyen szabályzattal.

Az innovációs törvényhez fűzött miniszteri indoklás szerint az egyes kutatóhelyek szabályzatainak a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok védelmének, hasznosításának, a szellemi alkotások tudatos, felelős és előrelátó kezelésének fontos eszközeinek kell lenniük. A szabályzat megléte mind a kutatóhely vezetése, mind a felügyeleti és ellenőrző szervezetek számára elő kell, hogy segítse annak megítélését, hogy a szellemi alkotás hasznosítására tett intézkedések során kellően figyelembe vették-e a hasznosításra kerülő szellemi alkotás létrehozásának közfinanszírozásból fedezett ráfordításait, illetve milyen mértékben hasznosulnak a költségvetési források igénybevételével keletkezett szellemi alkotások. Mindezekkel összefüggésben megfelelő felelősségi és hatásköri szabályokat is meg kell határozni.

A közfinanszírozású kutatóhelyek munkáját elősegítendő az innovációs törvényhez kapcsolódó intézkedésekről szóló 2286/2004. (XI. 17.) Korm. határozat 5. pontja előírta, hogy a szabályzatok kidolgozásához módszertani útmutatót kell kiadni. A kormányhatározat az útmutató kiadásának felelőseként az oktatási minisztert, a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal jogelődjének számító Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal (NKTH) elnökét, illetve a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala elnökét, fel-

²² 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról.

kért közreműködőként pedig a Magyar Tudományos Akadémia főtitkárát jelölte meg. A kormányhatározatban foglalt feladatnak eleget téve az SZTNH és az NKTH munkatársainak együttműködésében került sor az útmutató²³ kidolgozására és közreadására. Az útmutatóban foglaltak a kutatóhelyek számára kötelező erővel nem bírnak, az innovációs törvény értelmében a szabályzatok elkészítése és elfogadása a kutatóhelyek kizárólagos felelőssége. A kutatóhelyek autonómiájából kifolyólag a szabályzatok tartalmának meghatározása is a kutatóhelyek hatáskörébe tartozik. Minderre tekintettel az útmutató elsősorban feltárja az egyes szabályozandó kérdéseknél azokat a releváns jogszabályi rendelkezéseket, amelyek a kutatóhelyre a szabályzat készítése során kötelező jelleggel bírnak, illetve bemutatja, hogy e jogszabályok a kutatóhely számára milyen szabályozási mozgásteret hagynak. Ezen túlmenően az egyes szabályozási lehetőségekhez kapcsolódóan az útmutató szabályozási javaslatot is felkínál. A szabályzatok elkészítésének gyakorlati nehézségeit csökkentendő készült az útmutatóhoz – annak mellékleteként – egy modellszabályzat is, amely az útmutató készítőinek elképzeléseit tartalmazza.

A Magyar Tudományos Akadémia alapszabálya értelmében az Akadémia a szellemi tulajdon-jogokkal való gazdálkodás érdekében központi szellemi tulajdon-kezelési szabályzatot alkot, amellyel összhangban az akadémiai költségvetési szervek is megalkotják a saját szabályzataikat. A központi szellemi tulajdon-kezelési szabályzat²⁴ 2013-ban született meg, és az 1/2013. (II. 18.) számú elnöki határozattal került közzétételre. A központi szabályzat hatálybalépése óta az általunk megvizsgált kutatóintézetek új szabályzatokat alkottak annak érdekében, hogy rendelkezéseik összhangban legyenek az MTA központi szabályzatában foglaltakkal.

²³ Módszertani útmutató a közfinanszírozású kutatóhelyek szellemi tulajdon-kezelési szabályzatainak kidolgozásához, 2005; forrás: https://www.sztnh.gov.hu/hu/hirek/2005/hirek_200508241648_1.html.

²⁴ A Magyar Tudományos Akadémia szellemi tulajdon-kezelési szabályzata, 2013; forrás: http://mta.hu/data/dokumentumok/hatteranyagok/akademiai_szabalyozasok/1_2013_elnoki_hat_szellemi_tulajdon_kezelesi_szabalyzat.pdf.

IV. A tudástranszfer támogató szervezetek, eszközök

1. Uniós helyzetkép

Az Európai Bizottság 2013-ban publikálta a „Knowledge Transfer Study 2010–2012” című tanulmányt,²⁵ amelynek kettős célja volt: monitoring és jelentési rendszer létrehozása a jelen tanulmány korábbi fejezetében ismertetett, 2008-as bizottsági ajánlásban foglaltak megvalósításának előmozdítására és nyomon követésére. A tanulmány 39 európai országban, 322 egyetemen, illetve kutatóintézetben vizsgálta az ajánlás implementálását és annak hatásait. A dokumentumot elemezve úgy tűnik, hogy a szakértői csoportnak nem sikerült érdemben elérnie a magyarországi egyetemeket és kutatóintézeteket, ugyanis a magyar adatok számos helyen hiányoznak. Ennek ellenére a szellemi tulajdon kezelésére vonatkozó átfogó értékelésekben hazánk jól szerepel, ami főként a 2005. évben hatályba lépett innovációs törvény korszerű rendelkezéseinek köszönhető.

Közismert bizottsági álláspont, hogy az EU-nak több innovációra van szüksége a globális versenyképesség növelése, tudásbázisának hasznosítása, gazdasági helyzetének előmozdítása és a 21. század nagy társadalmi kihívásainak megoldása érdekében. A 2011-es „Europe 2020 Flagship Initiative Innovation Union” kiadvány²⁶ a közfinanszírozású kutatóintézetekben működő tudástranszfer-irodák fejlesztésének fontosságát hangsúlyozza, különösen a nemzeteken átnyúló együttműködésen keresztül. Az európai technológiatranszfer a tanulmány szerint a feltörekvő iparágakra jellemző sajátosságokat mutatja: számos értékes termék; erősen szétterjedt környezet; a kritikus tömeg hiánya, illetve egyenlőtlenségek a teljesítményben és a gyakorlat fejlesztésében.

A fentiek alapján a Bizottság felismerte, hogy az európai technológiatranszfer-irodák szakértelmét fejleszteni szükséges, ezért az utóbbi időben több új kezdeményezést is indított ennek jegyében. A „European Technology Transfer Offices Circle” (TTO Circle)²⁷ kezdeményezést azzal a céllal hozta létre az Európai Unió, hogy egy platformra hozza a jelentősebb európai közfinanszírozású kutatóintézeteket, hogy azok kollektív szerepet töltsenek be a technológiatranszfer-környezet megváltoztatásában. Megítélésünk szerint a TTO Circle jelenlegi hátránya, hogy egy viszonylag

zárt csoportot alkot, mely a 25 legnagyobb európai kutatóintézetből áll.

A Horizon2020 keretprogramon belül került közzétételre 2013-ban a Capacity-Building in Technology Transfer (CBTT)²⁸ című pályázati felhívás, melynek elsődleges célja az európai technológiatranszfer-irodák szakmai kompetenciáinak széles körben történő növelése a hasznosítási mutatók javítása céljából. A Bizottság által támogatott és 2017-ben lezárult PROGRESS-TT projekt²⁹ e-learning platformok fejlesztésével, képzések, workshopok és boot-campek szervezésével, illetve közvetlen coaching- és mentoring-szolgáltatással számos európai technológiatranszfer-iroda számára nyújtott lehetőséget hatékonyságuk növelésére. A projektben keletkezett eredmények elérhetőek a projekt honlapján.

A pályázati kiírás egyértelmű kapcsolatot határozott meg a CBTT projekt és az InnovFin Technology Transfer program³⁰ (korábbi néven: Technology Transfer Financing Facility Pilot) között, melynek értelmében a kapacitásépítő projekt célja az európai technológiatranszfer-irodák felzárkóztatása a finanszírozási program befo-gadásához. A H2020 keretprogramban meghirdetett, az Európai Befektetési Alap (EIF) közreműködésével megvalósuló InnovFin program elsődleges célja befektetések kihelyezése, elsősorban egyetemek és kutatóintézetek környezetében működő pre-seed (proof of concept) és seed fázis³¹ megcélzó technológiatranszfer-alapokba. Az InnovFin Technology Transfer program általános célja a technológiai innovációk felgyorsítása és a korai fázisú technológiák továbbfejlesztése a szellemi tulajdon hasznosításán és spin-off vállalkozási tevékenység erősítésén keresztül.

Itt érdemes bemutatnunk a legnagyobb európai technológiatranszfer hálózatot, az ASTProton Knowledge Transfer Europeot,³² mely egy több mint 500 technológiatranszfer-szakembertől álló, egyesületi formában működő nonprofit szervezet. Az ASTProton jelentős szerepet tölt be a PROGRESS-TT projektben folytatott tevékenységek népszerűsítésében és az eredmények TTI-khez történő eljuttatásában. Mindemellett rendszeresen szerveznek képzéseket, helyszíni tréningeket, szakmai konferen-

²⁵ Knowledge Transfer Study 2010–2012, Final Report; forrás: https://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/knowledge_transfer_2010-2012_report.pdf.

²⁶ Europe 2020 Flagship Initiative Innovation Union, SEC(2010) 1161; forrás: https://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication-brochure_en.pdf.

²⁷ További információ: <https://ec.europa.eu/jrc/communities/community/tto-circle-community>.

²⁸ További információ: <https://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/topics/cbtt-1-2014.html>.

²⁹ További információ: <http://www.progresstt.eu>.

³⁰ További információ: <http://www.eib.org/products/blending/innovfin>.

³¹ A pre-seed és seed kifejezések a technológia fejlesztési fázisára és a befektetések nagyságára utalnak.

³² További információ: <https://www.astp-proton.eu>.

ciákat és látogatásokat (site visit), melyek jó alkalmat biztosítanak a technológiatranszfer-szakemberek részére továbbtanulásra és tapasztalataik kicserélésére.

Az ASTPProton kezdeményezésére 2012-ben jött létre és annak bizottságaként működik az ún. „National Association Advisory Committee” (NAAC),³³ mely egy 32 nemzeti technológiatranszfer-hálózatot tömörítő páneurópai érdekképviselői szervezet. A NAAC helyt ad mind a formális szerveződéseknek, mind az informális nemzeti tudástranszfer-hálózatoknak. A NAAC feladata, hogy támogatást nyújtson a taghálózatok részére többek között az EU-s képviselet, a kapacitásbővítéshez történő hozzáférés, az európai tudástranszfer-felmérések és -képzések szervezése területén.

2. Tudástranszfer a hazai közfinanszírozású kutatóhelyeken

Hazai körkép

A hazai felsőoktatási intézmények és kutatóintézetek növekvő innovációs tevékenysége nyomán egyértelműen szükségessé vált olyan önálló szervezeti egységek létrehozása, melyek elsődlegesen a kutatási eredmények üzleti hasznosításának támogatásával foglalkoznak. Ez kölcsönösen szolgálja a KFI-folyamatban részt vevő partnerek érdekeit, hiszen növeli a kutatók és az intézmények erkölcsi és anyagi megbecsülését, illetve gyorsabban és hatékonyabban jutnak el az innovációk a társadalom szélesebb rétegeihez. Az intézményi háttér, valamint a kiszámítható működés erősíteni tudja a bizalmat a kutatók felé, így a hasznosítható eredmények nem kerülnek ki az intézmény látóköréből, és a hasznosításból elért bevétel egy része írásbeli megállapodások útján visszakérülhet az intézmény költségvetésébe.

Ma Magyarországon a 8-10 legjelentősebb felsőoktatási intézményben folyik intézményesített formában technológiatranszfer-tevékenység. Ez jellemzően technológia- és tudástranszfer-irodákhoz köthető, melyek szervezetbeli elhelyezkedése, tevékenységi portfóliója és finanszírozási forrása igen változatos az egyes intézményeken belül. A hazai technológiatranszfer-irodákat tömörítő és együttműködésüket elősegítő informális hálózat az Egyetemi Technológia- és Tudástranszfer Fórum (ETTF), mely az ASTPProton NAAC taghálózatoként működik, és rendszeresen képviselteti magát a NAAC ülésein, így biztosítva a kapcsolatot az európai tudástranszforszakmával.

Az ETTF fő céljai a hazai egyetemek tudástranszfer-szemléletének és gondolkodásmódjának formálása, a szakterületen elérhető tudásbázis megosztása és információk terjesztése, közös módszertani elemek és eszközök kialakítása, a TTI-k közötti együttműködésben rejlő előnyök kiaknázása, a fejlesztési célok megvalósításához szakmai háttér biztosítása, és ezeken keresztül a szellemi tulajdon-kezelés és -hasznosítás kultúrájának és feltételrendszerének folyamatos fejlesztése, szükségességének tudatosítása. Az ETTF különösen az alábbi területeken fejt ki tevékenységét:

- a tudástranszferhez kapcsolódó információk tagok közötti megosztása, közös értelmezése és szükség szerint szakmai állásfoglalások, ajánlások kialakítása;

- együttműködés kezdeményezése a tudás- és technológiatranszfer-folyamat más szereplőivel, érdekegyeztetések támogatása és közös érdekérvényesítés biztosítása;
- a tagok szakmai fejlődését elősegítő képzések szervezése, egyéb oktatási tevékenység;
- szakmai rendezvények szervezése, kiadványok megjelentetése és más közös kezdeményezések támogatása az innováció-orientált szemléletmód minél szélesebb körű terjesztése érdekében;
- a tudástranszfer-folyamatokat támogató eszközrendszerek közös fejlesztése és alkalmazása;
- hazai, regionális és nemzetközi KFI- és tudástranszfer-szervezetekkel, -intézményekkel történő együttműködés kezdeményezése, elősegítése;
- együttműködés a szakterülettel érintett kormányzati és nem-kormányzati szakmai szervezetekkel;
- kapcsolatépítés és együttműködés a technológiák hasznosítását segítő szervezetekkel, így különösen a kockázatitőkebefektetőkkel;
- a Nemzeti Intelligens Szakosodás Stratégia és a HÉInnovate kezdeményezésben foglaltak megvalósításának elősegítése.

Az ETTF jelenleg informális szervezetként működik, azonban a tanulmány elkészítésének időpontjában előkészítés alatt van az az intézmények közötti együttműködési megállapodás, mely formalizálni kívánja a fórum működését.

Az ETTF 2013-ban készített egy ajánlást és gyakorlati útmutatót a hazai egyetemek részére tudástranszfer-tevékenységeik fejlesztéséhez (l. 1. számú melléklet). A dokumentum, az európai uniós irányelvekkel összhangban, a nemzeti stratégiákban is megfogalmazott célok teljesülésének érdekében két téma köré csoportosítva fogalmaz meg ajánlásokat a hazai egyetemek vezetése számára. Az egyik egy 15 pontból álló ajánlás, mely a tudás- és technológiatranszfer-tevékenységek fejlesztésére irányul, és a szellemi tulajdonra, a tudásátadásra, továbbá az együttműködés keretében vagy szerződés alapján végzett kutatásokra vonatkozó intézményi elvek és gyakorlatok kialakítására ösztönzi az egyetemeket. Az ajánlások között találjuk – a teljesség igénye nélkül – a TTI-k stratégiai szerepének növelését, a spin-off vállalkozások létrehozására vonatkozó intézményi irányelvek kialakítását, a KFI-szerződések kezelésére irányuló korszerű gyakorlat, illetve az intézményi proof-of-concept finanszírozási lehetőségének megteremtését. A második témakör a tudástranszfer-folyamatokkal összefüggő intézményi innovációs teljesítmény mérésére tesz javaslatot. Az egyetemi tudástranszfer külső (gazdasági) és belső (intézményi) tényezőktől függő komplex tevékenység, melynek számos aspektusa és eredménymutatója van. Ugyanakkor épp ez a „kiszolgáltatottság” az, ami nehezíti teszi a magának a TTI-nek az eredményértékelését, hiszen hídszervezetként a technológiatranszfer-irodának kevés ráhatása van a hozzá beérkező kutatási eredmények üzleti hasznosságára vagy a technológiákat felvevő külső piaci környezetre.

³³ További információ: <https://www.astp-proton.eu/organisation/committee/national-associations-advisory-committee>.

A tanulmány készítése során lefolytatott interjúkból kiderült, hogy – az ETTF ajánlással foglaltakkal összhangban – az elmúlt években az egyetemeken intézményi szinten jelentős változás figyelhető meg a tudástranszfer-tevékenység fontosságának megítélésében, mely részben a kancellári rendszer bevezetésének, illetve az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) mint fenntartó által a már korábban hivatkozott felsőoktatási stratégiában megfogalmazott elvárásoknak köszönhető. A kancellár személyében olyan felelős vezető került az egyetemek élére a rektor mellé, aki kifejezetten az egyetem vagyongazdálkodásáért felelős, melybe beletartozik a szellemi alkotások kezelése és hasznosítása is. Ennek megfelelően a vizsgált egyetemeken a technológiatranszferért felelős szervezeti egységek – egy intézmény kivételével – a kancellár irányítása alá tartozó szervezeti egységekhez kerültek, és a tudástranszfer-tevékenységek fejlesztése mindenhol bekeült az intézményfejlesztési stratégiákba (IFT) is.

A Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézeteit vizsgálva megállapítható, hogy még nincsenek jelen önálló technológiatranszfer-irodák, jellemzően a pályázatokkal is foglalkozó szervezeti egységek, megbízott szakemberek vagy az érintett kutatók látják el a kutatási eredmények védelmével és hasznosításával kapcsolatos feladatokat.

Finanszírozási háttér

Az első technológiatranszfer-irodák 2006–2009 között jelentek meg a magyarországi egyetemeken. Az elmúlt évtizedben jelentős kihívás elé állította a hazai TTI-ket a tevékenységeik ellátására és fejlesztésére rendelkezésre álló pályázati források ciklikus elérhetősége. A 2007–2013-ig tartó finanszírozási periódusban több TÁMOP pályázat is támogatott kutatómenedzsment-szervezetfejlesztést és tudástranszfer-tevékenységeket. A további pályázási kapacitással rendelkező intézmények ezt kiegészítették más, jellemzően közvetlen európai uniós forrásból (FP7, Central Europe Programme, Interreg) származó pályázati támogatással. A lefolytatott interjúk alapján megállapítható, hogy ebben az időszakban az intézmények a pályázatokra mint fő finanszírozási forrásra tekintettek a TTI-k működtetése tekintetében, és saját forrást nem, vagy csak minimális mértékben biztosítottak. A pályázati források ugyanakkor több okból sem tudták biztosítani a folyamatos működtetést: a források hatékony felhasználása adminisztratív akadályokba ütközött, és számottevő erőforrást emésztett fel a pályázatok kezelésével és elszámolásával kapcsolatos ügyintézés. A finanszírozást kiegészítő, jellemzően innovációs pályázatok, melyek nem kifejezetten a technológiatranszfer-tevékenységek fejlesztését célozták, szintén jelentős erőforrást elvettek a TTI-k központi feladatellátásától, és esetenként eltérő irányba terelték az irodák tevékenységét.

A 2014-es évet követően általánosan megfigyelhető tendencia a hazai TTI-k életében az a finanszírozási hiány, mely szinte minden intézményben a technológiatranszfer-irodák humán-erőforrás-kapacitásának és hatékonyságának csökkenésével járt. A pályázati források szünetelésének ugyanakkor pozitív hozadéka is volt egyes egyetemeken: megjelentek a belső intézményi költségvetésből történő finanszírozások azoknál az intézményeknél, melyek stratégiai célként tekintenek a tudástranszfer-tevékenységek ellátására.

A következő nagy mérföldkő a hazai tudástranszfer feladatok finanszírozásának terén az új Széchenyi 2020 program keretében

2016-ban az EMMI által meghirdetett „Intelligens szakosodást szolgáló intézményi fejlesztések” (EFOP-3.6.1-16) című pályázati kiírás.³⁴ A felhívás szerint a támogatás átfogó célja annak elősegítése, hogy a felsőoktatási intézmények olyan kapacitásokat építsenek ki és olyan tudásbázist fejlesszenek, illetve olyan kutatási folyamatokat alakítsanak ki, amelyek képessé teszik őket a társadalmi innovációt szolgáló és a K+F-szféra igényeit kielégítő szolgáltatások nyújtására, valamint a kutatói utánpótlás biztosítására. A pályázat benyújtásának feltétele volt, hogy az maradéktalanul illeszkedjen a 2016–2020. évekre szóló intézményfejlesztési tervben rögzített profilhoz és stratégiai célokhoz, továbbá a végrehajtást szolgáló akciókhoz és tervezett fejlesztési beavatkozásokhoz. Az intézményeknél lefolytatott interjúk eredményeként megállapítható, hogy mindegyikük – amelyik a felhívásban foglalt feltételek alapján pályázatot nyújthatott be – élt a támogatás igénybevételével, továbbá hogy mindegyik felsőoktatási intézmény megjelenítette pályázatában a TTI-tevékenységének fejlesztéséhez kapcsolódó költségeket. Az EFOP361 pályázat további nagy előnye, hogy négyéves ciklusra szól, mely kiszámíthatóbb, biztosabb finanszírozást nyújt a korábbi, szétterjedt, 1-2 éves periódusokra szóló támogatásokkal ellentétben.

Személyi kompetenciák

Az interjúk alapján az rajzolódott ki, hogy a hazai TTI-k működésének egyik legfontosabb akadályozó tényezője – a nemzetközi szinten tapasztaltakhoz hasonlóan – a szakmailag kompetens humán-erőforrás megtalálása és megtartása. A technológiatranszfer-hivatás a természetéből fakadóan olyan összetett és különleges szaktudást igényel, mely egyedi módon ötvözi a tudományos és üzleti ismereteket. A technológiatranszfert nem oktatják a hagyományos egyetemi képzés keretei között, a vonatkozó ismereteket az új dolgozóknak egyénileg kell megszerezniük személyre szabott képzéseken és a jó gyakorlatok elsajátításán keresztül. Egy-egy új alkalmazott betanítása tehát jelentős befektetést igényel intézményi szinten, ezért fontos törekedni a TTI-dolgozók megtartására és a szakmára jellemző fluktuáció csökkentésére.

Összefoglalásképpen megállapítható, hogy a sikeres kutatás-hasznosítási tevékenységhez intézményi szinten van szükség elkülönült, az egyetemi belső viszonyokat ismerő, tudományos és üzleti szemlélettel bíró technológiatranszfer-irodákra, amelyek speciális szaktudással és megfelelő kompetenciával rendelkező munkatársakat foglalkoztatnak. Ez, amint az a fejezetben bemutatásra került, mára megvalósult a nagyobb hazai egyetemeken, ugyanakkor számos tényező továbbra is jelentős kihívás elé állítja a hazai technológiatranszfer-irodák vezetőit.

3. A szellemi tulajdon-védelem finanszírozása

A finanszírozás forrásai

A tanulmányban vizsgált egyetemek szinte mindegyike rendelkezik önálló költségvetéssel a szellemi tulajdon-védelemmel kapcsolatos költségek fedezésére, melyre a szellemi tulajdonkezelési szabályzatok általában innovációs alapként hivatkoznak. A finanszírozás forrása intézményenként változó, de általában elmondható, hogy központi költségvetésből vagy

³⁴ További információ: <https://www.palyazat.gov.hu/efop-361-16-intelligens-szakosodst-szolgl-intzmnyi-fejlesztsek>.

központi kezelésű pályázati forrásból (pl. kutatóegyetemi pályázat) származnak a pénzeszközök. Az akadémiai kutatóintézetek még nem rendelkeznek önálló alappal az ilyen típusú költségek finanszírozásához, ott inkább az eseti jellegű finanszírozás jellemző, és nem ritkán az érintett kutató vagy kutatócsoport feladata a szabadalmaztatásra szánt források előteremtése.

A szellemi tulajdon-védelemhez kapcsolódó költségek fedezésére kiegészítő lehetőséget nyújtanak a pályázati források. Korábban jellemző volt, hogy az operatív programok keretében kiírt TÁMOP pályázatok is engedték az iparjogvédelmi költségek elszámolását, mára azonban egységesítésre került az ilyen típusú tevékenységek pályázati támogatása az Iparjog típusú pályázatok formájában. Az Iparjog pályázat, több megszakítással, 2008 óta érhető el, és fő célja, hogy előmozdítsa a magyar szellemi alkotások hasznosulásának sikerességét.

Iparjog pályázatok

Jelenleg két Iparjog felhíváson keresztül érhető el a pályázati támogatás. Az IPARJOG_15 pályázatot a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) hirdette meg, és erre a költségvetési intézmények kizárólag a Közép-Magyarország régióban (KMR) megvalósuló projekttel pályázhatnak. A támogatás forrása a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap.

Az IPARJOG_15 pályázattal párhuzamosan, azzal azonos céllal a Kormány 2015-ben GINOP-2.1.3-15 kódszámmal adott közre felhívást támogatás elnyerésére. Fontos különbség a két felhívás között, hogy a GINOP pályázat keretében nem támogathatók a Közép-Magyarország régió területén megvalósuló, illetve magánszemélyek által benyújtott projektek. A jelen tanulmány fókuszcsoportjának viszonylatában a GINOP felhívás tehát a Közép-Magyarország régió kivül elhelyezkedő közfinanszírozású kutatóhelyeknek kedvez.

Az Iparjog pályázati konstrukciók indoklottsága és célja azonos: a szellemi alkotások hazai, és/vagy nemzetközi iparjogvédelmi oltalmát szolgáló újdonságkutatási, oltalomszerzési és oltalomfenntartási, valamint a szellemivagyon-értékelés és -audit támogatása. A tervezett iparjogvédelmi tevékenység eredményeként nő a benyújtott hazai, valamint a külföldi iparjogvédelmi bejelentések és a megadott oltalmak száma, ami előmozdítja a magyar szellemi alkotások hasznosulásának sikerességét. A szellemivagyon-értékelés és -audit révén a vállalkozások szellemi javai feltárára, validálásra és rendszerezésre kerülnek, és ezáltal lehetőség van ágazatok szerinti szellemi tulajdon-portfóliók létrehozására, és ezek versenyképességet erősítő hasznosítására, a tudásalapú termékek és szolgáltatások piaci megjelenésének fokozására.

Iparjog pályázati statisztika

Az NKFIH honlapján elérhető adatok alapján a költségvetési intézmények alacsony arányban nyertek el IPARJOG_15 pályázatot. A konstrukció keretében 2017. november 30-ig kihirdetett 70 nyertes pályázat közül mindössze 5 db kötődik közfinanszírozású kutatóhelyhez, mely az összes támogatott projektjavaslat 7%-a (ebből kettőt a Semmelweis Egyetem, egy-egy pedig az MTA Természettudományi Kutatóközpont, az MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet és az MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet nyert el).

A palyazat.gov.hu honlap pályázatkereső felületén fellelhető adatok alapján a GINOP 2.1.3. felhívás keretében feleannyi projekt nyert támogatást, mint a Közép-Magyarország régióban, ami vélhetően a kevesebb benyújtott pályázat eredménye. Ugyanakkor a konvergenciaregiós állami kutatóhelyek arányaiban jobban teljesítettek: 2017. november 30-ig az összesen 33 támogatott pályázat 27%-át nyerték el költségvetési intézmények, a következő megoszlásban: Debreceni Egyetem (1), Dunaújvárosi Egyetem (1), Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ (1), Pécsi Tudományegyetem (2), Szegedi Tudományegyetem (4).

Iparjog pályázati tapasztalatok

A tanulmány elkészítése során vizsgált intézmények a pályázat fő célját szakmailag relevánsnak ítélték meg, és kedvező fogadtatása volt a szellemivagyon-értékelés és a szellemi termékportfólió-audit megjelenítésének is a támogatható tevékenységek között. Egyöntetű volt a vélemény a tekintetben, hogy az új, 2015-ben megjelent pályázati konstrukciók sokkal előnyösebbek mind a támogatható tevékenységek (pl. védjegyek oltalmazási költségeire is lehet pályázni), mind az elvárt indikátorok tekintetében, mint elődeik. Ugyanakkor, amint a fenti adatokból is látszik, rendkívül alacsony az Iparjog pályázat kihasználtsága, ami az interjúkon elhangzott, igen hasonló vélemények alapján főként a következő okokra vezethető vissza:

- A korábbi Iparjog pályázatok negatív tapasztalatait figyelembe véve (nehézkés adminisztráció, a megítélt támogatás alacsonyabb az igényelt összegnél) nem kívántak indulni az új pályázatokon.
- Az intézmény szellemi tulajdon-védelmi aktivitása alacsony, ezért a finanszírozás megoldható saját intézményi forrásból.
- A pályázat előkészítésével, benyújtásával és lebonyolításával kapcsolatos adminisztratív terhek nem állnak arányban a támogatás összegével.
- A pályázatból nem finanszírozhatóak a projektmenedzsment költségei.
- Egyes intézményeknél akadályt jelent, hogy utófinanszírozású a pályázat.
- A szellemi termékek értékelésével összefüggő szakértői tevékenység kapcsán általános probléma, hogy valójában nagyon szűk azoknak a szakértőknek a köre, akik speciális szaktudással rendelkeznek a szellemi tulajdon értékeléséhez.

Összefoglalva megállapítható, hogy az Iparjog pályázat lebonyolítása hasonló adminisztrációs teherrel jár, mint a nagyságrendekkel nagyobb összegű pályázatoké, és a projektmenedzsment-költség elszámolhatósága hiányában az intézmények nem tudnak megfelelő erőforrást biztosítani ezek menedzseléséhez. Így a technológiatranszfer-irodák munkatársainak kellene ellátniuk ezt a feladatot is, azonban erre jellemzően ott nem áll rendelkezésre megfelelő kapacitás. Az Iparjog pályázatok benyújtásával és megvalósításával összefüggő, menedzsmentjellegű költségek esetenként elérik vagy meghaladják az elnyert összeget, így a pályázás nettó veszteséget termel az intézményeknek, melyek inkább a szűkösebb saját forrásból igyekeznek kigazdálkodni az iparjogvédelmi költségek fedezetét. Könnyű belátni, hogy ezzel

a pályázati kiírás eredeti célja csorbul, hiszen így nem segíti elő az iparjogvédelmi aktivitás növelését.

Szakmai szempontból további általános problémát jelent az is, hogy szabadalmi bejelentések esetében – mely a legjellemzőbb oltalmi forma a vizsgált intézmények körében – a benyújtást és az írásos véleménnyel kiegészített újdonságkutatási jelentés kézhezvételét követően lehet pályázni, annak igazolásával, hogy a benyújtott igénypontok között van olyan, amely kielégíti az újdonság, feltalálói tevékenység és ipari alkalmazhatóság követelményét. Ez feltételezi, hogy magyar nyelven kerül benyújtásra a szabadalmi bejelentés, ugyanakkor egyre inkább terjed az a gyakorlat, hogy az intézmények eleve angol nyelven készítik el a bejelentés szövegét, jellemzően a rendelkezésre álló angol nyelvű kézirat alapján. További általános tapasztalat, hogy az írásos véleménnyel kiegészített újdonságkutatási jelentés elkészítése során a szabadalmi elbírálók félreértelmezik a találmányt, vagy egy nagyon széles körűre vélelmezett oltalmi körre végzik el a kutatást, aminek eredményeképpen egy igénypontot sem minősítenek szabadalmaztathatónak. Ennek sok esetben az a szokásosan alkalmazandó szabadalmaztatási stratégia az oka, hogy a szabadalmi ügyvivők az eljárás kezdeti szakaszában tudatosan egy igen tág oltalmi kört definiálnak az igénypontokban, majd ezt szükség esetén később, az eljárás érdemi szakaszában szűkítik. Az oltalomszerzési eljárás tekintetében ez nem okoz problémát, hiszen az eljárás érdemi szakaszában megnyílik az egyeztetés lehetősége a bejelentő és az elbíráló között. Az írásos véleménnyel kiegészített újdonságkutatási jelentés tekintetében erre viszont nincs mód, és így – előzetes negatív vélemény esetén – a bejelentő nem lesz jogosult az Iparjog pályázat benyújtására.

A kiírás eredeti célkitűzését veszélyezteteti és sok pályázót visszatárhathat az is, hogy előzetesen vállalniuk kell a szabadalmi bejelentés elkészítésének és benyújtásának a kockázatát, hiszen kedvezőtlen írásos véleménnyel kiegészített újdonságkutatási jelentés esetén a pályázat nem nyújtható be. Itt jegyezzük meg, hogy a tevékenységtípusonként meghatározott támogatás maximális összege a piaci tapasztalatok alapján nem áll összhangban a szabadalmi ügyvivői irodák által alkalmazott díjszabással. Egy-egy összetettebb, pl. biotechnológiai vagy gyógyszeripari szabadalmi bejelentés kidolgozásának ügyvivői költsége elérheti a bruttó 1 000 000 Ft-ot is, és ehhez képest a támogatás maximális összege 350 000 Ft a szabadalmi beadvány összeállítására. Az újdonságkutatás is hasonlóan alacsony arányban támogatott, hiszen az átlagos 300 000 Ft-os piaci árból mindössze ennek harmadát képes finanszírozni a pályázat.

Javaslat az Iparjog pályázatok kihasználtságának a növelésére

Az interjúk során megfogalmazott vélemények alapján célszerű lenne egy hatékony és gyors, akár „automatizált” támogatási rendszer kialakítása, amelyben egyszeri intézményi regisztrációval, a szabadalmi bejelentés benyújtását követően egy egyszerű elszámolási sablon alapján lehetne visszaigényelni a szabadalmaztatásra fordított költségeket. Az írásos véleménnyel kiegészített újdonságkutatási jelentés körében felvetődött problémakörre megoldást jelenthetne, ha a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala lehetőséget biztosítana – akár szóbeli vagy írásbeli kommunikáció útján – már az eljárás kezdeti szakaszában az egyeztetésre a bejelentő és az elbíráló között. Az elhangzott vélemények alapján az is serkentően hatna a szabadalmaztatási aktivitásra, ha az SZTNH a közfinanszírozású kutatóhelyek számára a szabadalmi

bejelentés elkészítését megelőzően, a rendelkezésre álló magyar vagy angol nyelvű dokumentumok (pl. kézirat) alapján végezne újdonságkutatást és készítené szabadalmazhatósági véleményt az intézmények számára, biztosítva a konzultáció lehetőségét a hivatali elbírálókkal.

A támogatás mértékével kapcsolatos javaslatunk az, hogy a pályázaton belül az egyes tevékenységtípusokra allokálható maximális összegek igazodjanak a piaci árakhoz, továbbá a projektmenedzsment-költségek is elszámolhatók legyenek, az előzőekben bemutatott indokok figyelembevételével.

4. A proof of concept (PoC-) finanszírozás

A proof of concept finanszírozás fogalma

Az új technológiák piacosítási törekvései során az egyetemeken és a kutatók gyakran találják szembe magukat olyan külső és belső kihívásokkal, mint a támogató mechanizmusok hiánya vagy a korai fázisú technológiákban rejlő kockázatból eredő bukás lehetősége. Általános tapasztalat az egyetemeken, hogy az ígéretes kutatási eredményekben rejlő hasznosítási lehetőségek sok esetben kiaknázatlanok maradnak. Ennek oka a legtöbb esetben arra vezethető vissza, hogy a kutatási tevékenység állami finanszírozása és a kutatási eredmények üzleti hasznosítása között finanszírozási rés keletkezik. Nemzetközi viszonylatban is általános tapasztalat, hogy az egyetemeken kifejlesztett találmányok pénzügyi forrás (tőke) hiányában nem jutnak el addig a fejlettségi szintig, ahol üzleti hasznosíthatóságuk bizonyítottá válna. Az ötlet technológiai és piaci validálása ugyanakkor elengedhetetlen feltétele annak, hogy egy új technológia további külső befektetőket vonzzon magához, és ezáltal sikeres, a társadalom számára hasznos innovációvá válhasson. Az egyetemi keretek között kidolgozott találmányok a technológiai fejlettség szempontjából nagyon korai fázisban vannak, azaz sokszor csak alapkutatási szinten, laboratóriumi körülmények között kidolgozottak. A piaci hasznosítás érdekében felkeresett lehetséges partnerek a legtöbb esetben felismerik ugyan a találmányokban rejlő lehetőségeket, azonban az alapkonceptió működőképessége bizonyítottágának (proof of concept) hiányában, a megtérülés magas kockázata miatt nem vállalják az együttműködést és a továbbfejlesztésbe történő befektetést. Ez a jelenség jóval nagyobb jelentőséggel bír, mint azt elsőre gondolnánk, hiszen az egyetemeken olyan átütő vagy bomlasztó (disruptive) innovációk születnek, mint például az ultrahang, a pacemaker, a penicillin, az inzulin, a szacharin, a vér konzerválására irányuló eljárás, a Hepatitis B vakcina, a rekombináns DNS-technológia vagy az MRI-szkennelés és -technológia. A korai fázisú finanszírozás jelentőségét felismerve az elmúlt évtizedben számos országban az egyetemi kutatások piaci hasznosításának elősegítése érdekében ún. proof of concept alapok jöttek létre, amelyek az áthidaló finanszírozás lényeges eszközévé váltak.

Mivel a PoC-támogatások a hagyományos kutatási támogatásokhoz nagyon hasonlóak, a legnagyobb kihívás a PoC-alapok területén, hogy azok ténylegesen az üzleti hasznosítási tevékenységeket támogassák, és ne a további egyetemi kutatási tevékenység folytatására használják fel a kutatók. Ennek biztosítását azonban nehezíti, hogy a technológiatranszfer-folyamatok kimeneti kritériumait ilyen korai fázisban meglehetősen nehéz meghatározni. A PoC-fázisban még nem várható el kimenetként licencre adásból származó bevétel, spin-off vállalkozás létre-

hozása, de sok esetben még szabadalmi (vagy egyéb iparjogvédelmi) bejelentés sem, tehát az eredményességet nem lehet kvantitatív mérőszámokhoz kötni. Így annak megítélésére, hogy a támogatásokat valóban a PoC-fázisbeli céloknak megfelelően használják-e fel, az eredménymérés helyett sokkal inkább a hatékonyságmérésre kell fókuszálni.

A proof of concept alapok működése

A különböző országokban megfigyelt PoC-alapok a leggyakrabban állami szinten szerveződnek, azaz a támogatást az állam biztosítja az egyes projektek számára. A PoC-fázis elérését célzó támogatási folyamat általában felhívással kezdődik egyetemi kutatók/egyetemi vállalkozók részére. A PoC-alapok forrása leggyakrabban állami támogatás, adomány, intézményi kezelésben lévő pénzeszköz vagy ezek keveréke.

Annak érdekében, hogy a projekt helyi támogató struktúrához való kapcsolódása biztosítva legyen, általában csak az egyetemi technológiatranszfer-irodák által jóváhagyott jelentkezőket veszik figyelembe a támogatás odaítélése során, hiszen a TTI-k azok a szervezeti egységek az egyetemeken belül, amelyek leginkább tisztában vannak az adott intézmény találmányainak üzleti hasznosítási lehetőségeivel. A támogatás odaítéléséről jellemzően egy bírálóbizottság dönt, mely a TTI-k ajánlásait rangsorolva hozza meg döntését arról, hogy mely projektek érdemesek a finanszírozásra. A TTI-k, annak érdekében, hogy az általuk javasolt projektek pozitív elbírálásban részesüljenek a nemzeti szintű értékelés során, gyakran részt vesznek az innovatív projektötletek felkészítésében. Ahhoz tehát, hogy a PoC-alapok hatékonyan tudjanak működni (az állami támogatás az arra érdemes egyetemi projekteket finanszírozza) az egyetemeknek a kutatási eredmények hasznosulását támogató kultúrával és infrastruktúrával kell rendelkezniük.

A fentiek alapján elmondható, hogy a TTI-k központi szerepet töltenek be abban, hogy az innovatív egyetemi találmányok finanszírozási forráshoz jussanak a proof of concept fázis eléréséhez.

Hazai gyakorlat

Már a 2010-es tanulmány is megállapította a hazai proof of concept és pre-seed alapok hiányát az akkori pályázati támogatások hatékonyságának és a létrehozott eredmények fenntarthatóságának vizsgálata során. Az elmúlt években kevés előrehaladás történt ezen a téren annak ellenére, hogy égető szükség lenne a kutatáshasznosítás e fázisában fellépő finanszírozási rés betöltésére.

2018 elején Magyarországon a Debreceni Egyetem az egyedüli közintézmény, mely rendelkezik önálló proof of concept finanszírozási programmal. Az intézmény a karok által elért saját bevétel terhére hozta létre 2017-ben a Debreceni Egyetem Innovációs Alapot (DEINA), melynek alprogramjaként működik a PoC-program. A 2018 februárjában megjelent program bővebben a 2. számú mellékletben kerül ismertetésre.

Javaslat egy állami proof of concept alap létrehozására

A nemzetközi szakirodalomban is igazolt tény, hogy az állami beavatkozás indokolt és helyénvaló lehet a PoC-alapok területén. A technológiatranszfer-irodák képviselőivel lefolytatott interjúk

alapján javasoljuk egy hazai, országos szintű proof of concept alap létrehozását, mellyel hatékonyan áthidalható a kutatóhelyeken keletkezett szellemi alkotások hasznosítása során jelentkező finanszírozási rés. A proof of concept alapok a gyakorlatban a legtöbb esetben pályázati jellegű, a hagyományos kutatási támogatásokhoz nagyon hasonló, de céljaikat tekintve azokkal nem azonos, vissza nem térítendő fejlesztési támogatási rendszerben működnek a K+F-tevékenységek során kidolgozott találmányok piaci alkalmazhatóságának bizonyítására. A létrehozott PoC-alapok azon intézmények számára a leginkább relevánsak, melyek már kiépített és gyakorlott technológiatranszfer-háttérrel rendelkeznek.

Javaslatunk szerint az állam által kijelölendő alapkezelő a vissza nem térítendő támogatást az egyes projektek számára az egyetemeken/kutatóintézeteken keresztül folyósítaná, azaz ezek az utóbbiak lennének a kedvezményezettek és a felelősek a támogatott projektjavaslatban leírtak megvalósításáért.

A támogatási folyamat lebonyolításával, így különösen a szervezeti keretekkel kapcsolatban kiemelten lényeges elem a PoC-alap helyi támogató struktúrához való kapcsolódása. Ezért javasolt, hogy a támogatott projektek megvalósítását az intézményi technológiatranszfer-irodák felügyeljék. A TTI-k szerepe egyrészt az előszűrésben nyilvánul meg, azaz csak olyan projektek jelentkezhetnek támogatásra, amelyeket a TTI-k előzetesen jóváhagytak és támogatásra érdemesnek ítélték. Szükségszerű, hogy a proof of concept finanszírozásra érett projektek találkozzanak a TTI-vel, hiszen gyakori, hogy ezek a projektek már iparjogvédelmi (szabadalmi) bejelentéssel rendelkeznek. Ennek megfelelően a feltalálóknak/kutatóknak, akik az alap által nyújtott támogatásban szeretnének részesülni, először az egyetemi TTI-k menedzsereivel kell felvenniük a kapcsolatot. A technológiatranszfer-irodáknak rendelkezésre áll a szakértelem az előszűrésre, melynek segítségével szelektálhatóak azok a projektek, melyeknél valamilyen nyilvánvaló és nem helyreállítható akadály (iparjogvédelem hiánya, alacsony piaci potenciál) gátolja a későbbi hasznosítást. Az előszűrés a bírálóbizottság munkáját segíti, hiszen csak azokkal a projektekkel kell foglalkozniuk, amelyeket a TTI előzetesen támogatásra érdemesnek minősített. A külföldi és hazai szakértőkből (technológiatranszfer-szakemberek, technológiai inkubátorok képviselői, kockázatitőke-kezelők, vállalatvezetők) álló bírálóbizottság a TTI-k ajánlásait rangsorolva, valamint a teljes pályázati anyag bemutatása, a kutatók által (a TTI-k segítségével) összeállított rövid prezentációk (pitch) alapján hozza meg döntését arról, hogy mely projektek érdemesek a támogatásra.

A támogatás odaítéléséről való döntéshez, a nemzetközi példának megfelelően, a benyújtott pályázatok értékelése során törekedni kell egy világosan megfogalmazott és átlátható értékelési rendszer kialakítására. A befektetési kritériumokat egyértelművé kell tenni, és világosan kommunikálni kell a kutatók és csapatuk, az egyetemi TTI-k, valamint a bírálóbizottság számára egyaránt. Fontos, hogy a befektetési kritériumok ne csak a találmány jellemzőire fókuszáljanak, hanem a találmány feltalálóinak, valamint a körülöttük szerveződő kutatócsoportnak a képességeire, készségeire egyaránt.

Mivel a PoC-támogatás az egyetemi kutatási eredmények és azok piaci hasznosítása közötti rés áthidalására irányul, a létrejövő alap által támogatott tevékenységeknek leginkább a találmány technikai és piaci megvalósíthatóságának bizonyítására, azaz a PoC-fázisbeli tevékenységekre szükséges irányulniuk.

A támogatás megfelelő célra történő felhasználása érdekében a támogatás odaítéléséről az adott projekt aktuális fejlettségi szintjének megfelelően kell döntést hozni. Ezt segíti, ha a támogatási összeg több körben kerül folyósításra. Az első körben főképp az innovatív ötlet körüli (technikai/piaci) bizonytalanság csökkentésére kell törekedni. Ebben a körben a piaci megvalósíthatóság még nem egy adott, speciális piaci igényre való fókuszálást jelentene, inkább csak a piaci felhasználás lehetséges módjainak azonosítását és a technológia azokra való megfelelésének bizonyítását. A második körben, a technológiának egy potenciális piaci felhasználására fókuszálva, azon projektek számára elérhető, amelyek iránt már külső szereplők, működő vállalkozások vagy tőkebefektetők érdeklődnek. A támogatás több körben való odaítélése akár két különböző támogatástípus létrehozását is jelentheti.

Annak megítélésére, hogy a támogatásokat valóban a PoC-fázisbeli céloknak megfelelően használják-e fel, szükség van a folyamatos visszacsatolásra a projekt megvalósításának aktuális állapotáról. Ezért érdemes a kutatókat a végső projektértékelésen felül félidős értékelés elkészítésére kötelezni. A jelentéseket először a helyi TTI-k számára célszerű benyújtani, amelyek értékelés után továbbítják azokat a támogatást kezelő szervezet felé.

A PoC-alap működésének eredményességét széles kontextusban és hosszú távon szabad értékelni, hiszen piaci szempontból ez a legkorábbi fázisú támogatási forma, és nem is feltétlenül az egyes találmányok megtérülését kell számításba venni, hanem a teljes finanszírozási rendszer bevezetésének hatását a hazai innovációs környezetre és a befektetési kedv fellendülésére.

V. Szellemitulajdon-kezelési gyakorlatok összehasonlító elemzése

1. Általános helyzetértékelés

Előzmények

Külföldi példák nyomán néhány hazai egyetem már a 2000-es évek elején felismerte az intézményi szellemitulajdon-kezelési szabályzat bevezetésének szükségességét. A közfinanszírozású kutatóhelyek döntő többsége ugyanakkor 2005-ben, az innovációs törvény hatálybalépésének évében fogadott el szellemitulajdon-kezelési szabályzatot, amelyek – a 2010-es tanulmányban leírtaknak megfelelően – többnyire az SZTNH és az akkori NKTH együttműködésében kiadott módszertani útmutató mellékletét képező modellszabályzat tartalmi elemeit foglalták magukba.

Az elmúlt időszakban az intézmények többségében megtörtént a szabályzatok frissítése, ahol pedig még a 2005-ös szabályzat rendelkezései vannak érvényben, ott jellemzően folyamatban van az új szabályzatok kidolgozása. A tanulmány elkészítése során vizsgált intézmények körében a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen (BME), az Eötvös Loránd Tudományegyetemen (ELTE) és a Semmelweis Egyetemen (SE) előkészítés alatt van egy-egy jelentősebb, átfogó módosítás. Megjegyzendő, hogy az ELTE és a SE szabályzata jelenleg még túlnyomórészt a 2005-ös modellszabályzat rendelkezéseit tartalmazza.

A Debreceni Egyetem (DE), az Óbudai Egyetem (ÓE), a Pécsi Tudományegyetem (PTE) és a Szegedi Tudományegyetem (SZTE) szabályzatát összehasonlítva igen nagy változatosságot mutat azok részletezettsége. A szabályzatokban a személyi hatály széles körű, és általában külön pontok foglalkoznak a hallgatókkal, a doktori hallgatókkal és a vendégkutatókkal. A DE-n részletes szabályokat és eljárásrendet találunk a KFI-típusú szerződések kezelésére vonatkozóan, melynek értelmében a technológiatranszferiroda bevonása szükséges az ilyen típusú megállapodások előkészítésébe. Az SZTE-n a szabályzat mellékletét képezik a kötelezően alkalmazandó szerződésminták, és olyan rendelkezés is helyt kapott, mely szorosan nem kapcsolódik a szellemitulajdonmenedzsmenthez (pl. az egyetem területén működő kutatás-fejlesztési vállalkozások bérleti jogviszonyának szabályozása). A PTE külön fejezetben rendelkezik a szellemi alkotások értékeléséről, és részletes szabályokat találunk a szellemi alkotások nyilvántartásának szempontjairól. Az Óbudai Egyetem – bár rendelkezik innovációs tanács működtetéséről – nem nevez meg felelős szervezeti egységet a szabályzatban foglalt eljárásrendi szabályokkal összefüggő feladatok ellátására, ami bizonytalanságot kelthet a rendszer működtetésében.

A vizsgált intézményekben jelenleg érvényben lévő szellemitulajdon-kezelési szabályzatok hatálybalépésének dátumai az alábbi táblázatban találhatóak. Az egyes szabályzatok internetes elérhetőségét a tanulmány végén található linkgyűjtemény tartalmazza.

A szellemitulajdon-kezelési szabályzat hatálybalépésének dátuma a vizsgált intézményekben

Intézmény neve	Jelenlegi szellemitulajdon-kezelési szabályzat hatálybalépésének dátuma
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	2011. október 5.
Debreceni Egyetem	2015. október 2.
Eötvös Loránd Tudományegyetem	2012. december 8.
MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet	2013. szeptember 1.
MTA Szegedi Biológiai Központ	2013. november 6.
Óbudai Egyetem	2016. június 28.
Pécsi Tudományegyetem	2015. december 7.
Semmelweis Egyetem	2006. január 1.
Szegedi Tudományegyetem	2016. június 27.

Összességében megállapítható, hogy a felsőoktatási intézmények körében a kancellári rendszer bevezetése, a technológiatranszferirodák működésének és finanszírozásának átalakulása és az egyetemek környezetében kialakuló innovációs ökoszisztéma fejlődése nyomán minden intézmény esetében indokolt a 2000-es években elfogadott szabályzatok felülvizsgálata, aktualizálása, és ez hamarosan bekövetkezik azon intézményeknél is, amelyek eddig még ezt nem tették meg.

Az MTA Szegedi Biológiai Központ (MTA SZBK) esetében a 2005-ös szabályzat átalakítására 2010-ben került először sor, majd an-

nak érdekében, hogy összhangban legyen a szabályozás az MTA központi szellemi tulajdon-kezelési szabályzatával, 2013-ban került kialakításra a jelenlegi verzió. Az MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézetben (MTA KOKI) szintén az MTA központi szabályzatának megfelelő, annak normaszövege nyomán kialakított, 2013-ban elfogadott verzió van hatályban.

A jelenlegi helyzet összefoglalása

Az interjúk során arra kértük interjúalanyainkat, hogy röviden ismertessék a szellemi tulajdon kezelésének helyzetét az intézményükben, mutassák be működésük szervezeti kereteit, humán erőforrás-helyzetüket és azt, hogy milyen forrásokból finanszírozva látják el tevékenységüket.

Általánosságban elmondható, hogy minden vizsgált felsőoktatási intézmény rendelkezik tudástranszfer-feladatok ellátására kijelölt központi szervezeti egységgel,³⁵ amely felelős többek között az intézményi szellemi alkotások védelméért és hasznosításáért. Az akadémiai kutatóintézeteknél jellemzően egy-egy személyhez kötődik a feladatok ellátása. A tudástranszfer-feladatokat ellátó szervezeti egységek megnevezését az alábbi táblázatban foglaltuk össze.

A tudástranszfer-feladatokat ellátó szervezeti egység/ személy megnevezése a vizsgált intézményekben

Intézmény neve	A tudástranszfer-feladatokat ellátó szervezeti egység/ személy megnevezése
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	Műegyetemi Technológia- és Tudástranszfer Iroda
Debreceni Egyetem	Kutatáshasznosítási és Technológiatranszfer Központ
Eötvös Loránd Tudományegyetem	Innovációs Központ
MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet	ügyvezető igazgató
MTA Szegedi Biológiai Központ	Pályázati Iroda
Óbudai Egyetem	Innovációs Igazgatóság (Tudáshasznosítási Osztály)
Pécsi Tudományegyetem	Kutatáshasznosítási és Technológia-transzfer Osztály
Semmelweis Egyetem	Innovációs Igazgatóság (Technológia-transzfer és üzletfejlesztési csoport)
Szegedi Tudományegyetem	Kutatás-fejlesztési és Innovációs Igazgatóság

³⁵ A tanulmány további részében a tudástranszfer-feladatok ellátására kijelölt központi szervezeti egységekre – azok tényleges elnevezésétől függetlenül – technológiatranszfer-irodaként vagy TTI-ként hivatkozunk.

Az egyetemeken esetében változó képet találtunk a tekintetben, hogy a szervezeti betagozódás a TTI-knél miként valósult meg: van, ahol egy innovációs ernyőszerkezet (pl. Innovációs Igazgatóság) égisze alatt elkülönült csoport vagy egy-egy kijelölt munkatárs foglalkozik a szellemi tulajdon-menedzsmenttel, míg más intézményben önálló szervezeti egységként működik a technológiatranszfer-iroda.

A technológiatranszferrel foglalkozó munkatársak száma viszonylag széles skálán, 2-10 fő között mozog az egyetemeken. A nemzetközi statisztikákkal és elvárásokkal éles ellentétben áll az, hogy egyik irodának sincs PhD-végzettséggel rendelkező alkalmazottja. Ennek a legvalószínűbb oka az lehet, hogy az egyetemeken a változó finanszírozási feltételek miatt nem tudnak hosszú távú, kiszámítható alkalmazást és versenyképes fizetést nyújtani a TTI-munkatársaknak. Részben ebből, illetve a szakmára jellemző szakemberhiányból eredően igen jelentős a fluktuáció, ami jelentős gondot okoz a régebben működő TTI-knél. A Semmelweis Egyetemen 5 éves időtávlat viszonylatában is igen magas a munkaerő hullámzása, többször cserélődött a vezetés és a menedzsment is. A munkaerő-utánpótlás szempontjából a vidéki egyetemeken vannak előnytelenebb helyzetben, de a fővárosban is nehéz megfelelő jelöltet találni: a kompetens szakemberek nem feltétlenül szeretnék a kihívásokkal teli egyetemi környezetben dolgozni, és a fizetési igényük is magasabb, mint amit egy közintézmény kínálni tud. Megfigyelhető, hogy a TTI-munkakörök betöltéséhez számos esetben egyéni elköteleződés társul.

A felmérés során vizsgáltuk azt is, hogy a felsőoktatási intézményeknél a kancellári hivatal bevezetését követően a tudástranszfer-feladatokat ellátó szervezeti egység intézményen belüli elhelyezkedése miként alakult (a kancellári vagy a rektori vezetés alá tartozik-e). A Semmelweis Egyetemen és a Pécsi Tudományegyetemen a pályázatok kezelése és az innovációmenedzsment egy igazgatósághoz tartozik, amely a kancellária alá rendeltet működik. A PTE-n annak érdekében, hogy a szakmai kontroll a rektori irányítás részéről is meglegyen, a Rektori Hivatal részeként létrejött a Tudomány- és Kutatásszervezési Osztály. A Debreceni Egyetem Kutatáshasznosítási és Technológiatranszfer Központja a kancellár közvetlen irányítása alá tartozó önálló szervezeti egység. Az ELTE-n nemrég kettévált a korábbi Innovációs és Pályázati Igazgatóság, melynek eredményeként a pályázatos részleg a kancellári oldalhoz tartozik, míg az innovációért és technológiatranszferért felelős szervezeti egység a rektori vezetés alá. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen a kancellárián belül létrehozták a Tudásvagyon Hasznosítási Osztályt, mely a Műegyetemi Technológia- és Tudástranszfer Irodával párhuzamosan működik. A Szegedi Tudományegyetem és az Óbudai Egyetem munkatársai kettős felügyeletről számoltak be (a kancellár irányításával, de a rektor felügyelete alatt működnek).

A legtöbb egyetem esetében működik egy olyan belső intézményi testület, amely jogosult döntést hozni a szellemi alkotásokkal kapcsolatos eljárások megindításáról vagy megszüntetéséről, illetve a hasznosítást érintő ügyletekről. Néhány intézményben ez a testület jogosult javaslatot tenni az egyetemi innovációs tevékenységet érintő stratégiai irányok és szabályozási környezet meghatározására is. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen a közelmúltban hozott egyetemi döntéssel került létrehozásra az Innovációs Tanács, és ennek nyomán várhatóan jelentős mértékben átalakításra kerül az egyetem innovációs rendszere.

A szellemi tulajdon kezelésével kapcsolatban az interjúk során az derült ki, hogy a kezdeti nehézségeken túljutva mára a szellemi tulajdon-kezelésre vonatkozó hatáskörök és folyamatok jól szabályozottak, megfelelően dokumentáltak, azonban azt még nem mindenhol sikerült elérni, hogy a napi gyakorlatban is legyen csatornázva minden ügy a felelős szervezeti egységekhez. Általánosságban az iparjogvédelmi és az egyéb jogi területhez kapcsolódóan a legerősebb a TTI-k szakértelme és tapasztalata, melyet hatékonyan kialakított ügyintézés kísér. A hasznosítás területén már kevesebb a tapasztalat, és nehezebb az ügymenet is az egyetemen belül. Sok esetben problémát okoz, hogy az adminisztráció és a szerződéskötés hosszadalmas és bonyolult folyamat, és ezt nehéz jól kommunikálni az üzleti partnerek felé, akik a piaci környezetben megszokott működési modellben dolgoznak.

Az iparjogvédelmi, illetve a hasznosításhoz kapcsolódó költségek finanszírozásának módját tekintve viszonylag egységes helyzetkép rajzolódott ki az interjúk során. Az egyetemek általában rendelkeznek innovációs vagy kockázati alappal, amely kifejezetten a szellemi tulajdon-védelmi költségek finanszírozására szolgál. Egyes intézmények pályázati forrásból egészítik ki az iparjogvédelmi költségek fedezését, míg a BME-n kialakult, a karok autonómiáját megőrző speciális helyzetből adódóan erre központi dedikált forrás nem áll rendelkezésre.

A szabályzatokban foglaltak gyakorlati megvalósítása kapcsán az az összkép rajzolódott ki, hogy a rendelkezések szabályszerű betartása mindenhol kritikus pontnak számít, ugyanakkor a szabályzatok sok esetben nem jelölik meg egyértelműen az egyes feladatokért felelős személyeket/szervezeti egységeket. Általános tapasztalat, hogy kijelölt felelősök hiányában egy-egy rendelkezés nyomán a kijelölt tevékenységek nem valósulnak meg, vagy nem kikényszeríthetők.

2. A szabályzatok összehasonlító elemzése

Az alábbiakban a vizsgált intézményekben hatályban lévő szellemi tulajdon-kezelési szabályzatokban foglalt rendelkezésekre és azok gyakorlati alkalmazására vonatkozó vizsgálatunk eredményeit hat szempont mentén csoportosítva foglaljuk össze.

A Személyi hatály

Általános megállapítások

A KFI-törvény 33. §-a (1) bekezdésének d) pontja értelmében ha a vonatkozó jogszabályok a felek eltérő rendelkezését lehetővé teszik, a szellemi tulajdon-kezelési szabályzatnak ki kell terjednie a kutatóhellyel kormányzati, állami, közszolgálati, közalkalmazotti jogviszonyban, munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban, valamint polgári jogi jogviszonyban álló, a szellemi alkotás létrehozásában közreműködő kutatók jogaira és kötelezettségeire a hasznosítás folyamatában.

A szabályzatok személyi hatályát alapvető módon befolyásolja az iparjogvédelmi és szerzői jogi törvényekben megtalálható „szolgálati jelleg” intézménye, ebből eredően számos kötelezettség terheli mind az intézményeket mint munkáltatókat, mind a kutatókat mint alkalmazottakat. Törvényi rendelkezés hiányában egyedi szabályozást igényelnek az intézménnyel közalkalmazotti

jogviszonyban nem álló, de ott kutatás-fejlesztési tevékenységet végző személyek. Ők tipikusan a hallgatók,³⁶ doktori hallgatók és vendégkutatók köréből kerülnek ki, továbbá idesorolhatók az egyéb munkavégzésre irányuló jogviszonyban (pl. megbízási szerződéssel) foglalkoztatott személyek.

Az intézmény által foglalkoztatott kutatókra minden vizsgált szabályzat hatálya kiterjed, ebben egységes a gyakorlat. A 2010-es állapothoz képest több ponton is előrelépés figyelhető meg a további személyek körében: míg a korábbi elemzés szerint nyolc évvel ezelőtt még egyik intézmény sem gondoskodott a vendégkutatók viszonyának rendezéséről, mára már a DE, az SZTE és PTE szabályzatában is nevesítésre került az intézménybe látogató kutatókra vonatkozó rész. A hallgatók tekintetében is egységesebbé vált a gyakorlat: kivétel nélkül minden szabályzat kimondja, hogy a hallgatók is a szabályzat hatálya alá tartoznak.

A személyi hatály vizsgálata során központi kérdés, hogy a szabályzatban felsorolt személyekkel szemben valóban kikényszeríthető-e a szabályzat rendelkezései, azaz van-e megfelelő jogi kötelék az intézmény és a kutató között. Egyes vélemények szerint a közalkalmazotti státuszban lévő kutatók kapcsán nincs probléma, hiszen az intézmények munkavállalóira automatikusan kiterjednek az intézmény által elfogadott szabályzatok. Más intézmények képviselői úgy vélekedtek, hogy célszerűbb lenne külön nyilatkozattal – akár a kinevezési okmányba építve – elfogadtatni a kutatókkal a szabályzat hatálya alá tartozást, ugyanis a munkaköri leírások jellemzően nem követik napi szinten a kutatók tevékenységét és ez vitára adhat okot a törvényben szabályozott szolgálati jelleg megítélésénél. Ebben a körben azt se feledjük, hogy a szabályzatok sokkal több kötelezettségről és jogosultságról rendelkeznek, mint ami az iparjogvédelmi és szerzői jogi törvényekből kiolvasható.

A nem munkaviszonyban álló személyek kapcsán egységes az intézmények álláspontja, miszerint velük külön nyilatkozattal vagy szerződéssel szükséges elismertetni a szabályzat hatálya alá tartozást, azonban a gyakorlatban ez csak kevés intézményben és rendszertelenül valósul meg.

A személyi hatály szabályozásának összehasonlítása

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem: A hallgatókra vonatkozóan a BME-n találjuk a legrészletesebb szabályokat, ami valószínűsíthetően annak köszönhető, hogy a hallgatókat megcélzó Demola program³⁷ keretében számos hallgatói fejlesztés születik az egyetemen. A hallgatókra csak abban az esetben terjed ki a szabályzat hatálya, ha a szellemi alkotás létrejöttéhez szükséges anyagi vagy egyéb feltételeket az egyetem biztosítja. Jogi szempontból igen fontos az az előírás, miszerint a hallgató bevonását megelőzően külön szerződésben vagy nyilatkozatban kell rendelkezni arról, hogy a hallgató magára nézve kötelező érvényűnek fogadja el a szabályzatban foglaltakat. Egyebekben a szabályzat hatálya kiterjed a közalkalmazottakra

³⁶ Az egyetemi hallgatók esetében nem találunk szabályt a hallgatói jogviszonyral összefüggésben az intézmény keretei között létrehozott szellemi alkotások sorsáról. A felsőoktatási törvény 44. § (1) bekezdése a hallgatói munkaszerződés alapján létrejött jogviszonyban létrehozott szellemi alkotásokhoz fűződő vagyoni jogokat a felsőoktatási intézményhez rendeli, azonban a rendelkezés nem tekinthető újnak a korábbiakhoz képest, ugyanis a hallgatói munkavégzés is a szolgálati találmány szabályozási körébe esik.

³⁷ További információ: <https://budapest.demola.net>.

és mindazon, a kutatásban részt vevő személyekre, akik külön nyilatkozattal magukra nézve kötelezőnek ismerték el a szabályzat rendelkezéseit.

Debreceni Egyetem: A szabályzat igen tömören fogalmaz a személyi hatály kapcsán: minden kutatóra kiterjed. Ehhez hozzátartozik, hogy a szabályzat elején került rögzítésre a kutató fogalma: „az egyetem alkalmazásában álló azon személy, beleértve a hallgatói jogviszonyban álló alkalmazottat és a technikai személyzetet is, továbbá az Egyetem azon hallgatója, beleértve az Egyetem graduális és posztgraduális hallgatóit is, illetve bármely egyéb személy, beleértve a vendégkutatókat is, aki használja az Intézményi Erőforrásokat, és aki kutatási feladatot végez az Egyetemen, vagy bármely más módon részt vesz az Egyetem által kezelt kutatási projekteknél, beleértve a pályázati és a külső szponzorok által támogatott projekteket is”. A kutatók jogállásával kapcsolatos fejezetben a szabályzat felelősöket is rendel a hallgatókra és vendégkutatókra vonatkozó nyilatkozatok/szerződések előkészítése és nyilvántartása kapcsán. A szabályzat a hazai gyakorlatban egyedülálló módon azt az esetet is szabályozza, amikor az egyetem saját kutatója kezd el vendégkutatóként egy másik intézményben dolgozni.

Eötvös Loránd Tudományegyetem: Az egyetemmel közalkalmazotti jogviszonyban álló, oktató-kutató munkakörben foglalkoztatott személyeket vonja a szabályzat személyi hatálya alá, függetlenül a közalkalmazotti jogviszony első vagy további jellegétől, illetve attól, hogy a közalkalmazott teljes vagy részmunkaidőben kerül-e foglalkoztatásra. A képzési formától függetlenül a hallgatókra is vonatkozik a szabályzat, azonban további előírásokat nem határoz meg a jogállásukra és a szabályzathoz való kötődésükre vonatkozóan. A szabályzat hatálya tartoznak továbbá a kutatásban részt vevő külső szervezetek is, azonban ennek alkalmazhatósága önmagában – külön szerződés hiányában – erősen kétséges.

MTA KOKI és MTA SZBK: Az MTA által kiadott központi szabályozással összhangban mindkét szabályzat személyi hatálya kiterjed a kutatóközponttal közalkalmazotti-, munka- vagy munkavégzésre irányuló egyéb, valamint polgári jogi jogviszonyban álló, a kutatóközpont keretein belül, illetve a kutatóközponttal együttműködésben folyó tudományos kutatásban, oktatásban, illetve a kutatóhely egyéb feladatainak megvalósításában részt vevő személyre, továbbá azokra a hallgatókra, akik külön nyilatkozattal a szabályzat rendelkezéseit magukra nézve kötelezőnek ismerik el.

Az MTA központi szabályzata – mint mögöttesen alkalmazandó szabály az akadémiai kutatóintézeteknél – egyedi módon előírja, hogy a kinevezési okmányokban és egyéb szerződésekben is szerepeljen a szabályzat hatálya alá tartozás kutató általi elismerése.

Óbudai Egyetem: A szabályzat hatálya kiterjed az egyetemmel közalkalmazotti jogviszonyban vagy bármilyen, munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló oktatókra, tudományos kutatókra és az oktatásban, a tudományos kutatásban, továbbá a felsőoktatási intézmények feladatainak megvalósításában részt vevő – bármilyen, munkavégzésre irányuló jogviszony keretében működő – más foglalkoztatottakra, az egyetemmel hallgatói jogviszonyban állókra, valamint azon személyekre, akik az egyetemmel fennálló bármely szerződéses jogviszony

alapján tudományos vagy kutatótevékenységet folytatnak. A személyi hatályhoz kapcsolódóan további szabályokat nem találunk, így kérdéses, hogy a nem közalkalmazotti jogviszonyban álló kutatók tekintetében kikényszeríthető-e a szabályzat rendelkezései.

Pécsi Tudományegyetem: A személyi hatály kiterjed az egyetemmel közalkalmazotti jogviszonyban, valamint munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személyekre, beleértve az egyetemen kutatási tevékenységet végző vendégkutatókat; az egyetemmel hallgatói jogviszonyban álló személyekre, akik a kutatóhely, szervezeti egység megítélése szerint hallgatói jogviszonyuk keretében innovációs szempontból is számottevő szellemi alkotást hoznak létre; az egyetemi doktori képzésben és doktori fokozatszerzési eljárásban résztvevőkre; továbbá az egyetemmel fennálló bármely szerződéses jogviszony alapján tudományos vagy kutatási tevékenységet folytató, illetve a szabályzat hatálya alá tartozó szellemi alkotást létrehozó személyekre.

Semmelweis Egyetem: A szabályzat hatálya kiterjed az egyetemmel közalkalmazotti, munka- vagy munkavégzésre irányuló egyéb, valamint polgári jogi jogviszonyban álló személyekre. Az egyetem számára szellemi alkotás megszerzését lehetővé tevő szerződéses munkában részt vevő, illetve az intézménnyel együttműködésben folyó tudományos kutatásban, oktatásban (vagy egyéb feladatok megvalósításában) részt vevő személyek, továbbá a hallgatók külön nyilatkozat aláírásával kerülnek a szabályzat személyi hatálya alá. Addig az időpontig, amíg a hallgató a szabályzat mellékletét képező nyilatkozatot nem írja alá, nem vehet részt az egyetemen folyó kutatási programokban.

Szegedi Tudományegyetem: A személyi hatály kiterjed az egyetemmel közalkalmazotti, munka- vagy munkavégzésre irányuló egyéb, valamint polgári jogi jogviszonyban álló, az egyetem intézményi keretein belül, illetve az egyetemmel együttműködésben folyó tudományos kutatásban, oktatásban, illetve az egyetem egyéb feladatainak megvalósításában részt vevő személyekre. A hallgatók és vendégkutatók tekintetében külön nyilatkozat aláírása szükséges. Egyedi rendelkezés, hogy külön megállapodás alapján az egyetem területén működő, a tudományos kutatásban, oktatásban részt vevő gazdálkodó szervezetekre is kiterjed a szabályozás.

Személyihatály-specifikus javaslatok

1. A közalkalmazotti vagy munkaviszonyban álló személyek kinevezési okmányába vagy más munkajogi dokumentumba (pl. kollektív szerződés) kerüljön bele kifejezetten a szabályzat hatálya alá tartozás. Így elkerülhetők a szolgálati jelleg eltérő megítéléséből adódó esetleges jogviták, és a szabályzat minden pontja egyértelműen alkalmazandó lesz az adott jogviszonyra.
2. A hallgatók, vendégkutatók és más, munkavégzésre irányuló egyéb, valamint polgári jogi jogviszonyban álló kutatók külön nyilatkozattal vagy szerződéses rendelkezés útján ismerjék el a szabályzat hatálya alá tartozást, célszerűen az intézményben végzett tevékenység megkezdése előtt. Azt, hogy e személyi körön belül kik tartozzanak a szabályzat hatálya alá, jellemzően egyedi döntéssel lehet megítélni. E körben különös megfontolást érdemel, hogy a kutatóhely milyen mértékben gondoskodik a szellemi alkotás létrehozásához

szükséges anyagi és egyéb feltételekről, és milyen mértékű az egyetemi alkalmazásában álló kutatókkal történő kollaboráció mértéke.

3. Célszerű külön rendelkezéssel bevonni a szabályozás alá azokat a személyeket, akik jelentős mértékben használják az intézmény erőforrásait kutatási vagy egyéb célokra.
4. Az intézmények a szabályzatban jelöljék meg azokat a felelős személyeket/szervezeti egységeket, akik kötelesek gondoskodni a személyi hatály-részben foglaltak betartásáról, a nyilatkozatok és szerződések előkészítéséről és nyilvántartásáról.
5. A nem természetes személyek tekintetében nehezen értelmezhető a teljes szabályzat alkalmazása, ezért javasoljuk, hogy a külső partnerekkel történő együttműködés szabályai egy külön fejezetben kerüljenek rögzítésre azoknál az intézményeknél, amelyek a gazdálkodó szervezetet is a szabályzat hatálya alá helyezték.

B Tárgyi hatály

Általános megállapítások

A vizsgált intézmények általánosságban a szabályzat hatálya alá tartozó személyek által az intézményhez kapcsolódó tevékenységük során létrehozott valamennyi szellemi alkotást a szabályzat tárgyi hatálya alá helyezik. A legtöbb esetben a tárgyi hatály kiterjed minden olyan tevékenységre és annak eredményeképpen létrejött szellemi alkotásra is, amelyet a kutatóhely és harmadik személy közötti megállapodás a szabályzat hatálya alá rendel. Egyes egyetemek a szolgálati vagy alkalmazotti jelleg fennállásához kötik a hatályt, amely nem feltétlenül előnyös rendelkezés, hiszen nem minden szellemi alkotás kapcsán találunk törvényi szabályozást a szolgálati jellegre vonatkozóan (pl. know-how), így pedig indokolatlanul szűkül a szabályozás hatálya alá vont szellemi alkotások köre. Az alkalmazotti jelleg ráadásul nehezen értelmezhető a közfinanszírozású kutatóhelyek vonatkozásában, hiszen jellemzően nem végeznek gazdasági tevékenységet, azaz az intézmény – figyelemmel arra, hogy harmadik személyek részére hasznosítási jog nem engedélyezhető – nem, vagy csak nagyon kivételes esetekben tud élni a jogszabály által biztosított hasznosítás jogával.

A tárgyi hatály szabályozásának összehasonlítása

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem: A szabályzat hatálya alá tartozó személyek által folytatott tevékenység során létrehozott azon szellemi alkotásokra terjed ki, amelyek tekintetében a szolgálati vagy az alkalmazotti jelleg megállapítható. A védjegyek és egyéb árujelzők abban az esetben tartoznak ide, ha közvetlenül kapcsolódnak ezen szellemi alkotásokhoz. A tárgyi hatály kiterjed továbbá valamennyi egyéb, az egyetemet megillető szellemivagyon-elemre, továbbá minden olyan tevékenységre és annak eredményeképpen létrejött szellemi alkotásra is, amelyet a kutatóhely és harmadik személy közötti megállapodás a szabályzat hatálya alá rendel.

Debreceni Egyetem: A szabályzat tárgyi hatálya nemcsak a szellemi alkotásokra, hanem az azokhoz fűződő szellemi tulajdon-

jogokra is kiterjed, ami jogtechnikai pontosítás a többi szabályzatban foglaltakhoz képest. A szabályzat rögzíti továbbá, hogy annak hatálya nem állapítható meg azon esetekben, amikor a kutató kifejezetten ellenkező tartalmú megállapodást kötött az intézménnyel (a szabályzat hatálybalépésének napja előtt), vagy az egyetem már korábban eltérő megállapodást kötött harmadik féllel a szabályzatban foglalt jogok és kötelezettségek tekintetében.

Eötvös Loránd Tudományegyetem: Az ELTE a szellemi alkotások tekintetében csak a találmányt, a szoftvert, valamint a mikroelektronikai félvezető termék topográfiaját nevesíti. A tevékenységek kapcsán a szabályzat a már hatályát veszített innovációs törvény rendelkezéseire hivatkozik. Az intézmények többségétől eltérő módon az ELTE nem rendelkezik azon szellemi alkotásokról, amelyeket az intézmény és harmadik személy közötti megállapodás a szabályzat hatálya alá rendel.

MTA KOKI és MTA SZBK: A tárgyi hatály meghatározásánál mindkét intézmény az MTA központi szellemi tulajdon-kezelési szabályzatát hívja segítségül. Az itt definiált szellemi alkotások és tevékenységek köre meglehetősen széles, idetartoznak az iparjogvédelmi oltalomban részesíthető szellemi alkotások, a szerzői művek (külön nevesíti az adatbázist), a know-how és egyéb szellemi alkotások, amelyeket a kutatóközpont és harmadik személy közötti megállapodás a szabályzat hatálya alá rendel.

Óbudai Egyetem: A szabályzat tárgyát képezik a személyi hatály alá vont személyek által létrehozott iparjogvédelmi és szerzői jogi oltalom alá helyezhető szellemi alkotások, a know-how és minden olyan egyéb szellemi alkotás, amelyet az egyetem és harmadik személy közötti megállapodás a szabályzat hatálya alá rendel.

Pécsi Tudományegyetem: A szabályzat hatálya alá tartozó személy által, kutatómunka során létrehozott szellemi alkotások tartoznak a szabályzat hatálya alá, de csak akkor, ha megállapítható azok szolgálati vagy alkalmazotti jellege. A szabályzat kiterjed továbbá a védjegyekre és árujelzőkre, illetve minden olyan egyéb szellemi alkotásra, amelyet az egyetem és harmadik személy közötti megállapodás a szabályzat hatálya alá rendel.

Semmelweis Egyetem: A PTE szabályozásához hasonlóan a szellemi alkotásokat széles körben sorolja fel, és csak azokat ismeri el a szabályzat tárgyi hatálya alá tartozónak, melyeknél a szolgálati vagy alkalmazotti jelleg megállapítható. A jogszabályi szinten már hatályát veszített újítás fogalmát egyedül ez a szabályzat tartja fenn: „olyan új műszaki, illetve szervezési megoldás, amelynek színvonala nem éri el az önálló oltalmi formában részesíthető megoldás műszaki színvonalát”. Ez álláspontunk szerint megfelel a know-how kategóriának, így szükségtelennek és elavultnak tűnik a nevesítése.

Szegedi Tudományegyetem: Ez a szabályzat is széles körben fedi le a szellemi alkotásokat, és itt is követelmény a szolgálati vagy alkalmazotti jelleg fennállása. A know-how-t – az általános jogi gyakorlattal összhangban – kizárólag tárgyiasult formájában ismeri el az egyetem. Az SZTE is rendelkezik azon szellemi alkotásokról, melyeknek már a szabályzat hatálybalépésekor jogosultja volt az egyetem.

1. A szabályzat hatálya alá vont szellemi alkotások megítélése kapcsán ne legyen irányadó a szolgálati vagy alkalmazotti jelleg, ugyanis ez indokolatlanul szűkítheti a tárgyi hatályt, és bizonyos oltalmi formáknál nem találunk mögöttes jogszabályi háttérrel ennek szabályozására.
2. A tárgyi hatály minden intézményben terjedjen ki a lehető legszélesebb körben az intézményben létrehozott, üzleti szempontból hasznosítható kutatási eredményekre (pl. know-how), függetlenül attól, hogy azok milyen oltalmi formában részesíthetők.
3. Terminológiai javaslat: az egyértelműség kedvéért a szabályzat hatálya ne csak a szellemi alkotásokra, hanem az azokhoz kapcsolódó szellemi tulajdon-jogokra is terjedjen ki.

C A szellemi alkotásokhoz fűződő jogok

Általános megállapítások

Az intézményben folytatott kutatómunkával összefüggésben létrehozott szellemi alkotás felett általánosságban az intézmények szerzik meg a rendelkezési jogot, összhangban a szolgálati találmányra vonatkozó jogszabályi rendelkezésekkel.

Jellemzően a külső partnerekkel (harmadik személyekkel) közösen létrehozott szellemi alkotásokkal kapcsolatos szabályok is ebben a fejezetben kerülnek rögzítésre, és a vizsgált szabályzatok nagy része előzetes írásbeli megállapodáshoz köti az ilyen jellegű, kollaborációban végzett kutatómunka megkezdését.

A szellemi alkotásokhoz fűződő jogok szabályozásának összehasonlítása

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem: A BME részletesen, személyi körönként szabályozza a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok sorsát. Az egyetem közalkalmazottai által a munkaköri köteleességük teljesítése során létrejött szellemi alkotásokhoz fűződő valamennyi jog kizárólagosan az egyetemet illeti meg. A hallgatói szellemi alkotások csak abban az esetben illetik meg az intézményt, ha a szellemi alkotás létrejöttéhez szükséges anyagi vagy egyéb feltételeket az egyetem biztosítja. A szabályzat ezzel párhuzamosan kimondja, hogy önmagában a témavezetés, konzultáció vagy bírálat nem alapozza meg az egyetem jogszerzését. A szellemi termék előállítására irányuló, egyetemen kívüli felekkel, külső intézményekkel, gazdálkodó szervezetekkel folytatott tevékenységet, külső együttműködést a szabályzat hatálya alá tartozó személyek csak a szabályzatban foglaltakkal összhangban álló, az egyetem érdekeit messzemenően figyelembe vevő, előzetes szerződés alapján végezhetnek.

Debreceni Egyetem: Az általános rendelkezéseken túlmutató egyedi szabályozást találunk a DE szabályzatában: ha az egyetem alkalmazásában álló kutató nem a foglalkoztatásából eredő tevékenység során, de az egyetemi erőforrások jelentős felhasználásával hoz létre szellemi alkotást, azt úgy kell tekinteni, hogy a kutató – az intézményi erőforrások használatának ellenében – hozzájárult a jogok egyetem általi megszerzéséhez. A hallgatókra vonatkozóan is speciális szabályokat találunk: a

rendes tanulmányaik során létrehozott szellemi alkotásokat és az ahhoz kapcsolódó szellemi tulajdon-jogokat a hallgatók szerzik meg, kivéve a doktori hallgatókat, illetve azon eseteket, ha a hallgató hallgatói státuszát külön megállapodás alapján egy harmadik fél biztosítja, vagy az egyetemi erőforrások jelentős felhasználásával végez kutatási tevékenységet. A kivételként említett esetekben a szellemi alkotás feletti rendelkezési jogot az egyetem vagy szükség szerint a támogatást (jellemzően ösztöndíjat) nyújtó harmadik fél szerzi meg. A vendégkutatók szintén kötelesek átruházni az egyetemre bármely olyan szellemi alkotás feletti rendelkezési jogát, amelyet az egyetemmel történő együttműködés keretein belül végzett kutatási tevékenység során hoztak létre. A szerzői művekhez kapcsolódóan is egyedi szabállyal találkozhatunk: az ezekhez fűződő valamennyi jog azok szerzőjéi, függetlenül az intézményi erőforrások felhasználásától. Ez alól kivételt a kifejezetten az egyetem által megrendelt vagy támogatott kutatás végzése során létrejövő, illetve egyéb, harmadik féllel kötött megállapodás során létrejövő szerzői művek jelentenek, amely esetekben figyelembe kell venni a vonatkozó megállapodások rendelkezéseit. A külső partnerekkel történő együttműködés körében a DE külön-külön állapít meg szabályokat az egyes kutatáshoz kapcsolódó szerződéstípusok kapcsán, ahol a szerződéses tevékenység eredményeként keletkező szellemi tulajdonra vonatkozóan is találunk irányelveket.

Eötvös Loránd Tudományegyetem: A szabályzat közvetlenül a szolgálati találmányra vonatkozó szabályokra hivatkozik, egyebekben nem rendelkezik a szellemi alkotásokhoz fűződő jogokról.

MTA KOKI és MTA SZBK: A szellemi alkotásokhoz fűződő jogokról mindkét szabályzatban szó szerint megegyező, részletes rendelkezéseket találunk, melyek egyedi módon kitérnek a munkaköri kötelezettség fogalommagyarázatára. Az általunk már korábban javasoltakkal is összhangban bizonyos esetekben az intézmény mint munkáltató akkor is megszerezheti a rendelkezési jogát szellemi alkotásra, ha a létrehozására irányuló tevékenység nem a munkaköri kötelezettség része. Ha a szellemi alkotás kidolgozására más természetes személlyel, intézménnyel vagy gazdálkodó szervezettel együttműködve kerül sor, a szellemi alkotás tulajdonjoga az együttműködők között olyan arányban oszlik meg, amely tükrözi a szellemi alkotás létrehozásához való hozzájárulás arányát. Ezt az arányt az együttműködők közötti külön szerződésben – figyelemmel a szabályzat és az együttműködő szervezet szellemi tulajdonra vonatkozó politikájában foglalt rendelkezésekre – előzetesen kell meghatározni. Ilyen szerződés hiányában úgy kell tekinteni, hogy a felek között a jogok egyenlő arányban oszlanak meg.

Óbudai Egyetem: A szabályzat az előzőekben ismertetett általános szabályokat rögzíti az intézmény jogszerzésére és a külső partnerekkel végzett együttműködésre vonatkozóan.

Pécsi Tudományegyetem: A szabályzat a korábbiakban ismertetett általános szabályokat rögzíti azzal, hogy a rendelkezési joga – az új KFI-törvényben foglaltakkal összhangban – immáron az államot illeti meg, és az állam nevében és képviselőjében az egyetem tulajdonosi jogokat gyakorol. A vendégkutatókra vonatkozóan a debreceni gyakorlathoz hasonlóan itt is külön rendelkezést találunk: amennyiben jelen szabályzat személyi hatálya alá tartozó feltaláló egy másik intézményben eltöltött

vendégkutatói tartózkodás során hoz létre szellemi alkotást, az ahhoz fűződő jogokról az egyetem és a másik intézmény között létrejövő megállapodásban kell rendelkezni. Amennyiben a vendégkutatói tartózkodás során nem merül fel az egyetem szellemi tulajdon-jogainak érintettsége, eltérő előzetes megállapodás hiányában a létrehozott szellemi alkotás a másik intézményt illeti meg.

Semmelweis Egyetem: A szabályzat az előzőekben ismertetett általános szabályokat rögzíti az intézmény megszerzésére és a külső partnerekkel végzett együttműködésre vonatkozóan.

Szegedi Tudományegyetem: Az általánosnak tekinthető szabályokon túlmenően a korai nyilvánosságra hozatal megakadályozása céljából rögzítésre került egy különleges szabály is: az alkotó álláspontja szerint iparjogvédelmi oltalomban részesíthető szellemi alkotást bemutató tudományos publikáció a bejelentés benyújtása előtt csak akkor hozható nyilvánosságra, ha az alkotó a publikáció szövegét megjelenésének tervezett időpontja előtt legalább 10 nappal megküldi a Kutatás-fejlesztési és Innovációs Igazgatóságnak, amely 10 napon belül nyilatkozik arról, hogy a publikáció megjelentetése veszélyezteti-e a szellemi alkotás oltalmazhatóságát. Amennyiben veszélyezteti, a megjelenést legkésőbb az oltalomszerzésre irányuló bejelentés benyújtását követő 5. napig el kell halasztani.

A szellemi alkotásokhoz fűződő jogok szabályozásával kapcsolatos specifikus javaslatok

1. Javasoljuk, hogy a szabályzatok ne általánosságban, hanem külön-külön rendelkezzenek a kutatók, hallgatók, vendégkutatók és más személyek által az intézményre átruházott szellemi tulajdon-jogokról, ugyanis ezek sok esetben eltérő és kifinomult szabályozást igényelnek. Jó példa erre a BME és a DE szabályzata, melyben személyi körönként definiált egyedi szabályokkal találkozhatunk. Bizonyos esetekben indokolt lehet kitérni arra is, hogy az intézményi erőforrások milyen mértékű használata alapozza meg az intézmény megszerzését.
2. Indokolt esetben célszerű külön-külön rendelkezni a szabályzat tárgyi hatálya alá tartozó egyes szellemi alkotásokhoz fűződő jogok sorsáról. A szerzői művek körében például nem életszerű, hogy az intézmény megszerzi a tudományos publikációk feletti rendelkezési jogot, ugyanis ezeket jellemzően a szerzők (kutatók) adják át közvetlenül a kiadóknak a kiadóval kötött szerződés (copyright transfer agreement) útján.
3. A harmadik személyekkel végzett együttműködésre vonatkozóan minden intézmény állapítson meg – lehetőség szerint szerződéstípusonként – részletes szabályokat, melyek irányadók lehetnek a partnerekkel történő egyeztetések során. Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy harmadik felek nem kötelezhetők a szabályzat rendelkezéseinek betartására, így az intézménynek meg kell hagynia a lehetőséget az abban foglaltaktól való eltérésre is.

D A szellemi alkotások kezelése

Általános megállapítások

A szellemi alkotások védelméről és hasznosításáról a rendelkezési jogokat megszerző kutatóhelynek kell gondoskodnia, részben a szolgálati találmányokra vonatkozó törvényi kötelezettségből adódóan, részben az intézményi szabályzatban előírtak nyomán. Jelen fejezet kapcsán elsősorban azt vizsgáltuk, hogy az egyes intézményeknél melyik szervezeti egység felelős a szellemi alkotások menedzseléséért, milyen eljárásrend került ezzel kapcsolatosan kialakításra, és milyen döntéshozatali mechanizmus segíti a folyamatot. Az egyetemi szellemi alkotásokat a jelen fejezet elején bemutatott technológiatranszfer-irodák gondozzák, míg az akadémiai kutatóintézeteknél egy-egy felelős személy vagy éppen a kutatók azok, akik menedzselik a találmányokat.

A hazai gyakorlatot áttekintve a TTI-k feladatköre általánosságban az alábbiakban állapítható meg a szellemi alkotások kezeléséhez kapcsolódóan:

- a) a szellemi alkotások felkutatása, azonosítása és a bejelentő űrlapok fogadása;
- b) a szellemi alkotások nyilvántartása és értékelése;
- c) döntés-előkészítés, az intézményi döntéshozó testület/bizottság munkájának segítése;
- d) az iparjogvédelmi eljárások lebonyolítása, beleértve a fizetési kötelezettségek határidejének figyelését és a számlák kifizetésének indítását;
- e) további források bevonása a találmány továbbfejlesztéséhez, befektetőkeresés;
- f) a hasznosítás folyamatának elősegítése, partnerkeresés, technológiamarketing;
- g) a hasznosítási tárgyalások lefolytatása, licencszerződések előkészítése;
- h) támogatás nyújtása spin-off és start-up vállalkozások alapításához;
- i) a licenciába adott szellemi alkotások hasznosításának nyomon követése, monitoring, az intézményt megillető díjak beszedése;
- j) innovációs képzések, rendezvények, partnertalálkozók szervezése;
- k) a gazdasági szféra innovációs szükségleteinek felmérése, és ezek közvetítése a kutatók felé;
- l) az intézmény kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységét érintő stratégiai irányokat és szabályozási környezetet meghatározó dokumentumok előkészítése.

A szellemi alkotások kezelésére vonatkozó gyakorlat összehasonlítása

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem: A BME-n speciális helyzet alakult ki, mely jól tükröződik a hatályos szabályzatban: a szellemi alkotások menedzselésével kapcsolatos eljárás lebonyolítása és a döntések meghozatala főszabály szerint kari hatáskörben történik. Szintén a karok feladata saját szellemi vagyoniuk nyilvántartása és értékelése. A karoknak ugyanakkor megvan a lehetőségük, hogy a szakmai-piaci értékeléshez, az iparjogvédelmi eljárások lebonyolításához és a hasznosítási törekvésekhez – díjazás ellenében – igénybe vegyék a Műegyetemi Technológia- és Tudástranszfer Iroda szakértői szolgáltatásait. A karok által lebonyolított folyamat során a TTI-t tájékoztatási jog illeti meg, illetve a hasznosításról szóló döntést megelőzően ki kell kérni annak előzetes véleményét.

Bár a szabályzatban még nem került rögzítésre, a lefolytatott interjú során kiderült, hogy 2017-ben – szenátusi határozat formájában – az intézmény létrehozta az Innovációs Tanácsot. Összetételét tekintve nagy előnye, hogy a rektorhelyettes, a kancellár és a fontosabb karok képviselőin túl két külsős tagja is van, két ipari szereplő képviselőjében. A tanács feladata, hogy kialakítsa az innovációs keretrendszert az egyetemen, valamint olyan ajánlásokat hozzon létre, amelyek által a szellemi tulajdon-kezelés és az innovációs tevékenység intézményi szinten, központosítva működhet.

Debreceni Egyetem: Az intézményben a Kutatáshasznosítási és Technológiatranszfer Központ (KTTK) látja el a bevezetőben ismertetett általános feladatokat. Az iparjogvédelemmel kapcsolatos döntéseket szükség szerint a Technológiatranszfer Tanácsadó Testület hagyja jóvá. A TTI a kutatók bevonásával és az érintett kar vezetőjének rendszeres tájékoztatása mellett egyeztet és tárgyal a technológiatranszferrel kapcsolatos szerződések körében. A hasznosítással kapcsolatos végleges döntéseket, így például az átruházási/licenciamegállapodás vagy a spin-off cég alapítása feltételeivel kapcsolatos döntéseket a KTTK előkészítő tevékenysége és javaslata alapján az egyetem rektora és kancellárja hozza meg, minden ismert körülmény figyelembevételével. Amennyiben az egyetem úgy dönt, hogy nem kívánja kezelésbe venni, fenntartani vagy hasznosítani a szellemi alkotást, igényt tarthat a kutató által történő hasznosításból származó, a kutatót illető bevétel 8 százalékára.

A lefolytatott interjú nyomán tudtuk meg, hogy az intézményben 2017-ben megalakult az Innovációs Ökoszisztéma Központ, mely a spin-off és start-up vállalkozásokkal kapcsolatos inkubációs feladatok mellett felelős az egyetemi kutatók és hallgatók vállalkozói tudatosságának növeléséért és az intézményi szellemi alkotásokat is érintő befektetési folyamatok menedzseléséért.

Eötvös Loránd Tudományegyetem: Az ELTE-n az Innovációs Központ felelős a szellemi alkotásokkal kapcsolatos eljárások lebonyolításáért, a döntéseket pedig az Egyetemi Találmányi Testület hozza. Ha az egyetem nem él a hasznosítás jogával, kikötheti, hogy a találmány kutatók általi hasznosításából származó nettó árbevétel 10%-ára tart igényt.

MTA KOKI és MTA SZBK: A szellemi alkotásokkal kapcsolatos eljárásrend lényegében megegyezik a két intézményben. Az MTA SZBK-ban a Pályázati Iroda, míg az MTA KOKI-ban az Intéze-

ti Titkárság látja el az általános technológiatranszfer-feladatokat. A döntéselőkészítő és javaslattevő jogkörrel rendelkező testület is csak a nevében különbözik a két intézményben: a KOKI-ban az Intézeti Technológia Transzfer Bizottság, míg az SZBK-ban az Kutatóközpont Igazgató Tanácsa vagy a Szabadalmi Bizottság látja el ezt a feladatot. Mindkét intézményben az igazgató/főigazgató gyakorolja a szabályzattal összefüggő munkáltatói jogkört, így a szellemi alkotásokról szóló írásos bejelentést is felé kell megtenni.

Óbudai Egyetem: A szabályzatban az illetékes rektorhelyettes van kijelölve a szellemi alkotások bejelentésének fogadására és az azzal kapcsolatos döntések meghozatalára. A rektorhelyettes munkáját az Innovációs Tanács segíti, mely 3 fős bizottságban jár el, és szükség esetén külső szakértők is bevonhatók a döntés-előkészítésbe. A hasznosítási ügyletekről is az illetékes rektorhelyettes dönt kancellári ellenjegyzés mellett. Amennyiben az egyetem a szellemi alkotás feletti jogáról az oltalom megszerzésére irányuló eljárások bármely szakaszában vagy a végleges oltalom időtartama alatt lemond, úgy a feltalálót mindezen jogok ingyenesen megilletik.

Pécsi Tudományegyetem: A szellemi alkotások kezelésére a Kutatáshasznosítási és Technológia-transzfer Osztály van kijelölve a szabályzatban. Ez a szervezeti egység fogadja a bejelentési űrlapokat, nyilvántartásba veszi és értékeli a szellemi alkotást és döntés-előkészítő tevékenységet végez az Innovációs Bizottság (IB) számára. Az IB a Szenátus állandó Bizottságaként működik, és a szellemi alkotásokkal kapcsolatos minden döntés hozzá tartozik. A TTI felelős a hasznosítási stratégia kialakításáért és megvalósításáért, továbbá a hasznosítással kapcsolatos szerződések menedzseléséért.

Amennyiben az egyetem a szellemi alkotás feletti jogáról az eljárás bármely szakaszában lemond, úgy az alkotót mindezen jogok ingyenesen illetik meg azzal, hogy az esetleges bármely további hasznosítás nyereségéből az egyetem igényt tarthat a lemondás időpontjáig keletkezett készkiadásainak mértékéig terjedő részre, illetve a szellemi alkotás eladásából vagy hasznosításából származó nettó árbevétel bizonyos százalékára. A felek a lemondó határozat részeként állapodnak meg a pontos arányokban.

Semmelweis Egyetem: A 2005-ben elfogadott szabályzat szerint a Technológiai Transzfer Iroda végzi a szellemi alkotásokkal kapcsolatos feladatokat, mely jelenleg az Innovációs Igazgatóságnak felel meg. A döntéseket a TTI igazgatójának javaslatára egyszerű többséggel az Egyetemi Technológiai Transzfer Bizottság (ETTB) hozza meg. Amennyiben az egyetem a szellemi alkotáshoz kapcsolódó jogairól az eljárásnak bármely szakaszában lemond, úgy a kutatót mindezen jogok ingyenesen megilletik azzal, hogy az esetleges bármely további hasznosítás nyereségéből az egyetem igényt tarthat a lemondás időpontjáig keletkezett igazolt költségeinek és készkiadásainak mértékéig terjedő részre és az árbevétel 10 százalékára. A lemondásról a döntést a TTI igazgatójának javaslatára egyszerű többséggel az ETTB hozza meg.

Szegedi Tudományegyetem: Az intézmény a szellemi alkotásokkal kapcsolatos jogai gyakorlásáról szóló döntések meghozatalára Innovációs Bizottságot hozott létre. Az Innovációs Bizottság elnöke a mindenkor rektor, tagjai a rektor által felkért személyek és a kutatás-fejlesztési és innovációs igazgató,

aki egyben a bizottság titkári feladatait is ellátja. Az Innovációs Bizottság döntéseinek végrehajtásáért és általánosságban a technológiatranszfer-feladatok ellátásáért a Kutatás-fejlesztési és Innovációs Igazgatóság felelős. Az Innovációs Bizottság jogállását és hatáskörét külön ügyrend szabályozza. Az egyetem az összes körülmény mérlegelésével, esetileg dönt a hasznosításról, a szellemi alkotásnak a hasznosító vállalkozás részére történő rendelkezésre bocsátásáról, vagy a hasznosítás más részére történő engedélyezéséről, illetve a szellemi alkotásból vagy az iparjogvédelmi oltalomból eredő vagyoni jogok átruházásáról és a belső hasznosításról.

Amennyiben az egyetem a szellemi alkotáshoz fűződő jogairól az eljárás bármely szakaszában lemond, az alkotót mindezen jogok ingyenesen megilletik azzal, hogy az esetleges további hasznosítás nyereségéből az egyetem igényt tart a lemondás időpontjáig keletkezett készkiadásainak mértékéig terjedő részére.

A szellemi alkotások kezelésére vonatkozó specifikus javaslatok

1. Az intézmények egyértelműen jelöljék ki a szellemi alkotások kezeléséhez és hasznosításához kapcsolódóan a végrehajtásért felelős szervezeti egységeket és a döntéshozó jogkörrel bíró személyeket/testületeket. Egyes vizsgált szabályzatok általánosságban az intézményt jelölik meg felelősként, ami bizonytalanságot okozhat az eljárásban érintettek körében. A felelősségi körök átláthatósága növeli a kutatókban és a külső partnerekben a bizalmat, elősegíti a határidők betartását és az intézményen belüli folyamatkezelést.
2. Szintén az eljárás átláthatóságának növelése érdekében javasoljuk, hogy minden intézmény rendelkezzen arról, hogy a szellemi alkotásról történő lemondást követően igényt tart-e, és ha igen, milyen mértékben a kutatók általi hasznosítás során elért árbevétel egy részére.
3. Jelenleg nincs egységes gyakorlat a közfinanszírozású kutatóhelyek körében a szellemi alkotások könyvviteli szempontból történő értékelésére és számviteli nyilvántartására. Javasoljuk, hogy ebben a tárgykörben országos szinten kerüljön kialakításra egy olyan iránymutatás, mely tükrözi és kezeli a szellemi alkotások természetéből fakadó sajátosságokat, és a helyes gyakorlat kialakítására ösztönzi a kutatóhelyeket.

E A kutatók motiválása, a hasznosításból származó bevételek megosztása

Általános megállapítások

A kutatók motiválásának egyik legfontosabb eszköze a hasznosításból származó bevételek megosztása a szellemi alkotás kidolgozásában részt vevő feltalálókval. A szabályzatok áttekintése és az interjúk során megismert gyakorlatok alapján megállapítható, hogy a szellemi alkotás hasznosításából származó bevételből a feltalálókknak járó díjfizetés számításának módja és annak mértéke igen változatos képet mutat az intézmények körében.

Összességében elmondható, hogy a kutatóhelyek a hasznosítás során elért bevételből először levonják a szellemi alkotás védelmével és hasznosításával kapcsolatosan felmerülő intézményi költségeket, és az így fennmaradó összeg kerül megosztásra a feltalálók és az intézmény, illetve annak szervezeti egységei

között. A kockázatmegosztás elvét figyelembe véve általában százalékos arány kerül meghatározásra, mely a feltalálókknak/alkotókknak járó díjazás esetén 25–70% között mozog. Az intézmények többségénél – a szabadalmi törvény rendelkezéseit követve – a feltalálókknak belső hasznosítás és titokban tartás esetén is jár díjazás, azonban erre nem látunk gyakori példákat. Az intézményt megillető, fennmaradó összeg általában a kutató foglalkoztató kar és/vagy szervezeti egység és az egyetemi központi innovációs alap között kerül felosztásra.

Az interjúk eredményeként megállapítható, hogy ma a hazai közfinanszírozású kutatóhelyek nem rendelkeznek egyéges teljesítményértékelési és motivációs rendszerrel. A minősítés, értékelés kötelezettségét ugyan előírja a közalkalmazotti törvény, azonban annak kötelező tartalmi elemeire és megvalósítására vonatkozóan nem ad kitanítást. Intézményenként változó a kép a tekintetben, hogy kari/önálló szervezeti egység szinten alkalmaznak-e teljesítményértékelési és motivációs rendszert vagy sem, továbbá az is, hogy az milyen pillérekre épül, és milyen hatással van az oktató, kutató előmenetelére, életpályájára. A legtöbb interjúalany azonban megerősítette egy jól működő, akár országos rendszer kialakításának szükségességét a kutatók motivációja kapcsán, ahol az akadémiai előmenetelben is meg kellene jelennie a kutatók innovációs tevékenységének.

A kutatók motiválására vonatkozó szabályok összehasonlítása

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem: Az alkotói díj alapjának és mértékének számítását az egyetem szabályzata elkülönítetten rendezi annak mentén, hogy iparjogvédelmi oltalomban részesíthető kutatási eredményről van-e szó vagy szerzői műről. Iparjogvédelmi oltalomra alkalmas kutatási eredménynél az alkotói díj alapja az *ellenérték fejében történő hasznosítás* esetében a hasznosításból származó nettó bevétel (azaz a bruttó bevételből le kell vonni a szellemi alkotás védelmével és hasznosításával kapcsolatosan felmerülő intézményi költségeket).

Ha a szellemi alkotás hasznosítása az *egyetem részesedésével működő hasznosító vállalkozáson* keresztül történik, akkor a díjalap a vállalkozásnak a szellemi alkotással összefüggésben keletkező adózott eredményének egyetemet megillető része. Ez utóbbi díjazás abban az esetben is megilleti a kutatókat, ha a társasági tagok osztalék fizetéséről nem határoztak. A kutatókat megillető díjazás számítására a BME sávós felosztást alkalmaz. A kutatók együttes, bruttó módon értelmezett díjazása tehát a díjalap összegétől függően az alábbiak szerint alakul.

Díjalap összege	Feltalálók részesedése
1 millió Ft-ig	80%
1–3 millió Ft között	60%
3–5 millió Ft között	50%
5–10 millió Ft között	40%
10 millió Ft felett	30%

A BME, a vizsgált szabályzatok között egyedülálló módon, a szerzői művek hasznosítása után járó díjazást külön szabályozza. Főszabály szerint a szerzői műre vonatkozó felhasználási engedély biztosítása vagy a vagyoni jogok átruházása esetén a fenti táblázat szerinti díjazás illeti meg a szerzőket. A közalkalmazotti jogviszonyból fakadó kötelezettség körében létrehozott szoftvert és adatbázist ugyanakkor – eltérő megállapodás hiányában – kizárja azon szerzői művek köréből, melyek után az alkotót díjazás illetheti meg. Szintén nem illeti meg díjazás a szerzőt az oktatási segédanyag belső felhasználása után, ha az szorosan kapcsolódik a szerző oktatási tevékenységéhez. A munkaköri köteleseggként megalkotott tankönyvre vagy jegyzetre vonatkozóan a díjazás a felek megállapodásától függő mértékű egyösszegű díj vagy a nettó bevétel 50%-a.

A BME-n ugyanakkor általános tapasztalat, hogy többnyire nem a találmányi díj megfizetésével, hanem a feltalálók által alapított hasznosítót vállalkozás részére biztosított kizárólagos hasznosítási joggal tudják motiválni az érintett kutatókat.

Debreceni Egyetem: A hasznosításból származó első egymillió forint az egyetem költségeinek levonása nélkül 100%-ban a feltalálók részére kerül megfizetésre. Az első egymillió forint felül beérkező bevételből le kell vonni az egyetem költségeit, így a nettó árbevétel ezt követően az alábbiak szerint kerül megosztásra:

Feltalálók	60%
Kar	15%
A feltalálók munkavégzése szerinti szervezeti egység (tanszék, intézet)	10%
Innovációs Alap	15%

Különleges esetekben az egyetem fenntartja a jogot, hogy tárgyalásokat kezdeményezzen a bevételek fentieként eltérő megosztásáról, különösen akkor, amikor üzletrész eladásából vagy osztalék kifizetéséből származó bevétel megosztásáról kell rendelkezni. Továbbá spin-off-alapítás útján történő hasznosítás esetén az egyetem és a kutatók külön megállapodásban rendelkeznek a törzstőke szerinti részesedésükről. A Debreceni Egyetem szabályzata azt is előírja, hogy az eseti tárgyalások során figyelembe kell venni a kutatók tervezett hozzájárulását a további fejlesztéshez és hasznosításhoz, illetve az egyetem és bármely olyan harmadik fél anyagi hozzájárulását, amely további részesedést szerez a törzstőkéből.

Eötvös Loránd Tudományegyetem: A szabályzat nem határoz meg konkrét mértéket a kutatók díjazására vonatkozóan: a díjazási szerződésben eseti jelleggel kell meghatározni a feltalálók díjának összegét, illetve a díjmeghatározás módját, továbbá a díjazás időtartamát és az oltalom megszerzésével, fenntartásával, illetve az értékesítéssel/hasznosítással összefüggő költségek fedezésének módját. Ha a találmány hasznosításából származó nettó intézményi árbevétel nem éri el az elszámolható költségek kétszeresét, akkor a nettó árbevétel 50%-a illeti meg az egyetemet. Az ELTE szabályzata arról is rendelkezik, hogy a hasznosításból befolyt bevétel egyetemre eső részét miként kell felosztani:

az egyetemenél maradó bevétel 50%-a a kockázati alapba kerül, 25%-ot egyetemi központi feladatra kell fordítani, végül a maradék 25%-ot a feltalálót foglalkoztató szervezeti egység részére kell rendelkezésre bocsátani.

MTA SZBK: A szabályzat egyedi módon rögzíti a díj mértékének megállapítása során számításba veendő tényezőket. Az eljárással kapcsolatos költségek levonása után a nettó árbevétel felosztása a szerzői művek hasznosítása esetén sávosan történik az alábbi táblázatban foglaltak szerint:

Szerzői művek hasznosításából elért nettó árbevétel	Feltalálók részesedése
10 millió Ft-ig	60%
10–50 millió Ft között	50%
50 millió Ft felett	40%

Azon szellemi alkotások tekintetében, amelyekre iparjogvédelmi oltalom szerezhető, valamint az ezekhez közvetlenül kapcsolódó védjegyek esetén a kutató(k) javára fizetendő találmányi díj a bevétel nagyságától függetlenül 30%, míg a kutatóközpontot a díj 70%-a illeti meg. A bevételek kutatóközpontot illető részének az 50%-a minden esetben az intézmény innovációs alapjába kerül. Amikor a szellemi alkotás hasznosítása nem eredményez bevételt a kutatóközpontnak, vagy azt az intézmény saját tevékenységi körében hasznosítja, az igazgatótanács dönt az esetleges találmánydíj-szerződés megkötésének kérdésében.

MTA KOKI: Ez a szabályzat is felsorolja a díj mértékének megállapítása során számításba veendő tényezőket. A debrecenihez hasonló speciális szabály, hogy a hasznosításból származó első egymillió forint a kutatóközpont költségeinek levonása nélkül 100%-ban a feltalálók részére kerül megfizetésre. Az első egymillió forint felül beérkező bevételből le kell vonni a kutatóközpont költségeit, így a nettó árbevétel ezt követően az alábbiak szerint oszlik meg:

Nettó árbevétel összege	Feltalálók részesedése	Feltalálók munkacsoportjának bevétele	Intézet bevétele
50 millió Ft-ig	60%	10%	30%
50 millió Ft felett	40%	10%	50%

Az ügyvezető igazgató javaslatára, az ITTB hozzájárulásával a fentieként eltérő, a kutatók számára kedvezőbb díjszerződés is köthető.

Óbudai Egyetem: A szellemi alkotás hasznosításából és/vagy értékesítéséből származó haszon a szellemi alkotás létrehozásában közreműködő feltalálók és az alap között kerül felosztásra. Főszabályként a feltalálók javára fizetendő hányad: 60%, az alapba befolyó hányad pedig 40%.

Pécsi Tudományegyetem: A szellemi alkotás hasznosításából befolyó összeget a többi intézménynél is megfigyelhető gya-

korlat szerint csökkenteni kell a szellemi alkotás jogi oltalmával, valamint a hasznosítására, értékesítésére irányuló eljárással kapcsolatos költségekkel. Az így fennmaradt összeg a szellemi alkotást létrehozó feltaláló(k), a kar/szervezeti egység és az egyetemi innovációs alap között kerül felosztásra. A felosztás alapján a feltalálókat 70%, a kar/szervezeti egységet 10% illeti meg, és az egyetemi innovációs alapba a nettó bevétel 20%-a kerül. Több feltaláló esetén a feltalálói hányadoknak megfelelően kell felosztani a feltalálóknak járó összeget.

Semmelweis Egyetem: Az SE-n is érvényesül a korábban már említett „első egymillió szabály” azzal a kiegészítéssel, hogy ha egy szellemi alkotást több oltalom is véd, akkor ez a szabály csak egyszer alkalmazható. A további bevételek esetében a szokásos költségek levonását követően a nettó bevétel sávosan kerül felosztásra.

Nettó árbevétel összege	Feltalálók részesedése	Feltalálók munkacsoportjának bevétele	Egyetem bevétele
10 millió Ft-ig	60%	10%	30%
10–50 millió Ft között	40%	20%	40%
50 millió Ft felett	30%	20%	50%

A fenti arányoktól a kutató és az egyetem közötti díjszerződés kifejezett rendelkezésével – tekintettel elsősorban a kutató által a hasznosítás sikeréhez történő hozzájárulás mértékére – a kutató javára el lehet térni. A kutató számára kedvezőbb díjszerződést az egyetem a TTI igazgatójának javaslatára az ETTB hozzájárulásával köthet.

További motivációt jelenthet és a SE szabályzatában egyedülálló rendelkezés, hogy a kutatókat, valamint a szellemi alkotások hasznosításában közreműködő személyeket az egyetem rektora jutalomban részesítheti, az arra érdemes személyeket javasolhatja országos díjazásban részesíteni.

Szegedi Tudományegyetem: A kutatókat megillető díj alapjának definiálását követően a szabályzat itt is rendelkezik az intézménynél felmerülő költségek kötelező levonásáról. Az így kiszámított díjalap az alkotók/feltalálók, az Innovációs Alap, az egyetem menedzsmentegységei és az alkotó szervezeti egysége között kerül felosztásra. A felosztás főszabálya szerint a menedzsment szervezeti egységei és az Innovációs Alap együttes részesedése nem haladhatja meg a 40%-ot, ezen belül pedig az Innovációs Alap részesedése nem lehet kevesebb, mint 20%. Az alkotók részesedése nem lehet kevesebb, mint 50%, végül az őket foglalkoztató szervezeti egység részesedése nem lehet több, mint 10%.

A hasznosításból származó bevételek megosztására, a kutatók motiválására vonatkozó specifikus javaslatok

1. A találmányi díjakat terhelő magas adó- és járulékfizetési kötelezettség kedvezőtlenül hat a hasznosítási folyamatra, és végső soron arra is ösztönözheti a kutatót, hogy bele se kezdjen a jelentős szakmai hozzájárulást igénylő szabadalmaztatási eljárásba, vagy esetenként az intézményen kívül keresse a hasznosítási lehetőséget. Ennek a problémakörnek

a megoldására, a kutatói motiváció növelése érdekében javasoljuk a **találmányidő-fizetés adókedvezményben történő részesítését.**

2. A kutatáshasznosítási tevékenységet nem lehet függetleníteni az akadémiai környezettől, ezért a szellemi alkotások létrehozásában központi szerepet játszó kutatók érdekltetését a kutatói életpályamodellben is tükrözni kell. Ezért javasoljuk, hogy a minőség- és teljesítményalapú **kutatói előmeneteli rendszer** értékelési tényezői között hangsúlyosan jelenjenek meg az innováció és a kutatáshasznosítás területén elért eredmények.

3. Az intézmények törekedjenek arra, hogy a szabályzatban előre rögzítésre kerüljenek a hasznosításból származó bevételek megosztásának arányai a kutatók és az intézmény között. Az átláthatóság és kiszámíthatóság növeli a bizalmat a kutatókban, míg bizonytalan mértékű, adott esetben az aktuális intézményi vezetés döntésétől függő jövőbeli díjazás esetében nem feltétlenül alakul ki a kellő motiváció az innovatív kutatókban a hasznosítási törekvések irányába.

F Összeférhetlenség és titoktartás

Általános megállapítások

Az összeférhetlenségre és titoktartásra vonatkozóan nem találunk explicit rendelkezéseket minden szabályzatban, ugyanakkor mindkét terület fontos a kutatási eredmények menedzselése és hasznosítása szempontjából. A két fogalom kapcsolódik egymáshoz, hiszen a kutatói összeférhetlenség szabályozása sok esetben az intézmények tulajdonában álló üzleti titkok megőrzését is célozza. Az összeférhetlenség alapvetően munkajogi szempontból értelmezendő szabályozási terület, és olyan vetületeket szabályoz, mint pl. a kutató munkaidején kívüli kutatási tevékenység végzése más szervezeteknél. Ez utóbbi kérdés különösen a spin-off vállalkozások alapítása során jelent problémát, hiszen a kutatók itt jellemzően az intézményi kutatási témájukkal azonos területen dolgoznak, amikor is nehéz lehatárolni egymástól a kutatóhelyen és a spin-off cégben végzett tevékenységet. A legtöbb intézmény már találkozott hasonló problémakörrel, amiket általában eseti jelleggel igyekeznek megoldani egységes, korszerű szabályozás hiányában. A hasznosítók/vállalkozásokkal és az összeférhetlenséggel kapcsolatos kérdéskört a tanulmány III. fejezetében fejtettük ki bővebben. Bár a napi gyakorlatban felmerülő anomáliák miatt indokolt lenne, a vizsgált szellemi tulajdonkezelési szabályzatok közül ezzel kapcsolatos iránymutatást csak az SZTE és az SE szabályzata tartalmaz, melyek a közalkalmazotti törvény 41. § (5) bekezdésében foglalt rendelkezést ismétlik meg. A Kjt. ezen rendelkezése egyébiránt korszerűtlennek tekinthető, hiszen csak a KFI-törvény szerinti hasznosítók/vállalkozás kapcsán ad kimentést, míg a gyakorlatban a törvényi definíción kívül eső spin-off cégeket lelhetünk fel a kutatóhelyek környezetében.

A titoktartás szabályozása rendszerint az intézmény érdekkörében tartott kutatási eredmények, a korai publikáció elkerülésére irányuló törekvések és a külső partnerekkel közösen végzett kutatási és üzleti tevékenységek körében merül fel. Az interjúk elkészítése során vizsgáltuk, hogy a titoktartásra vonatkozó szabályok mennyiben veszik figyelembe az akadémiai szabadság alapelvét. A korai nyilvánosságra hozatal veszélyeztetheti a szellemi alkotás védelmét és hasznosítását. Ezért az oltalomszerzés

érdekében a feltalálókna már a kutatás-fejlesztési folyamat korai fázisában fel kellene mérniük a nyilvános közzététel szellemi tulajdon-védelmi szempontú következményeit, a szabályozás szintjén azonban nem minden intézmény esetében jelenik meg ez az irányelv, a gyakorlatba pedig még kevésbé sikerült ezt átültetni a tapasztalatok szerint.

A titoktartásra vonatkozó szabályok összehasonlítása

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem és a Szegedi Tudományegyetem szabályzata nem tartalmaz speciális rendelkezéseket az összeférhetlenségre és a titoktartásra vonatkozóan.

Debreceni Egyetem: A szabályzat fő elvként rögzíti, hogy a kutatónak idejét és szellemi tudását elsősorban az egyetemen folyó oktatásra, kutatásra és tudományos programokra kell fordítania. A kutatók felelősséggel tartoznak továbbá azért, hogy a külső partnerekkel kötött megállapodásokban foglaltak ne legyenek összeférhetetlenek az egyetemmel szembeni kötelezettségeikkel, kötelesek tájékoztatni a velük szerződni kívánó természetes vagy jogi személyeket arról, milyen kötelezettségeik vannak az egyetem felé. Továbbá a kutatók kötelesek haladéktalanul bejelenteni bármilyen esetleges vagy fennálló összeférhetlenséget a TTI felé annak érdekében, hogy minden érintett fél számára kedvező megoldás szülessen az összeférhetlenség kezelésére. A szabályzat szerint az összeférhetlenséggel kapcsolatos kérdésekben a rektor dönt.

A DE szabályzata azt is kimondja, hogy a kutatók kötelesek megőrizni az egyetem üzleti titkait. A szabályzat értelmében üzleti titoknak minősül többek között minden, az egyetemen folyó kutatáshoz kapcsolódó olyan tény, információ, megoldás vagy adat, amelynek nyilvánosságra hozatala, illetéktelen személy által történő megszerzése vagy hasznosítása károsíthatná vagy veszélyeztethetné az egyetem jogszerű pénzügyi, gazdasági vagy üzleti érdekeit. A kutatók a harmadik felekkel történő kommunikáció során kötelesek az általában elvárható gondossággal eljárni a titoktartási rendelkezések tekintetében. Amennyiben bármilyen kétség merül fel összeférhetlenségi vagy titoktartási kérdésekben, a kutatóknak egyeztetniük kell a TTI-vel. Részben idekapcsolódik az a szabály, miszerint a kutatók kötelesek tartózkodni bármiféle nyilvános közzétételtől, amíg az iparjogvédelmi oltalom megszerzésére irányuló bejelentés nem történik meg. Az egyetem pedig minden erőfeszítést megtesz annak érdekében, hogy kerülje az akadémiai publikációk indokolatlan késleltetését.

MTA KOKI és MTA SZBK: Mindkét szabályzat fontos szabályt állapít meg a titoktartás körében a szabadalmaztatást veszélyeztető korai közzététel megakadályozására: a szerző köteles meggyőződni arról, hogy a bármilyen módon publikálásra szánt tudományos cikke nem tár fel olyan információt, ami a tudományos cikk háttérében álló megoldás iparjogvédelmi oltalom alá helyezését kizárja vagy veszélyezteti, továbbá más szerzői, iparjogvédelmi vagy más jogszabály alapján védett jogát sérti. A kutatóközpont főigazgatója indokolt esetben legfeljebb 60 nappal késleltetheti a publikáció megjelenését.

Óbudai Egyetem: Az intézmény a titoktartással kapcsolatban rögzít szabályokat: a szellemi alkotással kapcsolatos eljárásokban részt vevő, a szabályzat hatálya alá tartozó személyeket teljes körű titoktartási kötelezettség terheli. Amennyiben a szabályzat hatálya alá nem tartozó személy vesz részt a szellemi alkotással

kapcsolatos eljárásban, őt titoktartási kötelezettség a szabályzat mellékletét képező titoktartási nyilatkozat megtétele alapján terheli, amely nyilatkozat beszerzésére az egyetem képviselőjében eljáró személy köteles.

Pécsi Tudományegyetem: A szabályzat a titoktartással összefüggésben, a szellemi alkotások megfelelő védelemben történő részesítése céljából a feltalálókra állapít meg kötelezettséget: a potenciális előnyök elvesztésének elkerülése érdekében a feltaláló köteles a tőle elvárható erőfeszítéseket megtenni azért, hogy a szellemi alkotásokat már a kutatás-fejlesztési folyamat korai fázisaiban azonosítsa, és a nyilvános közzététel szellemi tulajdon-védelmi szempontú következményeit felmérje.

Az összeférhetlenségre és a titoktartásra vonatkozó specifikus javaslatok

1. Az intézmények gondoskodjanak teljes körűen a kutatók összeférhetlenségére vonatkozó szabályozásról. Ez történhet önálló összeférhetlenségi szabályzatban is (conflict of interest policy). Nemcsak a KFI-törvény szerinti hasznosítótársaságokkal, hanem általánosságban a spin-off vállalkozásokkal összefüggésben szükséges a kérdéskört szabályozni, hiszen amint a tanulmány III. fejezetében ismertetésre került, a jelenleg működő egyetemi spin-off cégek nagy része nem minősül a törvény szerinti hasznosítótársaságnak.
2. Az intézmények állapítsanak meg irányelveket arra vonatkozóan, hogy a kutatók milyen típusú kutatási tevékenységet végezhetnek az intézményen kívül, és kerüljön kialakításra eljárásrend a felmerülő gyakorlati esetek kapcsán a munkáltatói döntéshozatalra.

3. A kutatás-fejlesztési együttműködés gyakorlati jellemzői

Általános megállapítások

A felelős és tartós kutatási együttműködés kialakításának fontos alaptényezője a partnerek kölcsönös egyetértése és egymás iránti tisztelete. A kutatási együttműködések jelentős részét a személyes kapcsolatok hozzák létre, azaz elsőként általában az egyetemi kutató kerül kapcsolatba a vállalati kutatóval vagy más céges alkalmazottal. Ez számos csatornán keresztül történhet, idetartozik a korábbi személyes ismeretség, a publikáció, a közzétett szabadalmi bejelentés, a tudományos konferenciák és szemináriumok, illetve a már folyamatban lévő kollaboráció is generálhat újabb együttműködést. Viszonylag ritkább az az eset, amikor intézményi/vezetői szinten történik az első kapcsolatfelvétel, majd kiválasztásra kerülnek az együttműködő kutatók. A kutatással kapcsolatos szerződések kezelése kapcsán az intézményeknek olyan érdekvédelmi, felelősségi és aláírási szabályokat kell kialakítaniuk és implementálniuk, amely segíti a kutatókat az együttműködés kialakításában, és tiszta, átlátható jogi helyzetet teremt a külső partnerek számára is. Mindemellett törekedni kell olyan belső ösztönzők kialakítására, melyek egyértelmű eljárási szabályokat határoznak meg a kutatókat kiszolgáló menedzsmentszemélyzet részére.

A szabályzatok áttekintése és a lefolytatott interjúk eredményeként azt tapasztaltuk, hogy a felsőoktatási intézmények

többségénél a technológiatranszfer-irodák részt vesznek a KFI-szerződések előkészítésében és véleményezésében. Ugyanakkor a kutatóhelyeknek csak kisebb hányadánál találtunk erre vonatkozóan írott szabályzatot. A vizsgált MTA-kutatóintézetekben – tekintettel arra, hogy nem rendelkeznek önálló technológiatranszfer szervezeti egységgel – a kapcsolódó feladatok és hatáskörök egyéb szervezeti egységek között kerültek felosztásra.

A 2005-ben kiadott útmutató és módszertan iránymutatásának megfelelően egy kivétellel minden vizsgált szabályzat alapelveként rögzíti azt a rendelkezést, hogy az intézmény képviselőiben eljáró személyek kötelesek gondoskodni arról, hogy bármely harmadik személlyel folytatandó KFI-tevékenység megkezdése előtt írásban rögzítésre kerüljenek az együttműködés feltételei, amelyben az esetlegesen létrejövő szellemi alkotások sorsáról is rendelkezni kell. Ennek részletes szabályozása, az operatív eljárásrend kialakítása és a felelősök megjelölése viszont csak kevés intézményben valósult meg a mai napig.

Intézményi gyakorlat

A vizsgált intézmények közül az SZTE szabályozása a legkifinomultabb: a szellemi tulajdon-kezelési szabályzat a fent említett általános szabályon túlmenően azt is rögzíti, hogy az egyetem részvételével létrejövő konzorciumi és kutatási szerződés kizárólag a szabályzat mellékletében foglalt tartalommal és az ott található szerződésminták használatával hozható létre, kivéve ha pályázati támogatási szerződés vagy a felek másként rendelkeznek. A szabályzat mellékletét képező szerződésminták adott helyzetre történő aktualizálásában a Kutatás-fejlesztési és Innovációs Igazgatóság nyújt segítséget. Megjegyzendő, hogy nyilvánosan elérhető szerződésmintákat kizárólag a szegedi intézménynél találtunk a szellemi tulajdon-kezelési szabályzat részeként. Mintaszerződésekkel egyébiránt a megkérdezett intézmények mintegy harmada rendelkezik, de azok jellemzően az intézményen belül érhetőek el.

Az SZTE-n a szabályzat mellett egy 2017-ben kiadott kancellári utasítás³⁸ ismerteti a KFI-kötelezettségekhez kapcsolódó eljárásrendet és a más, önálló joggalannyal kötött kutatás-fejlesztési- és szellemi tulajdon-transzferhez kapcsolódó szerződések előkészítésének, megkötésének és nyilvántartásának módját. Az eljárásrendben foglalt előírások célja, hogy a kutatás-fejlesztés és az innováció körébe tartozó kötelezettségvállalások során az egyetem jogos érdeke biztosított legyen, valamint hogy a rendelkezésre álló forrásokkal magas színvonalú feladatellátás valósuljon meg.

A szegedi eljárásrend tárgyi hatálya kiterjed valamennyi, az egyetem által kötött kutatás-fejlesztési, valamint a szellemi tulajdon-transzferhez kapcsolódó szerződések megkötésére, így többek között a kutatás-fejlesztés és innováció területére tartozó együttműködési megállapodásokra, vállalkozási, megbízási szerződésekre, licencszerződésekre, kutatási szerződésekre, know-how-szerződésekre, szellemi tulajdon-, illetve know-how-átruházási szerződésekre, titoktartási megállapodásokra (NDA), anyagátadási megállapodásokra (MTA), valamint ezek módosítására és megszüntetésére. Részletes rendelkezéseket találunk a szerződések kötelező tartalmi elemeiről és a szerződéskötés menetéről: a szerződések szakmai és jogi szempontból történő ellenőrzése és véleményezése az SZTE Kutatás-fejlesztési és In-

novációs Igazgatóságának feladatkörébe tartozik. Kivételt képez ez alól a klinikai vizsgálatnak minősülő kutatáshoz kapcsolódó szerződéskötési folyamat, amelyet a Klinikai Kutatásokat Koordináló Központ hatáskörébe helyez az utasítás. Itt érdemes megjegyezni, hogy a klinikai vizsgálatokkal kapcsolatos szerződésekre mind a négy, klinikával rendelkező egyetem külön eljárásrenddel rendelkezik. Az SZTE kancellári utasítása mindezekben felül részletesen szabályozza a szerződések teljesítésével és nyilvántartásával kapcsolatos teendőket, illetve mellékletbe foglalt mintadokumentumokkal segíti az eljárásrend gyakorlati megvalósítását.

A tanulmány készítésébe bevont MTA-kutatóintézetek és a Debreceni Egyetem szellemi tulajdon-kezelési szabályzata is részletesen szabályozza a K+F-szerződésekkel kapcsolatos intézményi gyakorlatot: külön rendelkezéseket találunk a kutatáshoz kapcsolódó szerződések megkötésekor figyelembe veendő szempontokról, az MTA központi szabályzata pedig a hasznosítási szerződésekhez kapcsolódóan az intézmények által vállalható szavatosság terjedelmére is rögzít irányelveket.

A DE-n szerződéstípusokonként határozták meg azok elvárt tartalmát, így külön szabályokat találunk a kutatási szerződések, a tudományos szolgáltatás végzésére irányuló szerződések és a kutatási kollaborációs megállapodások (ideértve a konzorciumi szerződéseket is) tekintetében. A debreceni szabályzat a TTI-t jelöli ki a kutatással kapcsolatos szerződések előkészítésére, véleményezésére és jóváhagyására, továbbá részletesen szabályozza a szerződéskötésre vonatkozó eljárásrendet, beleértve az aláírások rendjét. Itt a technológiatranszfer-szerződések külön fejezetben kaptak helyet: a TTI a feltalálók bevonásával és a kar vezetőjének rendszeres tájékoztatása mellett egyeztet és tárgyal a technológiatranszferrel kapcsolatos szerződések körében. A hasznosítással kapcsolatos végleges döntéseket, így például az átruházási/licenciamegállapodás vagy a spin-off cég alapításának feltételeivel kapcsolatos döntéseket a TTI előkészítő tevékenysége és javaslata alapján az egyetem rektora és kancellárja hozza meg, minden ismert körülmény figyelembevételével.

A szerződéskötés során eljáró személy a PTE szabályzata alapján is köteles felvenni a kapcsolatot a TTI-vel a szerződések megkötése előtt annak biztosítása érdekében, hogy a létrejövő szerződés vagy jognyilatkozat a jogszabályoknak és az egyetemi szabályzatoknak megfeleljen. Amennyiben kutatás-fejlesztési támogatás elnyerése érdekében több személy vagy szervezet együttesen pályázik (pl. konzorcium létrehozásával), a projekt eredményeképpen létrejövő szellemi alkotásokkal kapcsolatos jogokban való részesedés arányát polgári jogi szerződésben kell rögzíteni. Amennyiben ez nem teljesül, úgy kell tekinteni, hogy a partnerek között a jogok – eltérő előzetes megállapodás hiányában – egyenlő arányban oszlanak meg. Ez utóbbi irányelvet több más szabályzat is rögzíti, ez azonban nem feltétlenül kedvező a kutatóhelyek számára, hiszen ha az intézmény jelentős mértékben járult hozzá a találmány kidolgozásához, úgy az egyenlő arányban történő megosztás előnytelen lesz számára. Mindazonáltal megjegyzendő, hogy – amint a 2005-ös módszertani útmutató is rögzíti – egy ilyen deklaratív jellegű szabály a többi partner irányában semmilyen kötelező erővel nem bír: vita esetén a jogszabályok diszpozitív rendelkezéseit vagy a bíróság álláspontját kell irányadónak tekinteni.

A felsőoktatási törvény 2016. január 1-jétől önálló alfejezetben szabályozza az állami felsőoktatási intézményekben folytatott

³⁸ Letölthető: <https://www.u-szeged.hu/szabalyzatok/3-2017-iv-21-sz>.

kutatás-fejlesztési vállalkozási tevékenységet, melynek kapcsán a szabályozási háttérrel a tanulmány III/2/B. alfejezetében ismertettük. Az interjúk során azt állapítottuk meg, hogy a vizsgált egyetemek közül még nem mindenhol került kialakításra az ehhez fűződő eljárásrend.

A kutatás-fejlesztési együttműködésekre vonatkozóan javasoljuk, hogy – a fentebb bemutatott jó gyakorlatok figyelembevételével – minden intézmény fontolja meg saját eljárásrend kialakítását a jogszabályi kötelezettségeknek történő megfelelés, a kutatóhely érdekeinek védelme, továbbá annak érdekében, hogy az együttműködésben részt vevő külső és belső szereplők számára átlátható és kiszámítható legyen a helyi KFI-folyamatok rendszere.

4. A hasznosításra vonatkozó intézményi gyakorlatok bemutatása

Általános megállapítások

A szellemi alkotások hasznosítására vonatkozóan a tanulmány készítése során vizsgált intézmények nem rendelkeznek írásban rögzített stratégiával. A szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok általában szabályozzák a hasznosítással kapcsolatos eljárásrendet, és ehhez kapcsolódóan egyes intézmények a hasznosítás előnyös módjaira vonatkozó irányelveket is megfogalmazznak. Az interjúk során ugyanakkor megállapítottuk, hogy a gyakorlatban kialakított iratlan alapelvekkel minden kutatóhely rendelkezik.

A vizsgált egyetemek körében jellemzően a technológiatranszfer-irodák felelősek a szellemi alkotásokra vonatkozó hasznosítási stratégia kidolgozásáért és megvalósításáért, azaz az üzleti partnerek felkutatásáért és a konkrét, végső hasznosítási konstrukciók egyeztetéséért. A TTI általában tájékoztatási kötelezettséggel tartozik az intézmények vezetése vagy a szabályzatban kijelölt testületek felé. A legtöbb intézmény esetében szabályozásra került, hogy a szellemi alkotás értékelésére, illetve a szükséges oltalmak megszerzésére irányuló intézkedések megtételét követően vagy azokkal párhuzamosan a TTI és az érintett kutatók kötelesek együttműködni, és minden tőlük telhetőt megtenni a piaci hasznosítás érdekében. Egyes intézmények erről külön megállapodást írnak alá a kutatókkal, melyek egyúttal tartalmazzák a találmányi díjra vonatkozó feltételeket is.

A közfinanszírozású kutatóhelyek körében a legtipikusabb hasznosítási módok a licencia és az átruházás, melyek irányulhatnak külső ipari partnerek vagy az intézmény környezetében alapított spin-off vállalkozás irányába. Ez utóbbi esetben az átruházás apport formájában is történhet, ha az intézmény részesevést szerez az új vállalkozásban, azonban erre csak nagyon kevés példát találunk: ennek okait a korábbi fejezetekben már kifejtettük. A hazai intézmények többsége – a nemzetközi technológiatranszfer-szintéren kialakult trendeknek megfelelően – a licenciat preferálja az átruházással szemben, ugyanis ez a hasznosítási mód jelentősen nagyobb kontrollt biztosít a kutatóhely számára a továbbfejlesztés, a termék/szolgáltatás piaci bevezetése és a hasznosításból származó bevételek nyomon követésére. Az átruházáshoz jellemzően egyösszegű kifizetés (upfront payment) kapcsolódik, míg a licencia esetén az intézményt megillető díjazás számos aspektusból továbbszabályozható, mint pl. az árbevétel alapján meghatározott, százalékos, royaltijjellegű (kockázattmegosztáson alapuló) díjazás, a fejlesztési és piaci mérföldkövekhez kapcsolódó díjazás és minimumlicencdíjak kikötése. A

licencia további előnye, hogy sikertelen hasznosítás esetén a felek megállapodása szerint a licenciaszerződés megszüntethető vagy például a kizárólagos hasznosítási jog nem kizárólagossá konvertálható. A licencia mellett szóló további fontos érv, hogy a hasznosítás mértéke és módja számos tényező mentén optimalizálható: többek között a hasznosítás időbeli és területi hatálya, illetve a felhasználás módja is korlátozható, így biztosítva a kutatóhely számára, hogy egyszerre több partnert is bevonjon a szellemi alkotás üzleti hasznosításába.

A jogszavatosság mellett a hasznosítási szerződések fontos eleme a kellékszavatosság. Bár azt minden interjúalany megerősítette, hogy az intézmény érdekeinek védelme érdekében szükség van mind a jog-, mind a kellékszavatosság bizonyos mértékű korlátozására, ennek irányelveit írásban kizárólag az MTA központi szabályzatában találjuk meg.

Licencia és átruházás

A Semmelweis Egyetem technológiatranszferrel foglalkozó munkatársai már írásban is lefektették az intézmény hasznosítási irányelveit, azonban ez egyelőre csak belső használatú dokumentum formájában érhető el, és a közeljövőben lezajló szabályzatmódosítás kapcsán tervezik a magasabb szinten történő rögzítését. Ennek alapján főszabály szerint az SE is a licenciatípusú hasznosítást helyezi előtérbe az átruházással szemben, mely utóbbira csak akkor látnak lehetőséget, ha aránytalanul nagy kockázatot hordoz magában a szabadalmaztatási eljárás. Allicenciat főszabály szerint nem engedélyeznek a hasznosító félnek. A szerződésnek előnyösen minden esetben tartalmaznia kell upfront- és royaltijjellegű díjazást is: ezek meghatározására nemzetközi példák alapján, alapos piackutatás elvégzése után kerülhet sor. A hasznosításba adott szellemi alkotások kapcsán az egyetem áthárítja a szabadalmaztatás költségeit a hasznosító félre (kivéve a spin-off cégek működésének kezdeti szakaszát), és a feltalálónak alapelvként csak abban az esetben jár találmányi díj, ha nem tulajdonosa a spin-off vállalkozásnak.

Összességében megállapítható, hogy minden vizsgált intézmény gyakorlatában az SE-n meghatározott licenciat-irányelvek jelennek meg, ezért a tanulmányba bevont többi kutatóhely kapcsán eltekintünk ennek részletes elemzéstől.

A hasznosításból elért eredmények kvantitatív adatait vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az intézmények felé bejelentett szellemi alkotásoknak csak töredéke hasznosul üzleti szempontból, ami az alábbi főbb okokra vezethető vissza: a szellemi tulajdon-védelmi tudatosság alacsony mértéke a kutatók körében (pl. a korai publikációk akadályozzák a hasznosításhoz elvárt szellemi tulajdon-védelmi szint elérését); a jellemzően korai fázisú találmányok továbbfejlesztéséhez szükséges források hiánya (l. proof-of-concept finanszírozás); a TTI-ben nem áll rendelkezésre megfelelő szakértelem az üzleti hasznosítás elősegítéséhez; a kutatási eredmények nem piacképesek; a kutatók nem veszik figyelembe az érintett iparág szükségleteit a kutatási projektek tervezése során.

Spin-off vállalkozások

A hasznosítás speciális iránya a spin-off vállalkozáson keresztül történő hasznosítás. A KFI-törvény szerinti hasznosítói vállalkozás és a nemzetközi gyakorlatban elfogadott spin-off definíció közötti különbségeket és az ebből eredő gyakorlati anomáliákat a

III/2/B. alfejezetben részletesen kifejtettük, így most jelen pontban az intézmények gyakorlatát ismertetjük. A szellemi tulajdonkezelési szabályzatokban jellemzően a KFI-törvény szerinti hasznosítévállalkozás fogalma szerepel, és ebből eredően alapvetően erre a társasági formára korlátozódik a szabályozás. A DE, a PTE és az SZTE szabályzatában ugyanakkor már ettől eltérő, tágabb definícióval találkozhatunk a kutatói vállalkozások kapcsán.

A DE gyakorlata szerint spin-off vállalkozás az, amely az egyetem által létrehozott szellemi alkotás/kutatási eredmény hasznosítására jön létre, és részére az egyetem írásbeli megállapodás alapján átadta a szellemi alkotás/kutatási eredmény hasznosítását biztosító jogokat átruházás vagy licencia útján. A PTE szabályzata is bővíti a hasznosítévállalkozás fogalmát: az OECD állásfoglalásával összhangban – a tulajdonosi viszonyoktól függetlenül – a szabályzatban hasznosítévállalkozásnak minősül a költségvetési kutatóhelyen létrejött szellemi alkotás hasznosítására létrejött gazdasági társaság. Az SZTE is a pécsihez hasonló megoldást választott a szabályzat megalkotása során: hasznosítévállalkozásnak minősül – az OECD álláspontjával összhangban – az egyetem szellemi termékeinek hasznosítására alapított egyéb gazdálkodó szervezet is.

Az MTA-kutatóközpontok esetében az igazgatótanács dönt hasznosítévállalkozás alapításáról, valamint a vállalkozás tevékenységében való részvételről. Ilyen esetben a kutatóintézet köteles kikérni az MTA főtitkárának hozzájárulását is, ugyanis a hasznosítévállalkozásban a tulajdonosi jogok az MTA-t illetik meg, és a tulajdonosi jogokat az MTA elnöke gyakorolja. A képviselői jogát ugyanakkor az MTA elnöke meghatalmazás útján továbbdelegálja a kutatóközpont vezetőjének. A tulajdonszerzésre vonatkozó döntést jelentősen befolyásolja, hogy a kutatókon kívül várhatóan milyen mértékben vesznek részt harmadik személyek (pl. befektetők) a társaság működésében.

Az intézmények jellemzően a körülmények mérlegelésével, esetenként, az intézmények érdekeinek szem előtt tartásával és a hasznosítás várható eredményeinek figyelembevételével döntenek spin-off alapításáról, bár a statisztikákat vizsgálva kétségkívül

megállapíthatjuk, hogy hazánkban ez a hasznosítási forma még nem terjedt el, ami részben a kutatók vállalkozói szemléletének hiányából ered. A KFI-törvény szerinti hasznosítévállalkozás alapításával kapcsolatos döntéseket jelentősen befolyásolja (negatív irányban) az a szakmai körökben elterjedt nézet, hogy a költségvetési intézmények részesedésszerzése a társaságban a kutatóhelyek nehézkes döntési mechanizmusa és állami, fenntartói kontrollja miatt a későbbi tőkebevonást (pl. kockázatitőke) megnehezíti, akadályozza.

Javaslatok

A hasznosítás gyakorlati szempontjait összevetve az alábbiakat javasoljuk az intézmények számára.

1. A hasznosítévállalkozás fogalmát terjesszék ki az általánosabb spin-off definícióra is a szabályzatok szintjén, és ezzel kapcsolatosan fogalmazzanak meg irányelveket az intézmény szerepére vonatkozóan.
2. Indítsanak a kutatók és hallgatók vállalkozói szemléletének kialakítását elősegítő programokat és képzéseket a spin-off típusú hasznosítás arányának növelése érdekében.
3. A TTI-ben dolgozó munkatársak piaci és üzleti kompetenciáit erősítsék a hasznosított szellemi alkotások számának növelése érdekében.
4. Indítsanak proof of concept programokat, melyek a korai fázisú kutatási eredmények intézményen belüli, a hasznosítás érdekében történő továbbfejlesztését szolgálják a technológiák üzleti vonzerejének növelése érdekében.
5. Fontolják meg a hasznosítási irányelvek írásban történő rögzítését. Ez – bár kötelező erővel nem bír harmadik felek irányába, és meg kell hagyni az azoktól való eltérés lehetőségét – segítheti a kutatóhelyet a hasznosítási tárgyalások során érdekei érvényesítésében.

1. számú melléklet: Ajánlás és gyakorlati útmutató egyetemek részére tudástranszfer-tevékenységeik fejlesztéséhez (2015)

Az ajánlás elkészítését koordinálták: Antoni Györgyi (*Eötvös Loránd Tudományegyetem*); Bene Tamás (*Debreceni Egyetem*)

A munkacsoport további tagjai: Alpár Erzsébet (*Nyugat-magyarországi Egyetem*); Bacsa László (*Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem*); Buzás Norbert (*Szegedi Tudományegyetem*); Divinyi Ágnes (*Szent István Egyetem*); Dobay Kata (*Pécsi Tudományegyetem*); Dőry Tibor (*Széchenyi István Egyetem*); Kersánszki Tamás (*Óbudai Egyetem*)

Ajánlás és gyakorlati útmutató

Az egyetemi szellemi tulajdon kezeléséről szóló 2008-as bizottsági ajánlással³⁹ összhangban, a nemzeti stratégiában is megfogalmazott célok teljesülésének érdekében két téma köré csoportosítva fogalmazunk meg ajánlásokat a hazai egyetemek vezetése számára.

I. A tudás- és technológiatranszfer-tevékenységre irányuló ajánlás

A szellemi tulajdonra vonatkozó intézményi politikával kapcsolatos elvek képezik az alapját annak a gyakorlatnak, amelyet a felsőoktatási intézményeknek alkalmazniuk kell a – saját vagy együttműködés keretében végzett – kutatási és fejlesztési projektekből származó szellemi tulajdon-jog hatékony kezelése érdekében.

A tudásátadásra vonatkozó politikával kapcsolatos elvek kiegészítik a szellemi tulajdonra vonatkozó gyakorlatot, de sokkal inkább a szellemi alkotások és kutatási eredmények tényleges megismertetésére és hasznosítására irányulnak, függetlenül attól, hogy e javak szellemi tulajdon-jogokkal védettek-e.

Az együttműködés keretében vagy szerződés alapján végzett kutatásokra vonatkozó elveket minden olyan kutatási tevékenységre ajánlott alkalmazni, amelyet egy felsőoktatási intézmény a magán-szférával közösen folytat vagy finanszíroz, beleértve különösen azokat az együttműködésen alapuló kutatásokat, amelyek keretében valamennyi szereplő K+F-feladatokat lát el, valamint azokat a szerződésen alapuló kutatásokat, amelyek keretében a magáncég alvállalkozásba adja a K+F-feladatokat az intézménynek.

1. A kutatási tevékenységet is végző felsőoktatási intézményeknek (a továbbiakban: intézmény) rendelkezniük kell egy önálló irányítású belső szervezeti egységgel (a továbbiakban: TTI), mely elkülönült profillal látja el az intézményi tudástranszferhez kapcsolódó feladatokat.
2. A TTI az intézmény által elfogadott középtávú stratégiával rendelkezik, mely tartalmazza a TTI jövőképét, céljait és feladatait, illetve azok illeszkedését az intézmény stratégiai céljaihoz.

3. Az intézmények hosszú távú stratégiájának és feladatának részeként ki kell alakítani – és mind az intézményen belül, mind azon kívül népszerűsíteni kell – a szellemi tulajdonra vonatkozó szabályozást, amelyben a TTI-t kell megjelölni ki zárólagos kapcsolattartási pontként.
4. A TTI a szellemi tulajdon-védelemmel és a tudástranszferrel kapcsolatos általános információs pontként szolgál az egyetemi oktatók, kutatók és hallgatók részére.
5. A TTI képzési programokkal emeli az egyetemi hallgatóknak és a kutatóknak a szellemi tulajdonnal és a tudásátadással kapcsolatos tudatosságát, valamint biztosítja, hogy a szellemi tulajdonnal és a tudásátadással összefüggő projektek irányításáért felelős személyek megfelelő képességekkel rendelkezzenek, és részesüljenek a szükséges képzésekben.
6. A TTI felelős az egyetemi szellemi tulajdon-kezelés teljes körű megvalósításáért, beleértve a szellemi alkotások nyilvántartását, értékelését, védelmét és hasznosítását.
7. A TTI az állami finanszírozású kutatásokból származó eredmények felhasználásának elősegítése, valamint társadalmi és gazdasági hatásai optimalizálása érdekében számba vesz minden lehetséges hasznosítási mechanizmust (licenciák vagy spin-off vállalkozások) és a hasznosításba bevonható minden lehetséges partnert (spin-off vagy hagyományos vállalkozások, más állami kutatószervezetek, befektetők, innovációtámogatási szolgálatok vagy ügynökségek), és ezek közül választja ki a legmegfelelőbbeket.
8. Az intézményeknek olyan, spin-off vállalkozások létrehozására vonatkozó politikát kell kialakítaniuk és közzétenniük, amely lehetővé teszi az ott dolgozók és hallgatók számára, illetve ösztönzi őket arra, hogy – adott esetben – részt vegyenek spin-off vállalkozások létrehozatalában, valamint amely egyértelművé teszi a spin-off vállalkozások és az intézmények közötti hosszú távú kapcsolatokat.
9. A TTI támogatást nyújt a kutatóknak és a hallgatóknak a spin-off vállalkozások alapításával és menedzselésével kapcsolatosan felmerülő kérdésekben.
10. A TTI nyomon követi és szükség szerint tanácsadással, közvetítéssel és egyeztetéseken történő részvétellel segíti az intézmény és a gazdasági szereplők közötti kapcsolatok kialakítását, fejlesztését és fenntartását a szellemi tulajdonnal kapcsolatos olyan szemléletmód kialakításával, amely lehetővé teszi az önálló és az együttműködés keretében végzett kutatások folytatását, valamint a K+F-eredmények elterjesztését akadályozó tényezők kiküszöbölését.
11. A szellemi tulajdonnal kapcsolatos problémákat a lehető leghamarabb – lehetőség szerint a kutatás megkezdése előtt – tisztázni kell. A szellemi tulajdonnal kapcsolatos problémákba beletartozik a kutatás során keletkező szellemi alkotások (a továbbiakban: új ismeretek) tulajdonjoga; a már a kutatás megkezdése előtt a felek tulajdonába tartozó, és a kutatás elvégzéséhez vagy a kutatási eredmények hasznosításához szükséges szellemi alkotások (a továbbiakban: meglévő ismeretek) számbavétele; az új és a meglévő ismeretekhez az említett célokból való hozzáférést biztosító jogok; valamint

³⁹ Az Európai Bizottság ajánlása (2008. április 10.) a szellemi tulajdon kezeléséről a tudásátadás során, valamint az egyetemeknek és más állami kutatószervezeteknek szóló gyakorlati útmutatóról (2008/416/EK).

- a bevételek elosztása. A fentiek biztosítása érdekében a szellemi tulajdont érintő megállapodásokat minden esetben a TTI hagyja jóvá, és szükség szerint támogatást nyújt annak előkészítésében, véleményezésében.
12. A TTI a működését illetően évente frissített költségtervvel rendelkezik, melyet az intézmény vezetése jóváhagy. A költségtervben rögzítésre kerülnek a TTI napi működésének alapvető feltételei.
  13. A TTI éves jelentést készít működéséről, melyet nyilvánosságra hoz legkésőbb a tárgyévét követő február hónap végéig. A jelentés szöveges összefoglalót tartalmaz az indikátorokhoz kapcsolódóan elvégzett tevékenységekről, és tartalmazza a számszerűsített mutatókat.
  14. Az intézménynek létre kell hoznia egy olyan pénzügyi alapot, mely az intézményi szellemi tulajdon védelmével és hasznosításával kapcsolatos kiadásokat fedezi.
  15. Az intézmény – felismerve, hogy a szellemi alkotások hasznosítása hosszú távú befektetés – törekszik egy olyan intézményi pénzügyi alap létrehozására, mely a saját kutatási eredmények továbbfejlesztését támogatja a proof of concept fázis eljuttatásáig a hasznosíthatóság elősegítése céljából.

II. Ajánlás az intézmények innovációs teljesítményének mérésére a tudástranszfer-folyamatokkal összefüggésben

Az egyetemi tudás- és technológiatranszfer-folyamat külső és belső tényezőktől függő komplex tevékenység, melynek minden aspektusát szinte lehetetlen figyelembe venni a hatékonyság mérése során.

Az eredményességet befolyásoló, nem számszerűsíthető belső tényezők a TTI intézményen belüli elhelyezkedése, támogatottsága és szakmai kompetenciája, az intézményi vezetés elkötelezettsége, az intézményi innovációs stratégia és egyéb belső szabályozások támogatása, és nem utolsósorban az, hogy az intézményben létrehozott kutatási eredmények rendelkeznek-e üzleti értékkel, azaz hasznosíthatóak-e a gazdaságban.

Az intézményi tudás- és technológiatranszfer-tevékenység eredményességét számos külső tényező is befolyásolja, így különösen a jogi szabályozói környezet, a nemzeti innovációs politika, a kormányzati gazdaságpolitika támogatása, illetve a globális gazdasági környezet és az ezzel szoros összefüggést mutató befektetési kedv is kihatással vannak az innovációs folyamatokra.

A nemzetközi összehasonlító technológiatranszfer-felmérések és -elemzések általában hasonló számszerű indikátorokat definiálnak az intézmények innovációs teljesítményének mérésére, melyek alapján az alábbi mutatók nyomon követését javasoljuk.

- I. Az intézményi technológiatranszfer-modell forrásoldalán azonosított érdemi tényezők
  1. Az intézményi K+F-ráfordítás nagysága az alábbi megbontásban:
    - központi költségvetésből származó forrás;
    - pályázati úton elnyert forrás;
    - saját bevételek (kutatási szerződésekből származó bevétel, adományok stb.).
  2. Aláírt K+F-megállapodásokkal kapcsolatos mutatók:
    - külső partnerekkel kötött, K+F-tevékenységre irányuló szerződések száma (beleértve a pályázati együttműködések);
    - az aláírt kutatási szerződésekből származó bevétel nagysága;
    - aláírt K+F-tanácsadói megállapodások száma;
    - az aláírt K+F-tanácsadói megállapodásokból származó bevétel nagysága.
  3. A TTI-tevékenységekre alokált erőforrások:
    - a kifejezetten technológiatranszferrel foglalkozó személyek létszáma (éves FTE-ben meghatározva);
    - a TTI tevékenységéhez biztosított éves költségvetés összege az alábbi megbontásban:
      - a humán erőforrás bérkerete,
      - a humán erőforrás (tovább-) képzésére fordított összeg,
      - rezsiköltségek és egyéb technikai feltételek biztosítására fordított összeg (pl. IP-menedzsment szoftver, irodaszerek, eszközök stb.),
      - szellemi tulajdon-védelemhez kapcsolódó költségvetés,
      - az üzleti hasznosítást elősegítő tevékenységekre fordított összeg.
- II. Az intézményi technológiatranszfer-modell eredményoldalán azonosított tényezők
  1. Szellemialkotás-bejelentések száma (a TTI-hez benyújtva).

2. Iparjogvédelmi portfólió:
  - elsőbbségi szabadalmi bejelentések száma;
  - az elsőbbségi szabadalmi bejelentésekből származó, más országokban/régiókban benyújtott szabadalmi bejelentések száma (ide nem értve a PCT-bejelentést);
  - megadott szabadalmak száma.
3. Hasznosításból származó bevételek nagysága (beleértve a spin-off cégektől származó bevételeket is):
  - iparjogvédelmi bejelentés/oltalom átruházására irányuló szerződések száma;
  - hatályos licenciamegállapodások száma;
  - a hatályos licenciamegállapodásokból származó bevétel nagysága;
  - a licenciamegállapodások nyomán kereskedelmi forgalomba került termékek száma;
  - megalapított spin-off vállalkozások száma;⁴⁰
  - spin-off cégektől származó egyéb, nem licenciamegállapodásból származó bevétel nagysága (pl. osztalék, üzletrész-értékesítés stb.);
  - spin-off cégekbe történt külső befektetés összege.

---

⁴⁰ Spin-off cég az a vállalkozás, mely közfinanszírozású (nonprofit) kutatóintézet által létrehozott szellemi alkotás (kutatási eredmény) hasznosítására jön létre, és részére az intézmény írásbeli megállapodás alapján átadta a szellemi alkotás hasznosítását biztosító jogokat átruházás vagy licencia útján.

2. számú melléklet: proof of concept esettanulmányok

A szingapúri Proof of Concept Grant (PoC Grant)

A támogatás a Szingapúri Nemzeti Kutatási Alap (National Research Foundation Singapore, továbbiakban NRF) kezdeményezése, amelyre a szingapúri National Framework for Innovation and Enterprise nemzeti keretprogramon belül, a szingapúri miniszterelnök 2008-ban hirdetett meg először felhívást. A keretprogram célja az élvonalbeli technológiák üzleti/kereskedelmi hasznosításának elősegítése start-up vállalkozások létrehozása által, valamint piacközpontú, vállalkozó egyetemek kialakítása. Ez utóbbi cél megvalósításának eszköze a Proof of Concept Grant. Tehát a szingapúri PoC Grant 100%-ban állami támogatás. A Nemzeti Kutatási Alap 2008-ban 75 millió szingapúri dollárt különített el a PoC Grant finanszírozására. Az állam minden évben két körben (félévente) hirdet meg felhívást a támogatásra állami felsőoktatási intézmények alkalmazottai, hallgatói, kutatói valamint közfinanszírozású kutatóhelyek kutatói számára (akik még nem rendelkeznek induló vállalkozással). A támogatásra minden tudományterületről lehet pályázni. Egy projekt számára nyújtott támogatás összege nem haladhatja meg a 250 000 szingapúri dollárt. A pályázatokat a helyi TTI-hez kell benyújtani, hiszen a TTI-k azok a szervezeti egységek az egyetemeken belül, amelyek leginkább tisztában vannak az adott egyetem találmányainak kereskedelmi hasznosítási lehetőségeivel. A pályázat benyújtásához egy előre elkészített jelentkezési űrlapot kell kitölteni. A TTI ezután meghatározott kritériumok alapján (a pályázatok benyújtási határidejét követő 2 héten belül) értékeli a projekteket, majd az általuk legjobbnak tartott 15 projektet továbbítja az NRF által felállított értékelő testület/bírálóbizottság felé. A testület tagjait egy NRF-képviselő, valamint különböző szakterületeket képviselő vállalatvezetők és szakemberek alkotják. A testület a projekteket számos kritérium alapján értékeli, úgy mint a projekt által lefedett terület (alkalmazási lehetőségek), a projekt újdonság tartalma, technikai megalapozottsága, piaci lehetőségek, skálázhatóság, gyárthatóság. A nyertes pályázóknak 12 hónap áll rendelkezésükre egy prototípus kifejlesztésére a találmány technikai és piaci megvalósíthatóságának bizonyítása érdekében. Ez idő alatt annak megítélésére, hogy a támogatásokat valóban a PoC-fázisbeli céloknak megfelelően használják-e fel, a támogatásban részesült kutatócsoportnak a hetedik hónap végén időközi (félidős) értékelést kell benyújtania a TTI-nek a projekt megvalósításának aktuális állapotáról. A végső műszaki jelentést a projekt technológiai fejlődéséről a támogatási időszak befejezését követően, három hónapon belül kell benyújtani az NRF-nek. A végső projektértékelést/-jelentést, amely az piaci hasznosítás területén elért eredményeket is bemutatja, a támogatási időszak befejezését követően egy éven belül kell benyújtani az NRF-nek. A végső projektjelentéseknek az NRF által kidolgozott és rendelkezésre bocsátott mintát kell követniük. Mind a féléves jelentést, mind pedig a végső technikai- és projektértékelést a helyi TTI-knek kell először véleményezniük, majd jóváhagyva/ellenjegyezve megküldeniük az NRF részére. A három kötelező jelentésen kívül az NRF kérheti további jelentések elkészítését, ha az szükséges.

A szingapúri Proof of Concept Grantre 2008 óta 11-szer hirdettek meg felhívást, amelyek keretében nemzeti szinten 114 db projektet segítettek a Proof of Concept fázisban jelentkező finanszírozási rés áthidalásában.

A Debreceni Egyetem Proof of Concept Programja

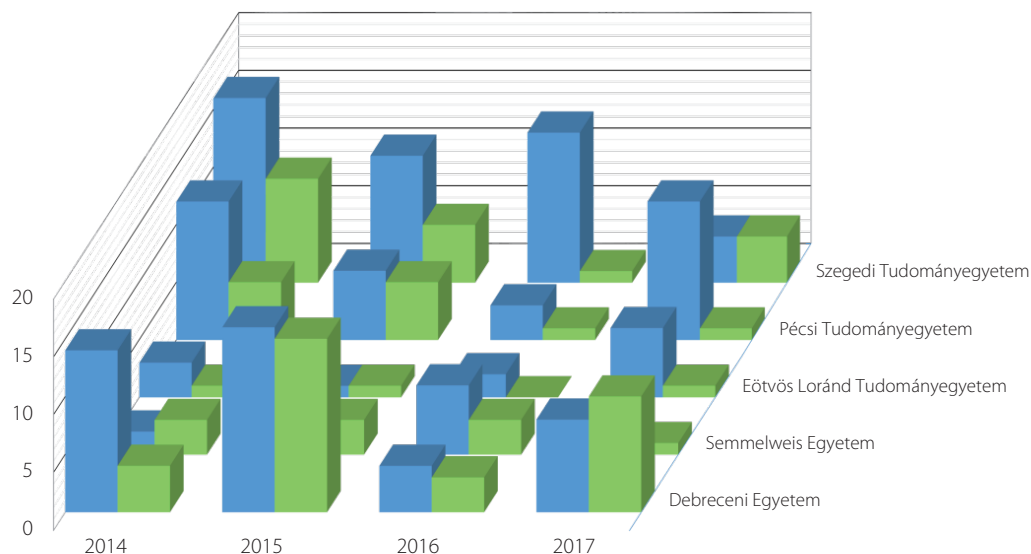
A Debreceni Egyetemen folyó innovációs tevékenység támogatása céljából az egyetem 2017-ben létrehozta az Innovációs Alapot, melynek felhasználásával 2018-ban elindította a „Proof of Concept” programot⁴¹ (a továbbiakban: PoC-programot) az egyetemen keletkezett technológiák piaci hasznosításának elősegítése érdekében. A PoC-program elsődleges célja, hogy támogatást nyújtson a találmányokból adódó lehetőségek értékelésére, kijelölje az utat a hasznosításra, és olyan fázisba juttassa a technológiát, amely alkalmas a licenciára vagy spin-off cégalapítás útján történő tőkebevonásra. A PoC-program célja továbbá felgyorsítani a Debreceni Egyetemen keletkező kutatási eredmények hasznosítási lehetőségeinek feltérképezését, a hasznosítási útvonalterv előkészítését és a hasznosítási folyamatot, hogy azok újabb mérföldköveket érjenek el a termék- vagy szolgáltatásfejlesztés és -tesztelés területén. A támogatás további célja a fejlesztésben rejlő kockázat csökkentése, ezáltal az egyetemi technológiák vonzóvá tétele piaci szereplők számára.

A program főbb jellemzői és jelentkezési feltételek:

- Kétszakaszos bírálati rendszer, a projektjavaslatokat a TTI-hez kell benyújtani. A döntést mindkét fordulóban az Innovációs Ökoszisztéma Központ vezetője hozza meg.
- Igényelhető támogatás: max. 10 millió Ft.
- Futamidő: 9 hónap.
- Elvart eredmény: a fejlesztendő termék/technológia alkalmassá tétele az alábbiak valamelyikére:
  - a technológia továbbfejlesztéséhez szükséges külső források bevonása;
  - ipari partner részére hasznosításba adás;
  - a technológiát hasznosító spin-off vállalkozás indítása.
- A Debreceni Egyetemen létrehozott, hasznosítási potenciállal rendelkező kutatási eredményekre épülő projekt támogatható.
- A projekt a proof of concept fázist, illetve a szellemi alkotás hasznosíthatóságának demonstrálását célozza meg, támogatva ezzel a hasznosítási stratégiát.
- A projektjavaslat a technológia-, szolgáltatás-, termékfejlesztés soron következő fázisát vagy ezek tesztelését célozza meg.
- A PoC-programból kapott támogatás kizárólag üzleti hasznosítást előmozdító fejlesztésre vagy tesztelésre fordítható.
- A támogatás nem egy összegben érkezik a kutatási témafelelős keretére, hanem előre definiált mérföldkövekre bontva, az eredmények folyamatos monitorozása mellett. A projekt akkor kapja meg a soron következő mérföldkőhöz rendelt támogatást, ha az előzőt sikeresen teljesítette, és elérte a várt eredményeket.

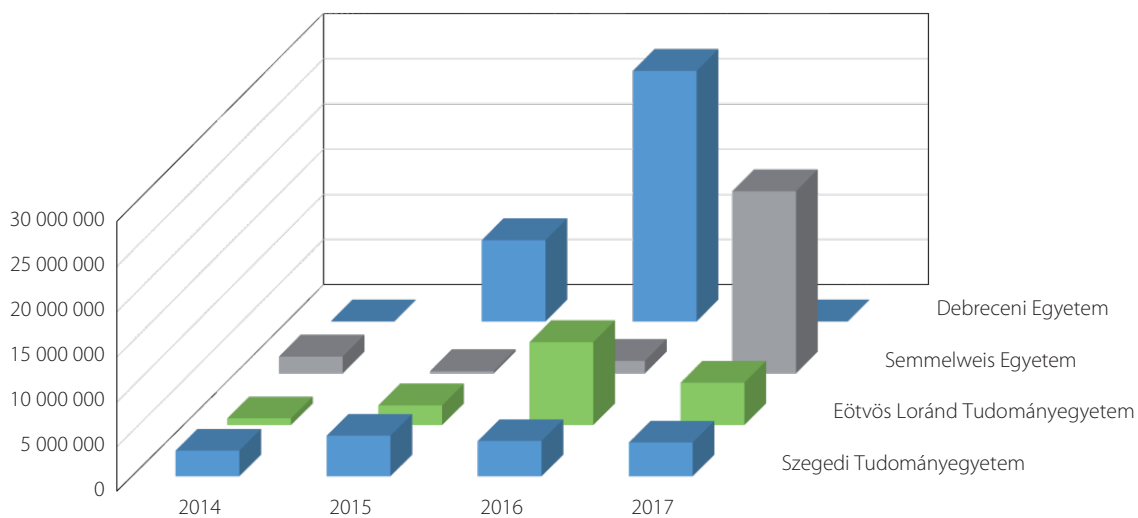
⁴¹ További információ: <https://unideb.hu/hu/pocprogram>.

Szellemialkotás-bejelentések és az intézmény által benyújtott elsőbbségi szabadalmi bejelentések száma

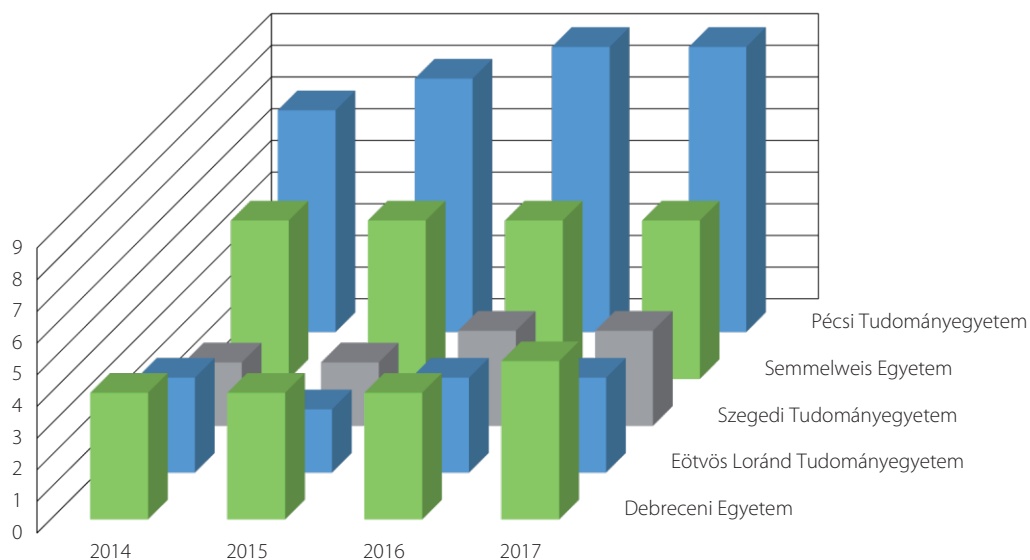
	2014		2015		2016		2017	
Szegedi Tudományegyetem	16	9	11	5	13	1	4	4
Pécsi Tudományegyetem	12	5	6	5	3	1	12	1
Eötvös Loránd Tudományegyetem	3	1	1	1	2	0	6	1
Semmelweis Egyetem	2	3	2	3	6	3	3	1
Debreceni Egyetem	14	4	16	15	4	3	8	10

Szellemi alkotás hasznosításából származó intézményi bevétel összege (Ft)

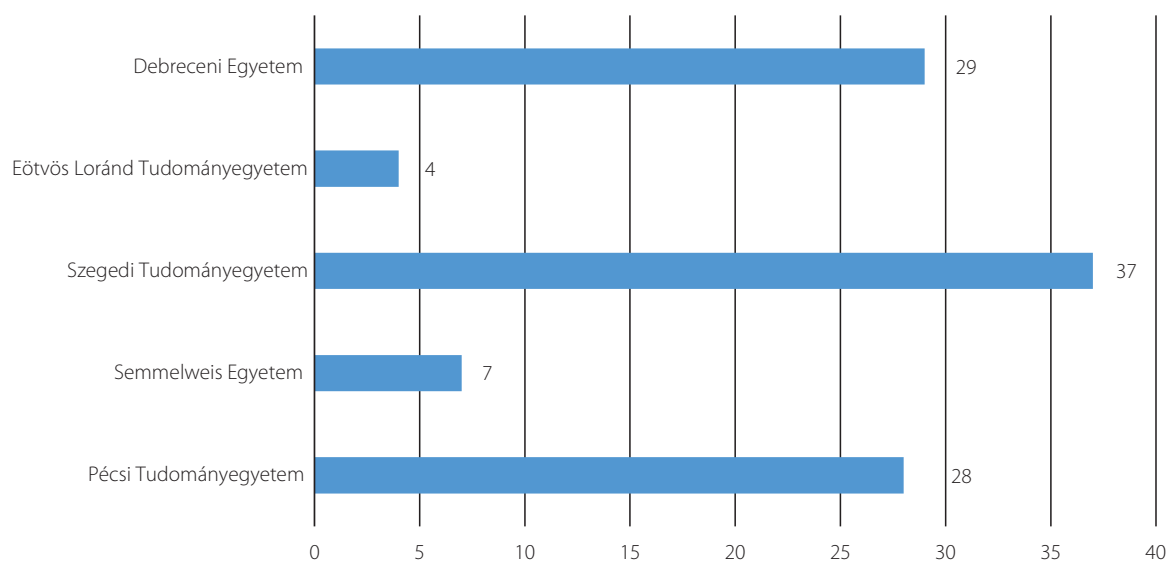
	2014	2015	2016	2017
Szegedi Tudományegyetem	2 882 352	4 559 436	3 963 111	3 794 733
Eötvös Loránd Tudományegyetem	749 326	2 197 815	9 206 845	4 717 821
Semmelweis Egyetem	1 869 708	256 194	1 390 968	20 160 000
Debreceni Egyetem	0	9 000 000	27 734 200	0

A kifejezetten technológiatranszferrel foglalkozó személyek létszáma

	2014	2015	2016	2017
Pécsi Tudományegyetem	7	8	9	9
Semmelweis Egyetem	5	5	5	5
Szegedi Tudományegyetem	2	2	3	3
Eötvös Loránd Tudományegyetem	3	2	3	3
Debreceni Egyetem	4	4	4	5

Az aktív szabadalomcsaládok száma 2017-ben (db)

Pécsi Tudományegyetem	28
Semmelweis Egyetem	7
Szegedi Tudományegyetem	37
Eötvös Loránd Tudományegyetem	4
Debreceni Egyetem	29

Felhasznált irodalom

- Az Európai Bizottság ajánlása (2008. április 10.) a szellemi tulajdon kezeléséről a tudásátadás során, valamint az egyetemeknek és más állami kutatószervezeteknek szóló gyakorlati útmutatóról (2008/416/EK); forrás: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008H0416&from=HU>
- Commission Communication adopted on 4 April 2007: "Improving knowledge transfer between research institutions and industry across Europe: embracing open innovation – Implementing the Lisbon agenda" – COM(2007)182; Forrás: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/com2007182_en.pdf
- Responsible Partnering Guidelines – Joining Forces in a World of Open Innovation: Guidelines for Collaborative Research and Knowledge Transfer between Science and Industry, 2009
- Knowledge Transfer Study 2010–2012, Final Report; forrás: https://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/knowledge_transfer_2010-2012_report.pdf
- Europe 2020 Flagship Initiative Innovation Union, SEC(2010) 1161; forrás: https://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication-brochure_en.pdf
- Szellemitulajdon-kezelés a közfinanszírozású kutatóhelyeken; NFGM – MSZH (2010); forrás: http://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/technologiatranszfer/Szellemitulajdon-kezeles_tanulmany_boritoval.pdf
- Nemzeti Intelligens Szakosodási Stratégia, 2014; forrás: <http://nkfih.gov.hu/szakpolitika-strategia/intelligens-szakosodasi-strategia-s3>
- Befektetés a jövőbe: Nemzeti Kutatás-fejlesztési és Innovációs Stratégia (2013–2020); forrás: <https://nkfih.gov.hu/szakpolitika-strategia/nemzeti-kfi-strategia/befektetes-jovobe-kfi>
- Fokozatváltás a felsőoktatásban, 2016; forrás: http://www.kormany.hu/download/c/9c/e0000/Fokozatvaltas_Felsooktatásban_HONLAPRA.PDF
- Jedlik-Terv – Nemzeti stratégia a szellemi tulajdon védelmére (2013–2016); forrás: <http://www.sztnh.gov.hu/hu/sztnh/kiadvanyok/a-szellemi-tulajdon-vedelmere-iranyulo-nemzeti-strategia-jedlik-terv>
- Módszertani útmutató a közfinanszírozású kutatóhelyek szellemitulajdon-kezelési szabályzatainak kidolgozásához, 2005; forrás: https://www.sztnh.gov.hu/hu/hirek/2005/hirek_200508241648_1.html
- Molnár István, Németh Gábor: Egyetemi szellemitulajdon-védelem és ipari kapcsolatok a nyílt innovációs közegben: open access vagy monopoljogok? In: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 4. (114.) évfolyam 5. szám, 2009. október
- Molnár István: Szabadalmi anyagi jogi problémák és megoldási elképzelések közfinanszírozású kutatóhelyeken (doktori disszertáció), Szegedi Tudományegyetem, 2011
- Pettendi Nóra: A proof of concept fundok szerepe a korai fázisú egyetemi innovációk finanszírozásában (szakdolgozat), Debreceni Egyetem, 2015

Linkgyűjtemény

Szellemi tulajdon-kezelési szabályzatok

- Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem – Szellemi tulajdon-kezelési szabályzat [N/A]
- Debreceni Egyetem – A kutatási szerződésekre, a szellemi tulajdon kezelésére és a technológiatranszfer-tevékenységre vonatkozó irányelvek és szabályok: <http://techtransfer.unideb.hu/dokumentum/letoltes/7/hu-de-ksztsz.pdf>
- Eötvös Loránd Tudományegyetem – A találmányokhoz fűződő szellemi tulajdon kezeléséről szóló szabályzat: http://www.elte.hu/file/talalmany_szab.pdf
- Magyar Tudományos Akadémia – A Magyar Tudományos Akadémia Szellemi tulajdon-kezelési szabályzata (központi szabályzat): http://mta.hu/data/dokumentumok/hatteranyagok/akademiai_szabalyozasok/1_2013_elnoki_hat_szellemi_tulajdon_kezelesi_szabalyzat.pdf
- MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet – Szellemi tulajdon-kezelési szabályzat [N/A]
- MTA Szegedi Biológiai Központ – Szellemi tulajdon-kezelési szabályzat [N/A]
- Az Óbudai Egyetem szellemi tulajdon-kezelési szabályzata: <https://www.uni-obuda.hu/files/az-obudai-egyetem-szellemitulajdon-kezelesi-szabalyzata-20160628-20180205.pdf>
- Pécsi Tudományegyetem – A Pécsi Tudományegyetem szellemi alkotások jogvédelméről és szellemi tulajdon kezeléséről szóló szabályzata: https://pte.hu/sites/pte.hu/files/files/Adminisztracio/Szabalyzatok_utasitasok/Hat_Es_Egyeb_Sz/37s_zellemitulajdonkezelesiszabalyzat20151217.pdf
- Semmelweis Egyetem – Szellemi tulajdon kezelési szabályzat: <http://semmelweis.hu/jogigfoig/dokumentumtar/szabalyzattar/szellemi-tulajdon-kezelesi-szabalyzat/>
- Szegedi Tudományegyetem – Szellemi tulajdon kezelési szabályzat: <https://www.u-szeged.hu/egyetemrol-141002/szabalyzatok/szellemi-alkotasok>

A tanulmányba bevont intézmények technológiatranszfer-szervezeti egységeinek internetes elérhetősége

- Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Műegyetemi Technológia- és Tudástranszfer Iroda: <http://tti.bme.hu>
- Debreceni Egyetem, Kutatáshasznosítási és Technológiatranszfer Központ: <http://techtransfer.unideb.hu>
- Eötvös Loránd Tudományegyetem, Innovációs Központ: <https://www.elte.hu/innovacios-kozpont?m=56>
- MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet: <http://koki.hu>
- MTA Szegedi Biológiai Központ, Pályázati Iroda: <http://www.brc.hu/innovation.php>
- Óbudai Egyetem, Innovációs Igazgatóság (Tudáshasznosítási Osztály): <https://www.uni-obuda.hu/innovacio>
- Pécsi Tudományegyetem, Kutatáshasznosítási és Technológiatranszfer Osztály: <http://innovacio.pte.hu>
- Semmelweis Egyetem, Innovációs Igazgatóság (Technológiatranszfer és üzletfejlesztési csoport): <http://semmelweis.hu/innovacios-igazgatosag>
- Szegedi Tudományegyetem, Kutatás-fejlesztési és Innovációs Igazgatóság: <http://www.inno.u-szeged.hu>

